

Efendimiz (s.a.v.) Hazretlerinin Doğum Tarihi	7
Allah'a ve Ümmete İzafet	7
Özür Kapısı Kapandı	7
Yüce Meali:	7
Tefsîr-i Şerifi	8
İsraîl oğullarının Melik Olmaları	8
Mülûk Kelimesi	8
Melik Kimdir?	8
Mukaddes Topraklara Girin	9
İsraîl Oğullarının İsyanları	9
Yuşa Aleyhisselâm ile Hazret-İ Kâlib	10
Yahudilerin Korkaklığı	10
Yahudilerin En Çirkin sözü	11
Yahudiler Fâsıktırlar	11
Yahudilere Gelen îlâhî Ceza	11
Tih Çölünde kırk yıl	11
Tih Çölünde Nimetler	12
Te'viât-i Necmiyye'den	12
Yolculukta Arkadaşlara Darılmak	12
Mûsâ Aleyhisselâm'ın Kabri	13
Harun Aleyhisselâm'ın Vefatı	13
Harun Aleyhisselâm'ın Kabri	13
Harun Aleyhisselâm'm Dirilmesi	13
Mûsâ Aleyhisselâm'm ölümü	14
Mûsâ Aleyhisselâm ve Azrail	14
Azrail Aleyhisselâm	14
Mûsâ Aleyhisselâm ve kabir	15
Ölüm Acısı	15
Hazret-i Musa'nın Ömrü	15
Yuşa Aleyhisselâm ve Erîha Şehri	16
Şam'ın Fethi	16
Ganimet Malına Hainlik Edenin Sonu	16
Yuşa Aleyhisselâm in Ölümü	17
Dökülen İlk Kan	17
Tefsîr-i Şerifi:	17
Âdem Aleyhisselâm'ın Çocuklarında Evlilik	18
Kurbân Nedir?	18
O dönemde Yeryüzünde Fakir Yoktu	18
İsmail Aleyhisselâm İçin Kesilen Kurban	18
Kötü Niyetle Kurban	19
Haset	19
Takvanın Hakikati	19
Can Alma Yerine Cân Verdi	19
Nefs-i Müdafaa	20
Hazret-i Osman'ın (r.a.) Davranışı	20
Sövmeyi Başlatan Günahkârdır	20
Zâlimler Cehennem Ehlidir	20
Nefs Kişiyi Kardeş Katili Yapar	21
Öldürmeyi Şeytan Öğretti	21
Hâbil Nerede Öldürüldü?	21
Adem Aleyhisselâm'ın Yedikleri	21
Katil Zarardadır	21
Kargadan Ders	22
Sırtta Taşman Ölü	22
İlk Mezar	22
Tövbe Olmayan Pişmanlık	23
Toprağa Kan Haram Kılındı	23
Hayvanlar İnsanlardan Çekinmeye Başladı	23
Yeryüzünde Değişiklikler	23
Adem Aleyhisselâm'ın Şiiri	23

Arabî Olarak İlk Yazı Yaşan Kişi.....	24
Salı Günü.....	24
Şit Aleyhisselâm'ın Doğumu	24
Kabilin Ateşe Tapması	24
Kabil'in sonu.....	25
Cehenneme Atılacak ilk Kişi.....	25
İlk Başlatan Olmak	25
Kabil'in Evlâdı.....	25
Yeryüzünde Savaşların Başlaması.....	25
Kedersiz olmaz	26
Tasavvufî Manâlar.....	26
Tevilât-i Necmiyye'den.....	27
Öldürmek.....	27
Ecl Kelimesi	28
Bir İnsanı Kurtaran	28
Kitaplara Rağmen Taşkınlık Ettiler	29
Te'vilât-i Necmiyye'den.....	29
Gayretullah	29
Sevgilinin Nikâb Bağlaması	29
Rüya İçinde Rüya	29
Yeryüzünde Fesat Çıkarımlar	30
Tefsîr-i Şerifi:	30
Sebeb-i Nüzul	30
Müslüman Olmayı Düşünen	30
Öldürmek ve Mal Almak	30
Yol Kesip Kati Yapanlar	31
Yol Kesip Kati ile Beraber Mal Alanların Cezası	31
Müslümanların Mallarını Talan Edenler.....	31
Müslümanları Korkutanların Cezası.....	31
Eşkîyaya Âhirette de Büyük Bir Azap Vardır	32
Tövbe Edenler Hariç.....	32
Tövbeyle Kul Hakkı Düşmez	32
Müşrik Yol Kesenlerin Durumu	32
Müslüman Eşkîyaların Durumu.....	33
Tövbe Eden Kişi.....	33
Hazret-i Alinin (r.a.) Uygulaması	33
Amellerin En Salihi ve En Kötüsü.....	33
Müslümana Karşı Silâh Tutmak	33
Müslümanı Korkutmak Haramdır.....	34
Tasavvufî Manâlar.....	34
Belâm bin Bâûrâ	34
Mürşid-i Kâmillerin Kabulü	34
Allah'a Vesile Ve Tasavvuf	35
Tefsîr-i Şerifi:	35
Vesile	35
Vesile Nedir?	35
Vesile isteyin	35
Ezan Duasının Fazileti	35
Allah Yolunda Cihât Edin	36
Tasavvufî Manâlar	36
Vesile	37
Mürşid-i Kâmil	37
Hakikate Erişmek İçin	37
Hikaye	37
Ecir ve Sevaplar.....	37
Kıyamet Gününde Fidyeye Kabul Edilmez.....	38
En Kolay Fidyeye Şahadet Kelimesidir	38
Kâfirler ve Cehennem.....	38
Ölümün Ölümü	39
Kâfirlerin Cehennemde Ebedî Olmalarının Hikmeti?	39

Mümin ve Kâfirin Misâli	39
Ümitvâr Ol.....	39
Dünya Yükünü Bırak.....	40
Dünyaya Âşık Olan	40
Cehennem Nimetleri.....	40
İbni Melek Hazretlerinin Şerhi	40
Hırsızın Elinin Kesilmesi.....	41
Tefsîr-i Şerifi:	41
Tövbe Edenlerin Durumu	42
Hırsız Tövbe Ederse.....	42
Mülk Allah'ındır	42
Azap Adalettir	43
Mağfîret Fazl-ü Keremdir.....	43
Kullar İçin En Güzeli.....	43
Hırsızlığın Tarifi.....	43
Karı-Kocanın Birbirinden Mal Çalması	44
Usul ve Furû'un Hırsızlığı.....	44
Mahrem Akrabaların hırsızlığı	44
El Kesilme Şekli	45
İkinci Kere Hırsızlık	45
Üçüncü Kere Hırsızlık	45
Hırsızlığın Sabit Olması	45
Adalette Torpil Yoktur	45
Ayıpları Ört	46
Adalet	46
On Dirhem için el kesilmesi?	46
El Kesilmesinin hayrı	46
Önce Erkek veya Kadının Zikredilmesinin Hikmeti	47
Hırsızlık ve Zînâ Cezalarının Farkı	47
Hırsızlık Mahrumiyeti Gerektirir.....	47
İbâdetlerde Hırsızlık	47
Altmış Yıllık Namazın Boşa Gitmesi	48
Münafık ve Yahudiler.....	48
Tefsîr-i Şerifi:	48
Yahudi ve Münâfikların Çarpıtmaıları.....	49
İlâhî Kelâmı Tahrif Ediyorlardı	49
Yahudiler Kabul Etmezler	49
Sebeb-i Nüzul	50
Hikâye (Yahudilerin Âyeti Tahrifleri).....	50
Yahudi ve Münâfikların Vasıfları.....	52
Adaletle Hükmet.....	52
Âdil Kişiler	52
Allah'ın Hükümünü Beğenmeyenler.....	52
Allah'ın Hükümünü Beğenmeyenler.....	53
Adalet ve Zulüm	53
Rüşvet Ehli Cehennemliktir.....	53
Hadis-i şerifte buyuruldu:	53
Boğaz Derdi.....	53
Rüşvetin Çeşitleri	53
Rüşvetin Helal olduğu yer	54
Memur ve Rüşvet	54
İş İçin Rüşvet.....	54
Adalet Dağıtanların Rüşveti	54
Hediye Vermek.....	54
Aracıların Hediye Almaları	54
Hakim ve Belediyecilere Hediye	54
Sahabelerin Hediyeleşmeleri	55
Sultanların Verdikleri	55
Gayr-i Müslimlerden Hediye	55
Gayr-i Müslimlerden Borç.....	55

Çarşıda Mal Almak.....	55
Haram Kazançların Bazıları	55
Çalgıcıların Kazançları	56
Borçlunun Evinde Bir Şey yemek	56
Kalp Helal Gıda İle Saflaşır.....	56
Tevrat.....	56
Tefsîr-i Şerifi:	57
Müslim Nebî Ne Demektir?	57
Rabbaniler ve Ahbâr.....	57
İnsanlardan Korkmayın	58
Allah'tan Korkun	58
Allah'ın Âyetlerini Satmayın	58
Dünya Bir Cifedir	58
Hayat Kesilmeye Mahkumdur	58
Hiçbir Sebep İlahî Kitap Değiştirilemez	59
Allah'ın İndirdiğiyle Hükmetmeyen	59
Cana Can Göze Göz	59
Affeden.....	59
Üç Şeyi Yapan Cennetliktir.....	60
Bağışlanan Katil	60
Allah'ın İndirdiğiyle Hükmetmeyen	60
Tefsîr-i Şerifi:	60
İlmi bir inceleme.....	61
İncil Tevrat'ı Tasdik Eder	61
Takva Ehline Hidâyet Kaynağıdır	61
Süleymânî Meşreb	61
Allah'ın İndirdiğiyle Hükmetmeyen	61
İsa Aleyhisselâm.....	62
Hâkimlere Büyük Tehdît	62
İmam-ı Âzam ve Kadılık	62
Hikâye Olundu (adalet ve rüşvet).....	62
Kurân-ı Kerim	63
Tefsîr-i Şerifi:	63
Kurân-ı Kerimin Muhafızlığı.....	64
Kurân-ı Kerim ve Diğerleri.....	64
Şeriat Ve Minhâc	64
Şeriat.....	65
Minhâc	65
Önceki Ümmetlerin Şeriatı	65
Allah Dileseydi Bütün İnsanları Tek Yapardı	66
İmtihan İçin	66
Diken Karşılığında Bağ	66
Hayırda Yarışın	67
Allah'ın İndirdiğiyle Hüküm.....	67
Fitne Nedir?	67
Sebeb-i Nüzul	67
Peygamberlerin Unutmaları.....	68
Allah'ın Hükümünden Yüz Çevirenler	68
Câhiliyet Hükümünü Arayanlar	68
Hükümlerin En Güzeli	68
Din Fürû Cihetinden Değişir	69
Ganimet Bilinmesi Gereken Beş Şey.....	69
Gençliğin Değerini Bilmek.....	69
Sıhhat.....	69
İşsizliği İyi Değerlendirmek	70
Varlığınla Kanaatkar Ol	70
Hayat	70
Ömür Değerlidir	70
Ömür Azizdir.....	70
Ne Zaman İbâdet Edeceksin?	70

Tarikat Şeriatın Bâtınıdır	70
Yahudî Ve Hıristiyanları Dost Edinmeyin.....	71
Tefsîr-i Şerifi:	71
Sebeb-i Nüzul	71
Yahudi ve Hıristiyanlar	71
Dost Edinenler Onlardandır.....	71
Zâlimlere Hidâyet Yoktur.....	72
Münafıkların Endişeleri.....	72
Münafıklara İlâhî Cevaplar.....	72
Fetihten Murad	73
Kökleri Kazılır.....	73
Pişman Olurlar.....	73
müminlerin Tarizleri.....	73
Bâtıl Ehline Meyledilmez.....	74
Gayri Müslim Memur Edinmek.....	74
Hıristiyanların Mamudiye Suyu.	74
Mamûdiyye Suyu.....	74
Yılbaşını Kutlamak.....	75
Zimmilerin Domuz ve şarabı.....	75
İslâm'ın Yasakladığı Şeyleri Satmak	75
Yeni Kilise Yapmak	75
İnsanı Burmak	75
Hayvanları Burmak Caizdir.....	75
Burulmuş İnsan.....	76
Nefis ve Şeytan Yahudî ve Hıristiyan Gibidirler.....	76
Melun Nefis İnsanı Harap Ediyor.....	76
Nefis Firavun Gibidir.....	76
Allah Tarafından Sevilenler - Allahı Sevenler	76
Tefsîr-i Şerifi:	77
Mürted Olan Kabileler.....	77
Müdlec oğulları	77
Müjdeli Haberden Sonra.....	77
Hazret-i Ebû Bekir (r.a.)'ın İlk Fetih Haberi	77
Hanîfe Oğulları.....	77
Müseylemetü'l-Kezzâbın Sonu	78
Esed oğulları	78
Bütün Arapların Mürted Olmaları	78
Zekât Vermeyenlere savaş.....	78
Hazret-i Ebû Bekir (r.a.)'ın Fazileti	79
Zekât Zorla Alınır mı?	79
Zekât Vermeyen mümin	79
Allah'ın sevdiği Kavim	79
Yemen Ehlinin Fazîletî.....	80
Ensâr (r.a.) Hazerâtının Fazileti.....	80
Fâris Ehlinin Fazileti	80
Müminlere Karşı.....	81
Müminler cihatta Utanmazlar	81
Allah'ın Fazlı	81
Âb-ı Hayat ve Zülkarneyn (a.s.)	81
Maneviyat Makamları.....	82
Firavunun Sihirbazları	82
Hikâye	82
Râbiatü'l-Adeviyye	82
Nefsiyle Baş başa Bırakılanlar.....	82
Bu Yol Herkese Nasip Olmaz.....	83
Dost Edinin.....	83
Te'vilât-i Necmiyye'den.....	83
Efendimizi (s.a.v.) Velî Edinmek	83
Müminleri Dost Edinmek	83
Namaz Kılan ve Zekât Veren Müminleri Dost Edinin	84

Hizbullah	84
Hizb Nedir?	84
Düşmanlara Galebe.....	84
Allâhü Teâlânın Şikâyetleri	85
Cesaret Hasârettir	85
Nurlunun Aksi de Nurludur.....	85
Bâtınî Düşmana Galebe	85

Efendimiz (s.a.v.) Hazretlerinin Doğum Tarihi

Alimler ittifak ettiler ki:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Rabiü'l-Evvel ayının onunda Pazartesi günü "Fil sene"sinde Mekke'de doğdu.

Âlem, onun şerif vücûdu ve latif unsuruyla şereflenince, halkın kalpleri aydınlandı. Nurlandı. Allâhü Teâlâ hazretleri, mah-lûkatı, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sebebiyle hidâyet nasip buyurdu. Gören gördü. Kör olan kör oldu ve böylece küfür ve dalâlette kaldı...

Ne güzel buyurmuşlar:

Aşk dükkanının etrafında asla küfür dolaşmaz!

Ateş yaktığı zaman Ebû Leheb artık kalamaz! ¹

Allah'a ve Ümmete İzafet

Bu âyet-i kerimede, Allâhü Teâlâ hazretleri. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini kendi nefesine izafe etti. Ve LD^I/, li^ Ü "Hakikaten size resulümüz geldi," ² buyurdu. Onlara (Kitap ehline yani Yahudî ve Hristiyanlara) izafe etmedi. Çünkü Efendimiz

(s.a.v.) hazretlerinin risâletinin faydası onlara dönücü değildi. (Yahudî ve Hristiyanlar genelde Efendimiz s.a.v. hazretlerinin risâletinden faydalanamadılar...)

Allâhü Teâlâ hazretleri, bu ümmete hitap ettiği ve onlara Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin geldiğini haber verdiğinde ise: Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini kendi nefesine izafe etmedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini, ümmetin kendi nefsinden biri kıldı. Ve buyurdu:

"Sânım hakkı için, size bir Resul geldi ki, kendinizden... Gayet izzetli, zorlanmanız ona ağır geliyor, üstünüze hırs ile titriyor, müminlere raûf rahimdir." ³

Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin risâletinin faydası, ümmet-i Muhammed'e râcidir...

Te'vilât-i Necmiye'de olduğu gibi... ⁴

Özür Kapısı Kapandı

Mümine düşen vazife, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sünnetine tabi olup yolunda yürümektir. Vaad (müjde) ve vaîd (korkutmaları tefekkür etmektir...)

Müjdecî ve korkutucu peygamber geldi. Artık özür beyân etmeye hiçbir mecal ve yol yoktur.

Rivayet olundu:

Cübeyr bin Mut'im (r.a.) buyurdular:

Biz, Cuhfe'de Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle beraberdik. E-fendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Siz, Allah'tan başka bir ilâh olmadığına, Allahü Teâlâ hazretlerinin bir olduğuna, onun şeriki (ortağı) olmadığına,

Benim Allah'ın resulü olduğuma,

Ve Kur'ân-ı kerimin Allahü Teâlâ hazretleri taraftından geldiğine şahadet etmez misiniz?" Biz:

-"Evet! şahadet ederiz! Ya Resûlallah (s.a.v.) dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"(Sizi müjdeliyorum) müjdelenin! (haberiniz olsun ki) bu Kur'ân-ı kerimin bir tarafı Allahü Teâlâ hazretlerinin kudret elindedir, diğer tarafı da sizin elinizdedir. Kur'ân-ı kerime sınımsız sanlın. (Sizler Kur'ân-ı kerime sarıldığınız müddetçe) artık asla helak olmaz ve asla dalâlete düşmezsiniz." ⁵

Yüce Meali:

Bir vakit de Mûsâ kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim! Allah'ın size olan nimetini düşünün. Zira içinde peygamberler vücuda getirdi ve sizi mülûk yaptı. Ve size âleminden hiç birine vermediği şeyi verdi.

Ey kavmim! Haydi Allah'ın sizin için yazdığı arz-i mukad-des'e girin ve arkanıza dönmeyin ki, hüsrana düşerek berbat olursunuz." ²¹

"Yâ Mûsâ" dediler, "orada bir kavim var, hepsi cebbar. Onlar oradan çıkmadıkça, biz oraya giremeyiz. Şayet çıkarlarsa, biz de gireriz."

Onların o, korktukları kimselerden Allah'ın iman nimetine kavuşturduğu iki er çıktı. Dedi ki. "Üzerlerine hücum edin, Kapıyı tutun... Bir kere ona girdiniz mi muhakkak galipsinizdir. Haydin Allah'a mütevekkil olun; gerçekten

¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/400.

² el-Mâide:6/19,

³ et-Tevbe: 9/128,

⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/400-401.

⁵ Kenzu'l-Ummal: 888. Ziyâdetül-Camlu's-Sagîr: 19. Mecmuatuz-Zevâid: 779.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/401-402.

müminlerseniz." 23

"Yâ Mûsâ" dediler. "Onlar orada buldukça, biz oraya ebediyen girmeyiz. Haydi sen rabbinla git, ikiniz harb edin. Biz İşte burada otururuz".

Dedi: "Ya Rab! Görüyorsun; ben nefsimle kardeşimden başkasına söz geçiremiyorum. Artık bizimle o fâsıklar kavminin arasını ayır..."

Buyurdu ki: "Artık orası onlara kırk yıl haram kılındı; oldukları yerde sersersem dönüp duracaklar... Artık acıma o fâsık kavme!"⁶

Tefsîr-i Şerifi

Mûsâ Aleyhisselâm'ın Seslenişi

"Bir vakit de Mûsâ kavmine şöyle demişti:"

Ey habibim Ahmed! Resulüm ya Muhammed (s.a.v.)i Kitap ehline, Mûsâ Aleyhisselâm'ın İsrail oğullarına nasihat ederek konuştuğu zaman ki (şu) sözlerini hatırlat:

"Ey kavmim! Allah'ın size olan nimetini düşünün."

Size vermiş olduğu nimetlerini hatırlayın.

"Zira içinizde peygamberler vücuda getirdi."

Sizin aranızda akrabalarınızdan bir kısmını peygamber kıldığı vakti hatırlayın. O peygamberler, sizi irşad ettiler ve siz onlarla müşerref oldunuz. İsrail oğullarının arasında peygamber gönderildiği (Kur'an-ı kerimde beyân edildiği kadar) bir ümmetin içinde

gönderildiği Kur'an-ı kerimde beyân edilmedi⁷.

Bir kavmin içinde eşraf ve fazilet ehlinin çokluğu, kendileri (yani o kavim) için bir şeref ve fazilettir. Peygamberlikten daha büyük bir şeref yoktur⁸.

İsrail oğullarının Melik Olmaları

"Ve sizi melikler yaptı."

Yani sizi veya sizin içinizden bir çok melikler yaptı.

Gerçekten İsrail oğullarının içinde, peygamberlerin çokluğu gibi melikler de çok idi. Bunların hepsi israil oğullarına minnet makamı kılındı. Meliklerin yakınları övünme anında;

-"Bizleri Melikleriz! Derler."⁹

Mülûk Kelimesi

"Ve sizi melikler yaptı." KavH şerifinin ifâde ettiği manâlar hakkında âlimler buyurdular:)

Süddî (r.h.) buyurdu:

-"Sizleri, nefsinize mâlik hür kişiler kıldı. Sizler daha önce Firavunun memleketinde Kıptilerin elinde köle ve cizye ehli menzilesindeyken Allâhü Teâlâ hazretleri sizi hürriyete kavuşturdu, demektir."

İbni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdular:

Yani hizmet ve maiyet sahibi kimseler kıldı, demektir.

insanları, hizmetlerinde ilk kullanan kişiler, İsrail oğullarıdır...

israil oğullarını (kendilerinden olmayan insanları hizmetçi yapmalanndan) önce insanlar, (insandan) hizmetçi kullanmıyorlardı...¹⁰

Melik Kimdir?

Bazıları buyurdular:

Eşi olan, kendisine sığımp, kendisinde oturacağı evi olan ve kendisine hizmet eden hizmetçisi olan kişi "Mülûk" yani meliklerdendir.

⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/403-404.

⁷ Bütün ümmetlerin içinden peygamberler gönderildi. Kur'an-ı kerim'de bir çok hikmetlere binâen İsrail oğulları ve onlara gönderilen peygamberler daha çok zikredildi. Yoksa bu diğer milletlere peygamber gönderilmedi demek değildir. Allâhü Teâlâ hazretleri bütün ümmetlere peygamberler gönderdi. Mütercim.

⁸ Peygamberlerin varisleri olan âlimlerin şerefi de peygamberlik şerefinden sonra gelen İkinci en büyük şereftir ve şükürü icâbeden büyük bir fazilettir. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/404-405.

⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/405.

¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/405-406.

Yine buyurdular:

-"Geniş bir evi ve evinin içinde akar suyu olan kişi, meliktir..." (Yani melik olmak, kral olmak değildir...)

"Ve size âlemlerden hiç birine vermediği şeyi verdi."

1- Deniz'den,

2- Düşmanların boğulması,

3- Bulutların gölgelik olmaları,

4- Gökten kudret helvasının inmesi,

5- Gökten bildircin etinin inmesi,

6- Ve bunlardan başka maddî ve manevî nimetlere sahip olmanız...

7- Allâhü Teâlâ hazretlerinin büyük şeyler size vermesi gibi...

"âlemler"den murad, kendi zamanlarında geçmiş o-lan ümmetler, demektir. ¹¹

Mukaddes Topraklara Girin

mukaddese girin."

"Ey kavmim! Haydi arz-ı

"Arz-ı mukaddes," ¹² beyt-i makdistir. Şirkten arındırılıp, peygamberlerin karargâhı ve müminlerin meskeni kılındı.

(Onu) Allah sizin için yazdı..."

Allâhü Teâlâ hazretleri, levh-ı mahfuzda yazdı. Eğer sizler, iman eder ve (Allah'a ve resulüne) itaat ederseniz beyt-i makdis sizin meskeniniz olur... (2/375) (Bizim tefsir yaparken iman ve itaat kaydımız) bundan sonra gelen ve israil oğullarının isyanları üzerine buyrulan şu kavlı-şeriften dolayıdır:

Artık orası onlara haram kılındı," ¹³ "Ve dönmeyin."

Rücû edip dönmeyin.

"Arkanız üzerine..."

Cebbarların korkusundan arkanız üzerine dönmeyin.

Bu kavlı-şerif, "Ve dönmeyin." Kavlı-şerifinin failinden hâldir. Fiilin kendisine taalluk etmesi de caizdir. Yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin emirlerine muhalefet ederek; arkanız üzerine dönmeyin (ve savaştan kaçmayın!)

"Döner (ve düşersiniz)"

" "Hüsrana uğrarsınız." Dünya ve âhîret sevabını kaçırarak aldanırsınız. ¹⁴

İsrail Oğullarının İsyaları

"Dediler."

Mûsâ Aleyhisselâm'ın emri anında İsrail oğulları dediler. Mûsâ Aleyhisselâm'ın emrine bağlanmaktan kaçındılar.

"Orada bir kavim var, hepsi cebbar..."

Kendilerine mukavemet edilmesi mümkün olmayan galebe ehli, j|^Jl "Cebbar," insanlara icbar edip (mecburiyet) kullanan ve kim olursa olsun herkesi dilediği şekilde ikrah ile işlerinde kullanan yani insanları zoraki emirleri doğrultusunda hareket ettiren kimse demektir.

Bu şundandır: On iki nakîb, Cebbarların halleri hakkında istihbarat yapmak için gittiklerinde, Cebbarların şehrine ulaştılar. Oradan gelip, gördükleri (ve başlarından geçenleri) ve Cebbarların, kuvvetlerini, şevketlerini, boylarının uzunluğu, cüsselerinin büyüklüğünü Mûsâ Aleyhisselâm'a anlattılar. Öyle ki, israil oğullarından bir adam, Cebbarlardan herhangi bir adamın ayak bileklerine kadar gelirdi. Onların büyüklük ve genişliklerinden dolayı Mûsâ Aleyhisselâm onlara (nakîblere:)

-"Cebbarların durumlarını gizleyin! Asker ehlinde hiçbir kimseye onlardan söz etmeyin! Yoksa askerlerin arasında dağılmalar olur!" dedi.

O nakîblerden her biri gidip Cebbarların durumunu yakınlarına ve amca çocuklarına haber verdiler. O nakîblerden ancak iki adam Mûsâ Aleyhisselâm'ın söylediklerine bağlı kaldılar. Onlardan

biri, Mûsâ Aleyhisselâm'm genci, Yuşa bin Nûn bin Efrâyim bin Yusuf Aleyhisselâm idi. Diğeri de, Mûsâ

¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/406.

¹² Arz-L Mukaddes (Mukaddes yer): Temiz ve mübarek yer demektir ki, Kudüs'te "Beyt-i Makdis'in bulunduğu yerdir. Vaktiyle birçok peygamberin oturduğu yer olduğundan böyle isim verilmiştir. Bir rivayete göre İbrahim Aleyhisselam Lübnan dağına çıktığı zaman Allâhü Teâlâ: "Bak. gözün nereye kadar yetişirse orası mukaddestir ve gelecek nesline mirastır" buyurmuş. Bunun tayin ve takdirinde "Tur" yani dağ ve havalisi denilmiş. Dımişk, Filistin ve Ürdün'ün bir kısmı denilmiş, Şam toprağı da denilmiştir. Hz. Musa Mısır'dan çıktıktan sonra Şam arazisinde yerleşme vaad edildiği ve Israiloğulları'nın buna "arz-ı mev'üd = vaad olunan arz" dedikleri de söylenmiştir.

İbnü Cerir et-Taberi der ki: "En doğrusu Allah'ın peygamberi Musa Aleyhisselam'ın dediği gibi "arz-ı mukaddes" (mukaddes yer) demekle yetinilmektir. Çünkü şu yer veya bu yer olmasının doğruluğu hakikati ancak haber ile bilinebilir. Halbuki bu konuda kesin şehâdet denebilecek hiçbir haber yoktur. Şu kadar ki bu "mukaddes arz Fırat ile Arîş-i Mısır (el-Arîş) arasındaki sahadan da hariç olmayacaktır. Çünkü bütün tevil (yorum) ve siyer ehli ile âlimlerin bu hususu haber vermekte ittifakları vardır".

¹³ El-Mâide: 6/26,

¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/407-408.

Aleyhisselâm'ın eniştesi, kız kardeşi Meryem binti tmrânın kocası Kâlib bin Yüfennâ idi... Bu zat Yehûdâ sebtindendi.

Fakat diğer (sekiz nakîbin yakınlarına ve amca çocuklarına gizlemeleri şartıyla söyledikleri) haberler (kısa zamanda) İsrail oğullarının arasında yayıldı. İşte bu haberin yayılmasından dolayı İsrail oğulları, Mûsâ Aleyhisselâm'a dediler ki:

"Orada bir kavim var, hepsi cebbar."

Onlar oradan çıkmadıkça,

biz oraya giremeyiz."

Bizim tarafımızdan bir çalışma olmaksızın onlar çıkmadıkça biz oraya giremeyiz. Çünkü bizim onları oradan çıkartmaya gücümüz ve kuvvetimiz yoktur...

"Şayet onlar oradan çıkarlarsa,"

Bize taalluk etmeyen sebeplerden herhangi bir sebeple onlar oradan çıkarlara;

"Biz de gireriz." 0 takdirde....¹⁵

Yuşa Aleyhisselâm ile Hazret-İ Kâlib

"İki er dedi ki:11

Mukadder sual: Sanki:

-"Onlar bunun üzerine ittifak mı ettiler? Yoksa bazıları muhalefet mi ettiler?" diye soruldu.

Cevâb: (mukadder suale karşılık.) denildi: "İki er dedi ki." Bu iki kişi Hazret-i Kâlib ve Yuşâ Aleyhisselâm idiler¹⁶

"Onların o, korktukları kimselerden"

Allah'tan korkanlardan, düşmanlardan değil... Allâhü Teâlâ hazretlerinin emirlerine ve nehiyelerine muhalefet etmekten korkanlar...

Bukavl-i şerif, "iki adam"ın sıfatıdır.

Allah, ikisini (iman) nimetine kavuşturdu..."

Tespit, Allâhü Teâlâ hazretlerinin emirlerinin üzerine vukuf ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin emirlerine bağlılık nimetini bahşetti.

Bukavl-i şerif, "iki adam"ın ikinci sıfatıdır. (Ne dediler?)

"Üzerlerine hücum edin, kapıyı tutun..."

Cebbarların şehirlerinin kapısı... O da "Erîha" şehridir.

Burada car ve mecrûrün onun üzerine takdimi ihtimam içindedir. Burada kast olunan kapıya girmektir. Onlar ise şehirlerin-dedirler. Siz onlara saldırır, onların çıkış kapılarında sıkıştırır ve onların sahralara çıkıp savaş yapma mecaline kavuşmalarına mâni olursanız...

"Bir kere ona girdiniz mi?"

siz bir şehirlerinin kapısına girdiniz mi? olı "Muhakkak galipsinizdir."

Hiçbir savaş yapmaya hacet duyulmadan onları mağlup eder ve galip olursunuz. Gerçekten biz onları gördük ve onların (hallerini) müşahede ettik. Onların cesetleri ve cisimleri her ne kadar büyük ise de kalpleri çok zayıftır. (Korkaktırlar...) Onlardan korkmayın. Dar geçitlerde onlara hücum edin, onlara saldırın; onların dar yerlerde savaşmaya ve kaçmaya güçleri yetmez.

(Böylece hepsini mağlup edip şehre hâkim olursunuz.... Korkmayın!)

"Haydin Allah'a." Hâsseten Allah'a, Tevekkül edin."

Sebepleri tertip edip, sebeplere riâyet ettikten sonra, sadece Allah'a tevekkül edin; sebeplere itimat etmeyin; çünkü sebepler, tesirden uzaktırlar; tesir ancak ve ancak "Aziz" ve "Kadir" olan Allâhü Teâlâ hazretlerindedir...

"Eğer gerçekten müminlerseniz."

Eğer gerçekten Allâhü Teâlâ hazretlerine inanıyor, onun vaadini tasdik ediyorsanız; ona tevekkül edin. Çünkü, iman Allâhü Teâlâ hazretlerine kesinlikle tevekkül etmeyi gerektirir.¹⁷

Yahudilerin Korkaklığı

"Dediler."

İki adamın (Yuşa Aleyhisselâm ile Hazret-i Kâlib'in) güzel sözlerine (ve öğütlerine) hiç aldırış etmeden ve birinci sözlerinde ısrar ederek dediler;

"Muhakkak ki kesinlikle biz oraya girmeyiz!"

Cebbarların toprağına girmeyiz "Ebediyen," Uzun bir zaman...

"Onlar orada bulundukça..." Onlar kendi topraklarında bulunduğu müddetçe biz giremeyiz-

¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/408-409.

¹⁶ Tenvîrül-Mikyâs min Tefsiri ibni Abbâs, s. 120. Dârü'l-kutubil'Ilmiyye- Beyrut-1992,

¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/409-411.

Bu kavi-işerif, "ebediyen," kelimesinden "bedel-i baz" (bazı şeylerin külden bedel yapılması) ile bedeldir. Çünkü, "ebediyen," kelimesi "istikbâl" yani gelecek zamanın küllisine (hepsine) şâmindir. Cebbarların o topraklarda bulunması ise, gelecek zamanın bazısını içine alır. (Ebedî olarak bulunmazlar... Zira bu tercümenin yapıldığı 2004 yılında o topraklarda o cebbarlar yoklar...) ¹⁸

Yahudilerin En Çirkin sözü

"Haydi sen git,"

Bu kavli-i şerifin başındaki, fe (Ü harfi) fesih içindir. Yani iş böyle olunca; "Haydi sen git," demektir.

"Sen (tevekkül ettiğin) rabbınla beraber (gidin) ikiniz harb edin!"

ikisiniz (sen ve Rabbin) onlarla savaşın!

Yahudiler, bu sözü, Allâhü Teâlâ hazretlerini ve peygamberini küçük görmek, Allâhü Teâlâ hazretleri ve peygamberiyle istihza ederek ve onlara aldırış etmeden söylediler.

Yoksa bu sözleriyle hakikî olarak gitmeyi kast etmediler. Çünkü insan suretinde olan birinde, gidip- gelmek işinin Allâhü Teâlâ hazretlerine caiz görmesi akıldan çok uzaktır. Zira gidip gelmek işi ancak mücessim (cüssesi olanlar) için tasavvur edilir. (Allâhü Teâlâ her türlü noksan sıfatlardan münezzehtir...) (2/376)

"Biz işte burada otururuz".

Bununla ileriye gitmemeyi murad ettiler, tehîrin olmamasını değil... ¹⁹

Yahudiler Fâsıkırlar

"Dedi"

Mûsâ Aleyhisselâm, Yahudilerden gördüğü, inat üzerine, keder, hüznün, Allâhü Teâlâ hazretlerine şikâyet yollu, kalbinin inceliği ve inkisariyle beraber dua etti. Kalbin inkisar ve benzeri anında rahmet celb olunur ve ilâhî nusret iner... (işte Mûsâ Aleyhisselâm Yahudilerin bu tutumları karşısında kalbinin kırıklığıyla Allah'a dua etti:)

"Ya Rab! Görüyorsun; ben nefsimle kardeşimden başkasına söz geçiremiyorum."

Ben ve kardeşim itaatte. Artık bizim aramızı ayır."

"Bizim aramız" kavli şerifiyle kendisini ve kardeşini murad etti. Zira f harfi ayrılığın tertibi içindir. Ve onunla mâ kabli üzerine dua etmektedir.

"Bu fâsıklar kavminin arasını..."

Senin taatından çıkan, sana isyan etmekte ısrar eden bu fâsık kavimle bizim aramızı; bize lâyük olduğumuz şekilde hükmet ve onlara da müstahak oldukları (cezayı) onların aleyhine hükmetmekle (onları bizden) ayır!" ²⁰

Yahudilere Gelen ilâhî Ceza

"Buyurdu ki:" Allâhü Teâlâ buyurdu ki: "Artık orası," Mukaddes topraklar,

"Onlara (tsrâii oğullarına) haram kılındı;"

Men edilmenin haram kılınması, kulluğun haram kılınması değildir. Teklif ona girmez ve ona malik olmazlar, demektir. Çünkü oranın (Cebbarların toprağının ve şehirlerinin) onlara yazılması, iman ve cihât şartına bağlıdır. Yahudiler, arkaları üzerine dönüp savaştan kaçtıkları için, oraya girmek kendilerine haram kılındı. Ve hüsrana uğramış bir şekilde döndüler... ²¹

Tih Çölünde kırk yıl

"Kırk yıl,"

"haram kılınmıştır." Kavli-i şerifinin zarfıdır. Tahrim (haram kılınmak) bu müddet (kırk yıl) ile vakitlenmiştir. Muebbet değildir. Burası;

"Ey kavmimi Haydi Allah'ın sizin için yazdığı arz-i mukaddes'e girin ve arkanıza dönmeyin ki, hüsrana düşerek berbat olursunuz." ²² Âyet-i kerimesine muhalif ve zıt değildir...

"Onlara (İsrail oğullarına) haram kılındı;" kavli şerifinde beyân edilen üzerlerine haram kılınmasından murad; bu müddet içerisinde onlardan hiçbir kimsenin oraya (Cebbarların şehrine) giremeyeceğidir. Lakin bundan sonrada hepsinin oraya gireceği manâsına da değildir. Belki Yahudilerden kırk yıl içerisinde ölenlerden arta kalan bazıları o şehre girecektir.

"Oldukları yerde serserem dönüp duracaklar."

¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/411.

¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/411-412.

²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/412-413.

²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/413.

²² e!-Mâide: 6/21,

Karada gezip dolaşırlar.

On/ar/n üzerine olan oluşumun keyfiyetini beyân eden istinaf cümlesidir.

"Artık acıma, Üzülme..."

İ7 hüzünlenmek ve üzülme, demektir"Ofâsık kavme..."

Rivayet olundu.

Mûsâ Aleyhisselâm İsrail oğulları aleyhine yapmış olduğu bedduadan dolayı pişman oldu. Bundan dolayı kendisine;

- "Pişman olma! Mahzun olma! Ve onlar için üzülme! Çünkü Yahudiler, irtikab etmiş oldukları fîsk ve fücûrlarından dolayı gerçekten bunu hak etmişlerdi..." denildi.

Böylece Yahudiler, tam kırk sene altı fersahlık yerde dönüp dolaştılar. Yahudilerin sayıları ise, içlerinde savaşılabilecekleri tam altıyüzbin (600 bin muharip) vardı...(Bu sayıya kadınlar, çocuklar, savaşamayacaklar ve yaşlılar dâhil değildir...)

Yahudiler, her gece yola düşüyorlardı. Yürüyorlardı. Sabahladıklarında kendilerini hareket ettikleri yerde görüyorlardı. (Yani oldukları yerde dönüp dolaşıyorlardı...) ²³

Tih Çölünde Nimetler

1- Bu süre içerisinde güneşin sıcaklığına karşı bulut, onlara gölge oluyordu.

2- Gece olduğu zaman da, nurdan bir direk beliriyor ve onlara yollarını aydınlatıyordu.

3- Üzerlerine kudret helvası iniyordu.

4- Gökten Onlara bildircin eti iniyordu.

5- Saçları uzamıyordu.

6- Çocukları doğduğu zaman, tırnak gibi çocuğun üzerinde bir elbise olurdu.

7- Çocuğun büyümesiyle beraber elbise de uzardı.

8- Suları ise beraberinde taşıdıkları taştan fıskırıyordu. Yahudiler, ilâhî cezaya çarpılmış olmalarına rağmen kendilerine bu nimetler veriliyordu ... ²⁴

Çünkü onların cezalandırılmaları, onları (içinde oldukları zillet ve meskenetten) çıkarıp kendilerine gelmelerini sağlamak ve onları terbiye etmek yönü üzereydi.

Mûsâ Aleyhisselâm da Onlardan Ayrılmadı.

Bu konuda sahih olan kavillere (söz ve görüşlere) göre, Mûsâ Aleyhisselâm ile Hazret-i Harun da "Tih çölünde" İsrail oğullarıyla beraber idiler...

Lakin bu beraberlik, rahat, esenlik ve İbrahim Aleyhisselâm'ın ateşin içinde olup selâmet bulması ve azap meleklerinin cehennemde oldukları halde cehennem ateşinden zarar görmemeleri gibiydi... ²⁵

Te'viât-i Necmiyye'den...

Gerçekten ne taaccüb edilecek şeydir ki, İsrail oğullarının bunca kötülüklerine rağmen, Mûsâ Aleyhisselâm ve Hazret-i Harun tam kırk sene onlarla beraber (onları eğitmek ve ıslâh etmek için) Tih çölünde kaldılar. İkisinin bereketi sebebiyle Allâhü Teâlâ hazretleri, İsrail oğullarını bulutlarla gölgeledi, onlara gökten bildircin eti ve kudret helvasını Tih çölüne indirdi ki, Sâlihlerin sohbetinin bereketinin kıymeti ve fâsıkların sohbetinin kötülüğü (herkes tarafından) bilinsin diye...

Te'vilât-i Necmiyye' nin sözleri sona erdi. ²⁶

Yolculukta Arkadaşlara Darılmak

Hafız (k.s.) buyurdular:

Arkadaşlardan küsüp darılmak, kervan âdabı ve yolculuğa sığmaz. (Sen yolculukta arkadaşlarına darılma!)

Sen zamanın darlığına evin rahmetini çekmeye çalış! ²⁷.

²³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/413-414.

²⁴ Bu cezâ'dan insanlığın alacağı büyük dersler vardır. Yahudiler Tih çölünde hapsedildikleri halde Allâhü Teâlâ hazretleri, onlara türlü türlü ikramlarda bulunuyor ve nimetler veriyordu. Onları bir Rehabilitasyona tabi tutuyordu. Allâhü Teâlâ hazretlerinin, "Fasık karım" diye vasıflandırdığı Yahudilere vermiş olduğu kırk yıllık cezalarına rağmen, onların yeme, içme, serinleme, giyim, kuşam, eğitim, öğretim, üreme ve benzeri insanî hakların hiçbirinden mahrum etmedi. İşte bu durumdan alacağımız çok dersler vardır. Sosyal hayat, hak ve hukukların korunması için gerekli olan hâpishaneleri de eğer, hâpisteki bir kişinin ıslâh olması ve topluma kazandırılması, maksadı güdülüyorsa, bu inceliğe dikkat edilmelidir. Hâpisteki bir kişi, insanî haklardan mahrum edilmemelidir. Mütercim.

²⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/414-415.

²⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/415-416.

²⁷ Divân-ı Hafız-ı Şirâzî, s. 205, İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/416.

Mûsâ Aleyhisselâm'ın Kabri

Rivayet olundu:

Kırk sene dolduktan sonra Mûsâ Aleyhissefâm, Tîh çölünden çıktı, israil oğullarından kalanlar (ve yeni doğup yetişenler) ile beraber Eriha'ya doğru yürüdü. Yûşa Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ordularının öncü kuvvetlerinin başındaydı. Gidip, Cebbarlarla muharebe etti. Erih'a şehrini fethetti. Ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin dilediği kadar orada ikâmet etti.

Sonra Allâhü Teâlâ hazretleri, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ruhunu kabzetti. Ve Allâh'dan başka kimse, Mûsâ Aleyhisselâm'ın kabrinin nerede olduğunu bilmiyor.

Bu en sahih (ve en doğru kaviil ve) sözdür. Çünkü âlimler, Mûsâ Aleyhisselâm'ın Üc bin Unuku, öldürdüğünde ittifak ettiler.²⁸

Harun Aleyhisselâm'ın Vefatı

Harun Aleyhisselâm'ın vefatı hakkında Süddî (r.h.) hazretleri buyurdu: Allâhü Teâlâ hazretleri, Mûsâ Aleyhisselâm'a vahyetti:

"Ben Harun'u vefat ettireceğimi Onu al falan dağa getir!" dedi. Mûsâ Aleyhisselâm, Hazret-i Harun ile beraber o dağa doğru yola gittiler. Bir ağaç gördüler. Benzeri görülmemiş bir ağaç idi. Bir ev gördüler. Evin içinde bir serîr ve şeririn üzerinde de bir yatak seriliydi. Orada güzel bir koku hissettiler. Harun Aleyhisselâm oraya bakınca çok hoşuna gitti. Mûsâ Aleyhisselâm'a:

"Ey Mûsâ! Ben bu şeririn üzerinde uyumak istiyorum!" dedi. Mûsâ Aleyhisselâm:

"Uyu!" buyurdu.

Harun Aleyhisselâm uyuduğu zaman, ölüm meleği (Azrail Aleyhisselâm) geldi. Harun Aleyhisselâm:

"Ey Mûsâ! Bana tuzak kurdun!" dedi.

Harun Aleyhisselâm'ın ruhu kabz olunduğu zaman, o ev kaldırıldı. Bu ağaç gitti. O taht Harun Aleyhisselâm ile beraber göğe kaldırıldı.

Mûsâ Aleyhisselâm (bütün bu hadiselerden sonra) israil o-ğullarına döndü. Beraberinde Harun Aleyhisselâm yoktu. Yahudiler (dedi kodu çıkarttılar)

"israil oğullan, Harun Aleyhisselâm'ı çok sevdiği için, Mûsâ Aleyhisselâm, Hazret-i Harun'u kıskandı ve hasedinden dolayı da onu öldürdü!..." dediler. (2/377) Mûsâ Aleyhisselâm onlara:

"Yazıklar olsun size! Hazret-i Harun benim kardeşimdi. Siz kardeşimi öldürdüğümü söyleyerek bana iftira ediyorsunuz," dedi.

Yahudilerin sözleri ve dedikoduları çoğalınca, Mûsâ Aleyhisselâm iki rekat namaz kıldı. Sonra Allâhü Teâlâ hazretlerine dua etti. Harun Aleyhisselâm'ın üzerinde olduğu taht yerle gök arasında indi. israil oğulları ona baktılar. Harun Aleyhisselâm'ı gördüler. Ve Mûsâ Aleyhisselâm'ı tasdik ettiler.²⁹

Harun Aleyhisselâm'ın Kabri

Ali bin Ebû Tâlib (r.a.) hazretleri buyurdular:

Mûsâ Aleyhisselâm, Hazret-i Harun ile beraber dağa yükseldiler. (Harun Aleyhisselâm'ın vefatından sonra) israil oğulları, (Mûsâ Aleyhisselâm'a):

"Harun Aleyhisselâm'ı sen öldürdün!" dediler.

Mûsâ Aleyhisselâm'a eziyet ettiler. Allâhü Teâlâ hazretleri, meleklerle emretti. Harun Aleyhisselâm'ın mübarek naşını taşıyıp, onu israil oğullarının yanına götürdüler. Melekler, konuştular. Harun Aleyhisselâm'ın vefat ettiğini söylediler. Hatta böylece israil oğullan, Harun Aleyhisselâm'ın vefat ettiğini anladılar. Böylece;

"Allah onu onların dediklerinden tebrie etti, temize çıkardı."³⁰

Sonra Melekler, Harun Aleyhisselâm'ı yüklediler. Götürüp defnettiler. Harun Aleyhisselâm'm kabrinin yerine hiçbir kimse muttali olmadı. Ancak "Rahm" biliyordu. (O da gelip tsrâil oğullarına söylemesin diye) Allâhü Teâlâ Hazretleri onu sağır ve dilsiz etti.³¹

Harun Aleyhisselâm'm Dirilmesi

Amr bin Meymûne hazretleri buyurdular:

Hazret-i Harun ile Mûsâ Aleyhisselâm tîh çölünde vefat ettiler. Hazret-i Harun Mûsâ Aleyhisselâm'dan önce vefat etti. İkiisi beraber bazı mağaraları gezmeye çıkmışlardı. Harun Aleyhisselâm orada vefat etti. Mûsâ

²⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/416.

²⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/416-417.

³⁰ el-Ahzâb: 33/69,

³¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/417-418.

Aleyhisselâm onu orada gömdü, tsrâil oğullarına dönüp geldi. İsrail oğulları;

- "Biz ona olan sevgimizden dolayı sen onu öldürdün!" dediler.

Harun Aleyhisselâm, İsrail oğulları arasında çok sevilirdi. Mûsâ Aleyhisselâm Allâhü Teâlâ'ya yalvardı. Allâhü Teâlâ hazretleri, Mûsâ Aleyhisselâm'a, İsrail oğullarıyla beraber Hazret-i Harun'un kabrinin başına gitmesini vahyetti. (Mûsâ Aleyhisselâm ilâhî emirle İsrail oğullarını ahp Harun Aleyhisselâm'ın kabrinin başına gitti.)

Seslendi:

- "Ey Harun!"

Harun Aleyhisselâm başının üzerinde toprağı silkeleyerek kabrinden çıktı. Mûsâ Aleyhisselâm, kendisine sordu:

- "Seni ben mi öldürdüm?" Harun Aleyhisselâm,

- "Hayır! Ben öldüm!" dedi. Mûsâ Aleyhisselâm ona:

- "Dön, yatağına!..." dedi.

Harun Aleyhisselâm, geri kabrine döndü. İsrail oğulları (bu mucizeyi görünce seslerini çıkarmayıp) döndüler...³²

Mûsâ Aleyhisselâm'ın ölümü

Amma Mûsâ Aleyhisselâm'ın vefatı ise, (tarihçi) İbni İshâk (r.h.) buyurdular:

Safiyullah Mûsâ Aleyhisselâm, ölümden ikrah ediyor ve onu büyük görüyordu. Allâhü Teâlâ hazretleri, Mûsâ Aleyhisselâm'a ölümü sevdirmeyi diledi. Yuşa bin Nûn Aleyhisselâm'a nübüvvet verildi. Sabah akşam Mûsâ Aleyhisselâm, Yuşa Aleyhisselâm'ın yanına geliyor ve ona:

- "Ey Allah'ın peygamberi! Allâhü Teâlâ hazretleri sana ne vahyetti?" diye soruyordu. Yuşa Aleyhisselâm ona:

- "Ey Allah'ın peygamberi! Şu kadar senedir, benim için, hiçbir gün sana, "Allâhü Teâlâ hazretleri sana ne vahyetti, sana ne buyurdu?" diye sana sordum mu?" dedi.

Yuşa Aleyhisselâm (ilâhî emir icabı vermiş olduğu bu) cevâp üzerine Mûsâ Aleyhisselâm'ın içine ölüm yerleşti. Ölümden başka bir şey zikretmez oldu. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm, hayatı kerih görüp ölümü sever oldu.³³

Mûsâ Aleyhisselâm ve Azrail

Hadis-i şerifte buyuruldu:

"Ölüm meleği (Azrail Aleyhisselâm), Hazret-i Musa'ya geldi. Ona:

- "Rabbine icabet et!" dedi. (Zaten her zaman Rabbinin emri üzerine olan Mûsâ Aleyhisselâm ölüm meleğinin bu sözü üzerine) onun gözünün üzerine bir tokat vurdu. Ölüm meleği gözünü kaybetti. Ölüm meleği döndü Allâhü Teâlâ hazretlerine;

- "MYa Rabbi! Sen beni ölümü istemeyen bir kula gönderdin! Gözümü çıkarttı!" dedi. (Efendimiz s.a.v. hazretleri) buyurdu:

- "Allâhü Teâlâ hazretleri, ona gözlerini geri verdi! Ve onâ:

- "Kula dön ve ona;

- "Sen hayat mı istiyorsun? Eğer sen hayat istiyorsan, elini bir öküzün derisinin üzerine koy, elinin üzerine geldiği her bir kıl için bin sene yaşa?" de.

(Ölüm meleği gelip, bunu Mûsâ Aleyhisselâm'a söyledi. Mûsâ Aleyhisselâm:)

- "Sonra ne olacak?" dedi. Azrail Aleyhisselâm:

- "Sonra öleceksin!" dedi. Mûsâ Aleyhisselâm:

- "Şu anda, en yakın bir zamanda (Rabbime kavuşmak istiyorum)" dedi. (Sonra Mûsâ Aleyhisselâm şöyle dua etti:)

- "Ya Rabbi! Bir taş atımı kadar beni mukaddes toprağa (beyt-i makdise) yaklaştır!" dedi.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Eğer ben onun yanında olsaydım, size Mûsâ Aleyhisselâm'ın kabrini gösterirdim. Mûsâ Aleyhisselâm'ın kabri, yol kenarında, kırmızı kum tepesinin yanındadır."³⁴

Muhammed bin Yahya (r.h.) buyurdular:

- "Ölüm meleğiyle Hazret-i Musa'nın hadisi gerçekten sahihtir. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden sahih bir şekilde rivayet o-lundu. Bu hadis-i şerifi ancak bid'at ehli olanlar reddederler.

Sa'lebî tefsirinde de böyledir.³⁵

Azrail Aleyhisselâm

³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/418.

³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/418-419.

³⁴ Sahih-i Buhârî: 1253, Sahih-i Müslim: 4375, İbare sahih-i Müslimin ibâresidir.

³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/419-420.

Başka bir hadis-i şerifte buyuruldu:

"Muhakkak ki ölüm meleği, (daha önceleri) insanlara görünerek (ayânen) gelirdi. Ta Mûsâ aleyhisselâm (a kadar bu böyle devam etti. Ruhunu) kabzetmek için Mûsâ Aleyhisselâm'a geldi. Mûsâ Aleyhisselâm, ona tokat vurdu. Gözünü kaybetti. (Bu hadise üzerine) ölüm meleği artık insanlara gizlice gelmeye başladı." ³⁶

Mûsâ Aleyhisselâm ve kabir

Vehb (r.h.) buyurdular:

Mûsâ Aleyhisselâm, bazı ihtiyaçlarını karşılamak için (dışarıya) çıkmıştı. Bir takım (9-10 kadar) meleğe uğradı. Kabir kazıyorlardı. Mûsâ Aleyhisselâm meleklerin kazımış oldukları (mezarı çok beğendi öyle ki) o mezardaki güzellik, yeşillik, insana sevinç veren cennet bahçesi, Mûsâ Aleyhisselâm'a misâl âleminde gösterildi. Çok hoşuna gitti ve meleklerle:

"Ey Allah'ın melekleri! Bu mezarı kim için kazıyorsunuz?" diye sordu. Melekler;

"Rabbine çok kerim olan bir kul için..." dediler. Mûsâ Aleyhisselâm:

"Bu kul, gerçekten Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında çok büyük bir mertebeye sahip imiş! Bu mezardan daha güzel bir yatak (ve yatılacak yer) görmedim!" dedi. Melekler:

"Ey Kelîmüllâh! Bu mezarın senin olmasını ister misin?" diye sordular. Mûsâ Aleyhisselâm:

"İsterdim!" dedi. Melekler

"Öyleyse, bu mezara in! İçinde uzanıp yat! Rabbine teveccüh et! (Onun rahmetine yönel!)" dediler.

Mûsâ Aleyhisselâm kabre indi. Orada uzandı. Rabbine teveccüh etti. Sonra teneffüs etti. Rahatlıkla can verdi. Allâhü Teâlâ hazretleri, onun ruhunu kabzetti.

Sonra melekler (onun teşhiz ve tekfin işlerini yapıp) kabrinin üzerine toprak attılar.

Denildi ki:

"Ölüm meleği, Mûsâ Aleyhisselâm'a cennetten bir elma getirdi. Mûsâ Aleyhisselâm o elmayı kokladı. Ruhu kabz olundu..." ³⁷

Ölüm Acısı

Rivayet olundu:

Yuşa Aleyhisselâm, ölümünden sonra Mûsâ Aleyhisselâm'ı rüyada gördü. Ona sordu:

"Ölümü nasıl gördün?" Mûsâ Aleyhisselâm:

"Canlı canlı (derisi) soyulan bir koçun çektiği acı gibi gördüm!" ³⁸

Hazret-i Musa'nın Ömrü

Hazret-i Musa'nın ömrü, yüz yirmi (120) sene idi. ³⁹ Yuşa Aleyhisselâm'a Peygamberlik Verildi.

/Mûsâ Aleyhisselâm vefat etti.

(Tih çölünde) kırk yıl tamamlandığı zaman, Allâhü Teâlâ hazretleri, Yuşa Aleyhisselâm'ı peygamber olarak gönderdi. ⁴⁰

³⁶ Müsned-i Ahmed: 10917.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/420-421.

³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/421-422.

³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/422.

³⁹ İbni Esir, El-Kâmil fit-Tarih c. 1, s. 163;

Musa Aleyhisselâm'in vefat şekli hakkında başka bir rivayet: Musa Aleyhisselâm, Yûşa Aleyhisselâm'ı yerine halife olarak seçti. Daha sonra Musa Aleyhisselâm, ümmetini topladı. Yûşa bin Nûn'un halifesi olduğunu belirtti. Ve:

"Benden sonra Yûşa bin Nun'a itaat edin. Yûşa bin Nûn benden sonra sizleri yönetecektir. Onun sözlerini dinleyiniz. Emirlerine itaat ediniz. O, aranızda hak ve adalet üzere hükmedecektir. Yûşa bin Nun'a karşı gelen, mühâfelet eden melundur." diye vasiyet etti. İsrail Oğullarına vaaz ve nasihattan sonra Musa Aleyhisselâm, Yûşa Aleyhisselâm'a yapışarak, halkın yanından uzaklaştı. Tenhâ bir yere gitti. Orada bir rüzgar esti ve Musa Aleyhisselâm, halifesi Yûşa Aleyhisselâm ile kucaklaşıp vedalaştıktan sonra ruhunu teslim etti. Ömer Faruk Hilmi "Yuşa Aleyhisselâm: s. 63, Osmanlı yayınevi, Musa Aleyhisselâm, Tih çölünde vefat ettiği zaman, yüz yirmi yaşındaydı.370 Bir rivayete göre yüzaltmış (160) yaşında idi. Nişâncızâde, Mir'ât-i Kâinat, 1/220 Başka bir rivayete göre Musa Aleyhisselâm üçyüz yirmi (320)yıl yaşadı. Tarihi Taberi, Musa Aleyhisselâm'ın kabri şeriflerinin yeri belli değildir. Musa Aleyhisselâm, ölümünden sonra İnsanların kendisine aşırı muhabbet besleyip, büyük ta'zim ve sevgilerinden ötürü sapıtıp şeytanın iğvâsı ile kabrine secde etmemeleri için, kabirlerinin yerinin belli edilmesini ve mezarının üzerine kubbe yapılmasını istemedi...Nişâncızâde. Mîr'ât-i Kâinat, 1/220,

⁴⁰ Musa Aleyhisselâm'ın vefatı üzerine, Tih Çölünde kırk sene tamam olunca Yûşa Aleyhisselâm'a peygamberlik verildi. Yûşa Aleyhisselâm'ın nebilğinde bütün kitab ehli sözbirliği etmektedir. Yûşa Aleyhisselâm nebî idi. Bilindiği gibi, peygamberler iki kısımdır.

1-Resul

2- Nebî.

Resul: Kendisine yeni bir şeriat verilen peygamberlere denir. Musa Aleyhisselâm, Hazret-i Isa ve Peygamber Efendimiz (s.a.v.) gibi.

Nebî: Kendisine yeni bir şeriat verilmeyen ama kendisinden önce gelmiş bir Resul'un şeriatını yaymaya çalışan peygamberlere denir. Yûşa Aleyhisselâm, Danyâl Aleyhisselâm ve Zekeriyya ve Yahya Aleyhisselâm gibi. Daha geniş bilgi için Akaid şerhine bakınız. Yuşa Aleyhisselâm nebî idi. Resul değildi... Mütercim.

Yuşa Aleyhisselâm ve Erîha Şehri

Allâhü Teâlâ hazretleri, Yuşa Aleyhisselâm'a haber verip; Cebbarlarla savaşmasını kendisine emretti. Yuşa Aleyhisselâm, Cebbarlara yöneldi. İsrail oğulları ona tabi oldular. Erîh'a şehrine doğru yola koyuldular. Beraberlerinde "mişâk'ın tabutu" vardı. Gidip altı ay, Erîh'a şehrini kuşattılar. (2/378)

Yedinci ay olduğunda, borazanlara liflediler. Millet, büyük bir gürültü ile gürültü yaptılar. (Bu dehşetli sesler üzerine) şehrin surları yıkıldı. İçeriye girdiler. Cebbarları öldürdüler. Onları hezimetle uğrattılar ve onların üzerine hücum ederek hepsini katlettiler, israil oğullarından büyük bir kalabalık bir adamın başına toplanıp onun boynunu vuruyorlardı. Boynunu kesemiyorlardı. Savaş Cuma günü oldu. (Şehre girmeleri ve savaşın harareti zamanı Cuma gününe rast geldi...) Öldüremedikleri ve mağlup edemedikleri bir kısım kalmıştı. Güneş batmak üzereydi. Ondan sonra Cumartesi günü giriyordu. Yuşa Aleyhisselâm dua etti:

"Yâ Rabbi! Güneşi benim üzerime geri döndür!" dedi. Yuşa Aleyhisselâm (ilâhî emir icabı) güneşe seslendi: "Ey güneş! Sen Allah'ın taat ve emrindedin! Ben de Allâhü Teâlâ'nın taat ve emrindeyim!" dedi. (Sonra), güneş ve aydan durmaları ve Cumartesi günü girmeden önce Allah'ın düşmanlarından intikam alınca kadar oldukları yerde ikâmet etmelerini istedi.

Güneş ona döndürüldü (olduğu yerde durdu. ⁴¹ Bir saat kadar gün uzatıldı. Ve böylece bütün Cebbarları öldürdüler. ⁴²

Şam'ın Fethi

Sonra Yuşa Aleyhisselâm, Şâm meliklerinin peşine takıldı. Onlardan otuz bir melikin kanını mübâh görüp öldürdü. Kralların Hepsisiyle savaştı. Hepsini mağlup etti. Böylece bütün Şâm topraklarını fethetti. Şam'ın hepsi İsrail oğullarının eline geçti. Kendisinin eline geçen bölgeleri dağıttı.. ⁴³

Ganimet Malına Hainlik Edenin Sonu

Ganimetleri topladı. Ateş inmedi. ⁴⁴ Allâhü Teâlâ hazretleri, Yuşa Aleyhisselâm'a vahyetti.

"Onların (israil oğullarının) içinde ganîmet malına hainlik eden (ve zimmetine geçiren) biri var. Onlara emret gelip sana bîat etsinler... (Çalan kişinin eli senin eline yapışıp kalır...)

Yuşa Aleyhisselâm İsrail oğullarına emretti. Gelip kendisine bîat (ve musafaha) ettiler. Bir adamın eli, Yuşa Aleyhisselâm'm eline yapışıp kaldı. (Hırsızın o adam olduğu anlaşıldı...) ⁴⁵ Yuşa Aleyhisselâm ona:

"Yanında (gizlemiş olduğun) ganimet malını getir!" dedi.

Adam, altından yapılmış, yakut ve cevherlerle süslenmiş bir öküz başını (yani kafasının heykelini) getirdi. Adam onu çalmıştı. Yuşa Aleyhisselâm o çalıntı malı ganimet mallarının arasına koydu, çalan o kişiyle beraber... Gökten bir ateş indi. O adamı ve kurbanları yedi ⁴⁶ .

Hz. Musa Aleyhisselâm vefat edince, Allah (C.C.) Yûşa bin Nûn b. Efrâim b. Yûsuf b. Yakub . tshâk b. İbrahim'i israil oğullarına peygamber olarak gönderdi ve ona cebbarlar (zorbalı)ın şehri Erîhâ'ya gitmesini emret. İbni Esîr, El-Kâmil fit-Tarih c. 1, s. 191

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/422-423.

⁴¹ Yuşa Aleyhisselâm'in duasının bereketiyle güneşin olduğu yerde durma mucizesi hakkında Efendimiz (s.a.v) Hazretleri hadisi şeriflerinde şöyle buyurmaktadırlar.

"Muhakkak, güneş hiç bir beşer için hapsedilmedi. Ancak Beyti Makdisi fethetmesi için YÛşa (Aleyhisselâm) için durduruldu." (Ahmed bin Hambel, Müsned.) Bu hadisi şerifte Kudüs'ü fethedenin Musa Aleyhisselâm değil de Yûşa Aleyhisselâm olduğunu göstermektedir. İbni Kesîr, Kısasu'l-Enbiyâ, c.2, s. 194, Bu hadisi şerife göre güneşin tutulma hadisesi "Erîha'nın fethinde değil de, "Beyt-i makdis'in fethinde olduğudur... Daha geniş bilgi için, "Yuşa Aleyhisselâm" isimli kitabımıza bakınız.

⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/423-424.

⁴³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/424.

⁴⁴ Musa Aleyhisselâm'in şeriatında ganimet mallarının yenmesi haramdı. Ganîmet malı bir yere toplatılırdı. Peygamber dua eder, gökten bir ateş gelip, onları yakardı. Gazalarının makbul olmasının alâmeti, gökten bir ateşin gelip, ganimet mallarını yak-masıydı.

⁴⁵ Hırsızın bu şekilde bulunma hadisesine "Bedenü'l-Hikem" denilir. Yani, hikmetli bedenle hırsız bulmak. Bedenü'l-Hikem: Hırsız bulma yollarının en kuvvetli ve en etkilisidir. Bedenü'l-Hikem, kendilerinden şüphelenen kişiler, peygamber'in mübarek eline dokunuyordu. Peygamber ile musafaha etikleri zaman, eli, peygamber'in eline yapışuyordu. Onun hırsız olduğu ortaya çıkıyordu. Yûşa Aleyhisselâmla bey'at esnasında hırsızın eli Yûşa Aleyhisselâm'm mübarek eline yapışıp kaldı. İbni Esîr, El-Kâmil fit-Tarihc. 1.s. 194

⁴⁶ Suçlunun Tespitine dair peygamberlerin gösterdikleri mucizeler: Peygamberler, aynı zamanda idareciydiler... Peygamberler, halkın arasında aynı zamanda, hükmeden kişilerdi...Peygamberlerin, adaleti ayakta tutmaları, haklı ile haksız ayırmaları ve insanların arasında doğru karar vermeleri için, Cenab-ı Allah, her peygamberine ayrı ayrı mucizeler vermişti. Peygamberlerin suçluyu tespit etmede değişik mucizeleri vardı:

- 1- Kurban, Hz. Âdem (as) in hakemi idi. Ateş kimin kurbanını yakarsa o kişinin haklı olduğu, yakmaz ise haksız olduğu bilinirdi.
- 2- Gemi, Hz. Nuh (as) in hakemi idi. Elini gemiye değdirince, gemi hareket etmezse o kişinin haklı, hareket ederse o kişinin haksız olduğu bilinirdi.
- 3- Demir zincir, Hz. Davud (as) in hakemi idi. Eli zincire ulaşan haklı, ulaşmayan haksız olduğu bilinirdi.
- 4- Ateş, Hz. İbrahim (as) m hakemi idi. Elini ateşe koyup ta elini yakmadığı kişinin haklı, yaktığı kişinin haksız olduğu bilinirdi.

Yuşa Aleyhisselâm in Ölümü

Sonra Yuşa Aleyhisselâm vefat etti. "Efrâyim dağına" gömüldü.³⁷⁶ Ömrü, yüzyirmialtı (126) idi. Mûsâ Aleyhisselâm'dan sonra İsrail oğullarının işlerini yürütmesi ve tedbiri ise yirmi yedi (27) sene idi³⁷⁷... Ne güzel buyurmuşlar: ⁴⁷

Dökülen İlk Kan

Yüce Meali:

Hem onlara Âdem'in iki oğlunun kıssasını hakkıyla oku. Hani ikisi birer yakınlık takdim ettiler de birinden kabul edildi, diğlerinden edilmedi. "Seni mutlak öldürürüm" dedi. Öbürü: "yok" dedi. "Allah ancak müttaklilerden kabul buyurur."²⁷

Kasem ederim ki sen, beni öldürmek için bana el uzatsan da, ben seni öldürmek için sana el uzatacak değilim. Ben rabbü'l- âlemin olan Allah'tan korkarım... ^

Ben isterim ki sen, benim günahımı da, kendi günahımı da yüklenip varasiri da, o ateşe lâyıklardan olasın... Zâlimlerin cezası işte budur."²⁹

Bunun üzerine nefsi, kendine kardeşini öldürmeyi kolay gösterdi; tuttu onu öldürdü. Artık hüsrana düşenlerden olmuştu...³⁰

Derken, Allah bir karga gönderdi. Yeri deşiyordu ki, ona kardeşinin cesedini nasıl örteceğini gösterebilirsin. "Eyvah!" dedi. "Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini örtemedim ha." Artık pişmanlığa düşenlerden olmuştu...³¹

Bu ecilden, Benî İsrail'e Kitapta bildirmiştik ki, her kim bir nefsi, bir nefis mukabili veya yeryüzünde bir fesadı olmaksızın öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir adamın hayatını kurtarırsa, bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur. Celâlim hakkı İçin, resullerimiz onlara beyyinelerle geldiler de, sonra, içlerinden bir çoğu, bütün bunların arkasından, hâlâ yeryüzünde (fesat ve cinayette) israf etmekte bulunuyorlar.^{3Z} ⁴⁸

Tefsîr-i Şerifi:

Kıskançlıktan Kardeşini Öldürdü

"Hem onlara hakkıyla oku."

5- Tas, Hz. Yusuf (as) in hakemi idi, elini tasa koyduğunda, tas eğer sessiz kalırsa o kişinin haklı, ses çıkardığında haksız olduğu bilinirdi.

6-Bedenü'l-hikem, Yuşa Aleyhisselâm'm mucizesidir. Bedenü'l-Hikem: Haksız bulma yollarının en kuvvetlisidir. Bedenü'l-Hikem, kendilerinden şüphelenen kişiler, peygamber'in mübarek eline dokunuyordu. Peygamber ile musafaha ettikleri zaman, eli, peygamber'in eline yapışıyordu. Onun suçlu olduğu ortaya çıkıyordu.

7- Mabette bulunan çukur Hz. Süleyman (as) m hakemi idi. Ayağını çukura uzatıp ta çukurun çekmediği kişinin haklı, çektiği kişinin haksız olduğu bilinirdi.

8- Demir kalem, Hz. Zekeriyya (as) in375 hakemi idi. İnsanlar davalının ismini kalemin üzerine yazıp suya atarlardı. Kalem suda yüzerse o kişinin haklı, yüzmeyip aşağı çökerse haksız olduğu bilinirdi. Yüce Allah buyurdu ki: "Kalemlerini atarlarken sen onların yanlarında değildin."³⁷⁵

Ey kardeş! Bu cihan kimseye kalmaz.Elinden geldikçe sen bu cihanda gönül yapmaya çalış iyilik yap... Kalacak olan budur...

9- Hukukî delil ve şahitler: Efendimiz (s.a.v.) Hazretleri devrinde ise davalarda, davacıya delil ve şahit, inkar edene ise yemin etme şartı getirildi. Konu ile ilgili Efendimiz (s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurdular: "İnsanlara davalarına dayanılarak iddia ettikleri şeyler verilecek olsaydı, birtakım kimseler başkalarının malları ve kanlan hakkında iddialarda bulunurdu. Fakat iddiada bulunan davacıya beyyine (delil) getirmek, onu inkar edene de yemin etmek düşer," Mütercim.

376 Yûşâ Aleyhisselâm'ın kabirleri ile ilgili olarak çok değişik rivayetler bulunmaktadır. Kitaplarda, Yûşâ Aleyhisselâm adına dört makam ve türbe var. Bunlardan üç tanesi, Müslümanların ziyaretine açık ve bakımlı olan yerlerdir... Yûşâ Aleyhisselâm'ın makam ve türbeleri:

1- Kudüs'e yakın Nablus şehrinin bir köyündedir. Nişâncızâde, Mir'ât-i Kâinat, 1/232,

2- Haleb yakınındaki Mâleb şehrinde. Nişâncızâde, Mir'ât-i Kâinat 1/232, Halebe yakın olan Mâleb şehri, Gaziantep şehri olabilir...

3- Gaziantep'tedir. Gaziantep'in Bakırçılar Çarşısı içinde bakımlı ve halkın ziyaretine açık Yûşâ Aleyhisselâm adına bir makam bulunmaktadır

4- Sahih olan bir rivayete göre Yûşâ Aleyhisselâm'ın mübarek kabri şerifleri İstanbul boğaziçinde kendi adıyla anılan tepededir.

Osmanlı'nın büyük evliya ve âlimlerinden olan Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi (k.s.) Hazretleri, Yûşâ Aleyhisselâm'ın mübarek kabri şeriflerinin İstanbul'daki Yûşâ tepesinde olduğunu manevi keşif yolu ile bildirmişlerdir. İstanbul Beykoz'daki Yûşâ tepesinde bulunan Yûşâ Aleyhisselâm'ın kabri şerifleri halk tarafından ziyaret edilmektedir. En meşhur olanı burasıdır. Yûşâ Aleyhisselâm'ın burada medfûn olduklarını bir çok evliya ve mürşid-i kâmiller, beyan buyurmuşlardır. Burası günümüzde halkın ziyaretine açıktır. Mü'minler, o yüce peygamberi ziyaret etmek için buraya akın etmektedirler...

Yûşâ Aleyhisselâm'ın, vefatı ile ilgili olarak şu rivayetlerde vardır: Yûşâ Aleyhisselâm, yüz yirmi yaşında vefat etti. Sa'lebi. Mecâlisü'l-Arais s. 250 2. Yûşâ Aleyhisselâm, yüz yirmi altı yaşında vefat etti. tbnül-Esir, el-Kâmil fit-Tarih c. 1 s. 203,

1- Yûşâ Aleyhisselâm, yüz yirmi yedi yaşında iken vefat etti. Sa'lebi, Mecâlisü'l-Arais s. 250; Tarihi Taberi, c. 1, s. 229; İslâm Tarihi, c. 1, s. 201, Osmanlı yayınevi

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/424-425.

⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/426.

⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/427-429.

Kitap ehlinin üzerine oku, demektir.

"Âdem'in iki oğlunun kıssasını,"

"Ebûl beşer" in iki oğlunun haberini onlara oku, demektir. Onlar; Kaabil ve Hâbil'dir.

"Hakkıyla,"

Hakka sarılarak, sahih olarak onlara oku... ⁴⁹

Âdem Aleyhisselâm'ın Çocuklarında Evlilik

Âlimler zikrettiler:

Hazret-i Havva her batında erkek ve kız olmak üzere iki çocuk doğururdu. Şît Aleyhisselâm hariç. O yalnız doğdu.

Hazret-i Havva, ilk batında, Kaabil ve kız kardeşi, İklîmâ'yı doğurdu. Sonra ikinci bêtında, Hâbil ve kız kardeşi Liyûzâ'yı doğurdu. Adem Aleyhisselâm'ın çocukları (evlilik çağına) ulaştıklarında, Allâhü Teâlâ Hazretleri, Âdem Aleyhisselâm'a, onlardan her birini diğerinin ikiziyle evlendirmeyi vahyetti. Çünkü onların kız kardeşlerinden başka insan yoktu.

Kabil'in kız kardeşi çok güzeldi. Kabil ondan kız kardeşini kıskandı, her birinin diğerinin ikiziyle evlenme emrinin Allâhü Teâlâ hazretlerinin katından değil de, Âdem Aleyhisselâm tarafından olduğu düşüncesine kapıldı. Kızdı. (Ve bu teklifi kabul etmeyeceğini söyledi...)

Adem Aleyhisselâm (çocuklarına bu işin Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından geldiğine yakînen inandırmak için onlara)

-"Allâhü Teâlâ hazretlerine birer kurban kesin! Hanginizin kurbanı kabul edilirse, İklîmâ ile o evlensin!" dedi. Yaptılar...

Ateş, Hâbil'in kurbanı üzerine indi. Onun kurbanını yedi (yaktı...) Ateş, Kabilin kurbanına yaklaşmadı.

Bu hadise üzerine Hâbil'in hasedi ve kızgınlığı daha da arttı. Ve işlediğini (Habil'i öldürme işini) işledi...

"Hani ikisi birer yakınlık takdim ettiler." Bu kavî-i şerif, (? "haber" in zarfıdır. ⁵⁰

Kurbân Nedir?

"Kurbân," Kendisiyle Allâhü Teâlâ hazretlerine yaklaşılacak şeydir.

1- Kesilen kurban,

2- Sadaka,

3- Tevhît (cinsinden olan şeylerdir...)

Aslında masdardır. Takdiri: Onlardan her biri bir kurban yaklaştırdıkları zaman;

"Birinden kabul edildi."

0 da Hâbil'dir... Hâbil sağılan hayvan (deve, sığır ve koyun sahibiydi. (Hâbilin kurban olarak verdikleri:)

1 - En besili deveyi kurban etti. Veya besili bir koç kurban etti.

2- Süt,

3- Yağ (kurban olarak verdi...)

Adem Aleyhisselâm'm duasından sonra gökten beyaz bir a-teş indi. Onun kurbanını yedi.

Adem Aleyhisselâm'm zamanında kurbanlar, makbul olduğu zaman, gökten bir ateş iniyor ve onları yiyordu.

Eğer kurban makbul değilse, gökten ateş inip yemezdi. O kesilen kurbanı kuşlar ve yırtıcı hayvanlar yerdi. ⁵¹

O dönemde Yeryüzünde Fakir Yoktu

Denildi:

o ödemde hiçbir fakir yoktu...

Kendisiyle Allâhü Teâlâ hazretlerine yaklaşmak için verilecek ve kurban edilecek şeylerin kendisine verileceği bir fakir yoktu. Bundan dolayı, o kurbanları (ve sadakalarını) kabulünün alâmeti, gökten ateşin inip onu yemesiydi ⁵².

İsmail Aleyhisselâm İçin Kesilen Kurban

Saîd bin Cübeyr (r.h.) ve başkaları rivayet ettiler.

(Hâbil ile Kabil Allâhü Teâlâ hazretlerine canlı kurbanı arz ettiler) gökten ateş indi. Hâbilin kurbanını yükleyip

⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/429.

⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/429-430.

⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/430.

⁵² Gökten ateşin inip o kurbanı yemesi, insanların hemen ifşâ edilmelerini de izhâr ediyordu.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/430-431.

yükseltti. Zebîh (İsmail) Aleyhisselâm'a feda edileceği zamana kadar cennette otladı...⁵³

Kötü Niyetle Kurban

"Diğerinden edilmedi.11

Kabilin kurbanı kabul edilmedi. Kabil zirâat ve çiftçilik ile uğraşıyordu. Kabil sahip olduğu buğdayın içinden en kötüsünü kurban etti. Onun kurbanına ateş yaklaşmadı.,. Çünkü Kabil;

- 1 - Allah'ın hükmüne kızmıştı.
- 2- Allah'ın takdirine razı değildi.
- 3- Kurbanı arz etmede niyeti hâlis değildi.
- 4- Yanında bulunan mâlın en kötüsünü kurban etti,⁵⁴

Haset

Hâbil ile Kabil, kurbanlarını arz ettikleri dağdan indiler. Habil, kurbanı kabul edilmediği ve reddedildiği için çok kızdı. Gazaba geldi. Hasedini içinde gizliyordu. Tâ ki Âdem Aleyhisselâm, Beytüllah'ı ziyaret için Mekke'ye gidinceye kadar...

Adem Aleyhisselâm, Ka'beyi tavaf için ayrılp gözlerden kaybolunca, Kabil, Hâbilin yanına geldi. Hâbil koyunlarının başındaydı. O anda ona;

"Dedi,"

Yani kurbanı kabul edilmeyen kişi, kardeşine dedi: dlLüU "Seni mutlak öldürürüm"

Vallahi elbette seni öldüreceğim, demektir. Hâbil sordu:

-"Neden?" Kabil:

-"Çünkü Allah, senin kurbanını kabul etti; benim kurbanımı kabul etmedi. Sen benim güzel kız kardeşimle evlendin ve ben de senin çirkin kız kardeşinle evlenmedim! İnsanlar, senin benden hayırlı olduğunu söylerler. Ve yarın senin çocukların benim çocuklarıma karşı övünürler!" dedi.⁵⁵ (2/379)

"Dedi:"

Kurbanı kabul edilen (Hâbil)dedi:

-"Bu işte benim bir günahım (suçum) yok! Zira:

"Allah ancak Kabul buyurur."

Kurbanları kabul eder;

"Müttakflerden..."ti:)

Onlardan başkasından değil... (Habil konuşmaya devam et-

-"Benim kurbanımın kabul olunması ve senin kurbanının reddedilmesi, sadece bizim içimizde bulunan takvadan dolayıdır. Kurbanın kabul edilmemesi de takvanın olmamasındandır. Sen kendi nefsinden dolayı kurban verdin kabul olunmadı. Benim için kurban arz etmedin ki? Senin niyet ve takvandan dolayı kabul olunmayan bir kurbandan dolayı neden beni (sorumlu tutup) öldürüyorsun???" dedi.⁵⁶

Takvanın Hakikati

Takva kalbin sıfatlarındandır. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Takva buradadır!"⁵⁷ (deyip) kalbine işaret ettiler...

Takvanın hakikati, amel eden kişi

- 1 - Devamlı bir korku üzere olmalı,
- 2- Nefsinin günahlarından dolayı hep bir titreme (ve kalbi haşyet hali) üzere olmalıdır.
- 3- Allah için yapmış olduğu amelden dolayı asla Allah'ın rızâsının dışında başka bir şeyin talep edilmesi düşüncesinden son derece kaçınmalıdır.
- 4- Yaptığı ibâdet ve taâtta Allâhü Teâlâ hazretlerinden başkasının ortaklığı olmamalıdır.⁵⁸

Can Alma Yerine Cân Verdi

"Kasem ederim ki sen, beni öldürmek için bana el uzatsan da, ben seni öldürmek için sana el uzatacak değilim." Yani vallahi eğer sen bana el uzatır veya sadece beni öldürmek için işe başlar veya bana düşmanlık edersen; bu

⁵³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/431.

⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/431.

⁵⁵ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 23,

⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/431-432.

⁵⁷ Sahih-i Müslim: 2574, Tirmizi: 1933,

⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/432-433.

iş sadece senden tahakkuk eder. Ben onun aynını sana yapacak değilim. Vakitlerden bir vakit ve hiçbir sebeple sana saldıracak değilim... Sonra bu Öldürme işine neden teşebbüs etmeyeceğini şu sözleriyle açıkladı: ⁵⁹

Nefs-i Müdafaa

"Ben rabbül- âlemîn olan
Allah'tan korkarım..."

Denildi ki:

Hâbil, (kendisini öldüren Kabil'den) daha kuvvetliydi. Lakin sırf Allah'tan korktuğu için Kabil öldürmeye teşebbüs etmedi ve ona teslim oldu. Çünkü o vakit (Âdem aleyhisselâm'ın şeriatında, nefs-i müdafaa ve) katli defetmek için, katletmek, mübâh değildi... ⁶⁰

Hazret-i Osman'ın (r.a.) Davranışı

İmam Bağavî (r.h.) hazretleri buyurdular:

Şer-i şerifte, ecrini ve sevabını (Allah'tan) isteyerek; katlini isteyen kişiye boyun eğmek ve teslim olmak caizdir. Hazret-i Osman (r.a.) ⁶¹ yaptığı gibi ⁶²

Sövmeyi Başlatan Günahkârdır

"Ben isterim ki sen, benim günahımı da, kendi günahımı da yüklenesin." ⁶³

"DiğerTnin ta'İlidir. (Hâbil'in kardeşi Kabile) niçin sal-dırma'dığımı ve onu öldürmekten niçin kaçındığının sebebini beyân ediyor.

Bu kendisinden te'hîr olunmuş bir maksattır. Birincisi, kendisine saldıran ve işi ilk başlatan olduğu üzeredir...

Her ikisinin yükseklikte olduğunu tenbih etmek için atf o-Ummadı. Ayet-i kerimenin manâsı şöyledir: Ben sana teslim olmayı ve sana saldırmaktan kaçınmayı istiyorum; senin benim günahlarıma rucû etmen yani eğer sen bana el uzatmaya teşebbüs edersen; bana el uzatmanla; benim günahlarımı kendi günahların gibi yüklenmeni isterim. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi:

Ebû Hüreyre (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-" Sövuşenler, söz söyleyenlerdir. Mazlum tecâvüz etmedikçe ilk başlatan (ve işe giren) kişinin üzerinedir (bütün günah-lar)." ⁶⁴

tik küfre (sövmeye) başlayan kişinin üzerinedir; kendi sözlerinin günahları ve aynı zamanda sahibinin (kendisine küfrettiği karşısındaki adamın) sövmelerinin günahları da onun üzerinedir. O işe sebep olma hükmünden dolaydır. Her ikisi de hâl üzere nasbtırlar.

Yani sen her iki günahı elde etmiş ve her iki günahı yüklenmiş bir halde (Allah'a) dönersin, demektir. Belki onun muradı burada bizzat (günahın) kendisidir. Bu da kendisinin (Hâbilin) günahkâr olmadığını ve sadece kardeşi (Kabilin) günahkâr olduğunu beyândır. ⁶⁵

Zâlimler Cehennem Ehlidir

ateşe lâyıklardan (aşhâb-ı

nâr'dan) olasin..." Âhirette... "Ve işte budur."

Ashâb-ı nâr (cehennem ateşi lâyıklarından) olmaya işaretir.

A'y? Zâlimlerin cezasıdır..."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin hükmüne razı olmayanların cezalandırılır... ⁶⁶

⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/433.

⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/433.

⁶¹ Hazret-i Osman (r.a.) zamanında, İslâm kılığına girmiş Abdullah İbni sebe' adında bir Yahudînin sevgi, barış, kardeşlik ve huzur içinde yaşayan İslâm dünyasını karıştırıp fitnelere çıkarttı. Bu fitne o dönemin Halifesi olan Hazret-i Osman (r.a.)'ın şehâdetine kadar vardı. Hazret-i Osman, Müslüman kanı dökülmesin, Müslümanların arasına düşmanlık ve tefrika girmesin diye kendisini öldürmeye gelen kâitillerine silahla karşılık vermedi.

⁶² Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 23,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/434.

⁶³ İmam Evzaî (r.h.) hazretleri, bu âyet-i kerimeyi delil getirerek; "Haksız yere öldürülen kişinin bütün günahlarını Allâhü Teâlâ hazretleri siler," buyurmuşlardır.

⁶⁴ Sahih-i Müslim: 4688, Tirmizi: 1904. Ebu Davud: 4249, Müsned: 6907,

⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/434-435.

⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/435.

Nefs Kişiyi Kardeş Katili Yapar

"Bunun üzerine nefsi, kendine kardeşini öldürmeyi kolay gösterdi;"

"Kolay gösterdi" fiili, genişlik ve bolluk olduğu zaman, kendisine otlak, iyi, hoş ve kolay gösterildi, manâsından gelmektedir. Yani işi ona rahat, basit ve çok kolay gösterdi.

Kelâmın takdiri şöyledir: Nefsi, kendisine kardeşinin öldürülmesini hoş gösterdi, kolaylaştırdı, onu öldürmekte sıkıntı ve zorluğun olmadığı vesvesesini verdi. Hiç şüphesiz haksız yere bir nefsi (kişiyi) öldürmek hele hele kardeşini öldürmeyi insan tasavvur ettiği zaman; (insan) aklı ve şer'î yönden haksız yere bu öldürme işini, bütün nefretiyle nefret edecek bir şey olarak görür. Tiksindir. Öldürme işi taat ve (Hakka) boyun eğmekten elbette çok uzaktır.

Sonra nefs-i emmâre, yedi kuvvetten biri "gadab"lanma vasfını çalıştırıp kullandığı zaman, bu fiil (haksız yere insan öldürmek işi) kendisine çok kolay gelir. Sanki nefsi onu kendisine itaat etmiş gibi kılmıştır.

Sonra âsî olan kişi, eğer işleme taşkınlığını yaparsa; kelâm (J) lâmsız olarak sona ererdi. Ve "Bunun üzerine nefsi, kardeşini öldürmeyi kolay gösterdi;" olurdu. Ancak, ziyâde rabita (bağlaç) için, (6) lam ile geldi. Senin; "Zeyd için malını muhafaza ettim," demen gibidir. Halbuki, "Zeydin malını muhafaza ettim," demen yeterliydi...⁶⁷

Öldürmeyi Şeytan Öğretti

"Onu öldürdü,"

Denildi ki:

Kabil, Hâbil'i nasıl öldüreceğini bilmiyordu. (Onu öldürecekti; ama insan nasıl öldürülür bilmiyordu...) Şeytan ona göründü. Şeytan bir kuş veya bir yılan aldı. Başını bir taşın üzerine koydu. Başka bir taş ile başını ezerek öldürdü. Kabil, şeytana baktı. Ondan insan öldürmeyi öğrendi⁶⁸...

Kabil, Hâbil'in başını iki taşın arasına koydu. Hâbil, ona teslim olmuştu. Karşı gelmiyordu. (Bu şekilde onu öldürdü...)

Veya Kabil, Hâbil'i gözetledi. Hâbil, koyunlarını otlatırken uyumuştur. Hâbil, uykuda iken Kabil hainlikle ona yaklaşıp uykuda onu öldürdü.⁶⁹

Hâbil Nerede Öldürüldü?

Bu hadise (Kabil'in Hâbil'i öldürmesinin yeri hakkında âlimler ihtilaf ettiler.)

1 - Sevr dağının yanında öldürüldü.

2- Hıra geçidinde,

3- Basra'da büyük (ulu) caminin olduğu yerde... Hâbil öldürüldüğü gün yirmi yaşındaydı.⁷⁰

Adem Aleyhisselâm'ın Yedikleri

Bazı büyükler buyurdular:

Âdem Aleyhisselâm, yer yüzüne düştüğünde, (cennette yemiş olduğu o yasak) şeyi tefekkür etti. Kustu. Kusmasından zehir ağacı yeşerdi. Yılan o zehiri yedi. Bundan dolayı eziyet verici ve helak edici oldu. O yediği şeyin bir kısmı vücûdunda kaldı. Hazret-i Havva ile birleşti. Bu birleşmeden Kabil, hâsıl oldu. Bundan dolayı Kabil katil ve yeryüzünde fesat çıkaran bir kişi oldu. (2/380)⁷¹

Katil Zarardadır

"Artık hüsrana düşenlerden olmuştu..."

Dini ve dünyası zarara uğradı.

İbni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdular:

(Hâbil'i öldürmekle Kabil'in) dünyası ve âhireti hüsrana uğradı.

Dünyanın zarara uğraması: Kabil, kardeşi Hâbil'i öldürmekle babasının gadap ve nefretini kazandı. Ta kıyamet gününe kadar; yerilen ve kötü kişi olarak bilindi.

⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/435-436.

⁶⁸ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 23,

⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/436.

⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/436-437.

⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/437.

Âhiretinin hüsrânı ise, büyük cezaya uğramasıdır...⁷²

Kargadan Ders

"Derken, Allah bir karga gönderdi."

Ona gönderdi, demektir.

"Yeri deşiyordu ki,"

kelimesi Farişî dilinde; deşmek ve kazımak manasınadır. (Niçin yeri deşiyordu?)

"Ona göstereceğini diyor."

Zamir, Allâhü Teâ/â hazretlerine râcidir. Veya Kargaya râcidir. Birincisine göre lâm harf-i cerri "gönderdi" fiiline taaiuk etmektedir, /kincisine göre ise, "deşiyor" fiiline taalluk eder. Bu şekilde yine "göndermeye taalluk etmesi de caizdir..."

Lâls' "Nasıl örteceğini,"

"örter" manasınadır.

"Kardeşinin cesedini,"

Ölmüş olan kardeşinin cesedini ki, cesedin görünüp (göz önünde çürümesi insanların kendisinden) ikrah ettiği ve gerçekten çirkin gördükleri bir şeydir.

Denildi ki:

Avret mahallini nasıl örteceğini, demektir. Çünkü elbiselerini soymuştu.

"nasıl" kelimesi, "örter," fiilinin zamirinden hâldir. İkinci "gösterir" Minin fnefulüdür...⁷³

Sırtta Taşman Ölü

Rivayet olundu:

Kabil, Hâbil'i öldürdüğünde onu çölde yani ağaçsız boş bir arazide bıraktı. Onu ne yapacağını bilmiyordu. Çünkü Hâbil, yeryüzünde insan oğlundan ilk ölen kişiydi. Kabil, vahşî ve yırtıcı hayvanların Hâbil'i yemelerinden korktu. Hâbil'in ölüsünü bir torbaya koyup, tam kırk gün veya bir sene sırtında taşıdı. Hatta kokmaya başladı. Kokusundan dolayı Kabilin başına yırtıcı kuşlar ve vahşî hayvanlar toplanmaya başladılar. Ona bakıyorlardı. Onun ne zaman atacağını bekliyorlardı. Onu atsın da yesinler diyeman atacağını bekliyorlardı. Onu atsın da yesinler diye etrafında Bekleliyorlardı⁷⁴ ...

Allâhü Teâlâ hazretleri, iki karga gönderdi. İki dövuştüler. Biri, diğerini öldürdü. Sonra gagası ve ayaklarıyla onun için mezar kazıdı. Öldürdüğü kargayı mezara koyup üstünü örttü. Kabil hep ona bakıyordu.⁷⁵

İlk Mezar

Sanki mukadder bir suâlde denildi ki: -"Kabil, Karganın hâlini seyrettiği ve gördüğü zaman ne dedi?" diye soruldu. Buna cevap olarak buyuruldu:

"Eyvah!" dedi."

O(yanıt "Eyvah") feryat, tahassür, inleme, kederlenme, üzülmeye ve sızlama (manasına olan bir) kelimedir. Cümlelerin sonundaki "elif, "yâ"yimütekeilimden bedeldir.

Manası: "Ey benim ahım (ve kederim)! Hemen hazır ol! İşte bu ân senin zamanındır!" demektir.

Nidadan, her ne kadar asıl olan; kendisinden gelmek ve yönelmek mümkün olan kişiye yapılması ise de, Araplar, izhâr olunması düşünülmemeyen ve akıl edilmeyen duygulara da nida edilmesini caiz gördüler. Bunun benzeri;

"Ey!.. Ne hasret o kullara..."⁷⁶

"Yazıklar olsun" (kelimesi) helak edici yazıklar, demektir.

"Aciz kaldım, olmaktan..."

Benim olmaklığımın aciz oldum, (ne gibi olmaktan)

"Şu karga kadar (olup da) kardeşimin cesedini örtemedim."

Kabil, Karganın yapabildiğini yapamamaktan şaştı. (Daha önce neden böyle bir şey düşünemediğinden afallayıp kaldı....)

ûkav/-şerifi, üf üzerine atf olmakla nasıttır. Yani, ben kardeşimin ölüsünü gömme ve cesedini örtme i-şinde karga gibi olmaktan âciz kaldım, demektir.

"Artık pişmanlığa düşenlerden olmuştu..."

Kabili öldürdüğü için pişman olmuştu.⁷⁷

⁷² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/437.

⁷³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/437-438.

⁷⁴ Bağavî Tefsiri: c. 2. s. 24,

⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/438-439.

⁷⁶ Yasin: 36/30,

Tövbe Olmayan Pişmanlık

Bu işe hayret etti. Onu uzun süre omzunda taşıdı ve bundan başka karşılaştığı zorluklardan dolayı Habil'i öldürmekten pişman oldu. Kabilin pişmanlığı, bu sebeplerden dolayı olup; Allâhü Teâlâ hazretlerinin korkusundan, irtikab etmiş olduğu ma'siyetten olmadığı için; onun pişmanlığı da Tövbe olmadı. Pişmanlığından hiçbir fayda (ve uhrevî menfaat) görmedi ⁷⁸.

(Pişmanlığın Tövbe olması için, maddî sebepler ve zorluklardan dolayı değil de; Allah korkusundan meydana gelmesi gerekir....) ⁷⁹

Toprağa Kan Haram Kılındı

Rivayet olundu:

Âdem oğlu (Kabil) kardeşini Öldürünce, yeryüzü üzerinde bulunan her şey tam yedi gün kurudu. Sonra yeryüzü Hâbil'in kanını (içine çekmeye ve) su içer gibi içmeye başladı.

Allâhü Teâlâ hazretleri, Kabil'e nida etti:

-"Kardeşin, Hâbil nerede?" diye sordu. Kabil:

-"Bilmiyorum! Ben üzerine vekil değilim! (Onun çobanı değilim)" dedi. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

-"Senin kardeşinin kanı yerin altında bana seslenmektedir! Onu neden Öldürdün?" Kabil:

-"(Ben onu öldürmedim!) Eğer ben onu öldürdüysen hani kanı nerede?" dedi.

Bunun üzerine o günden itibaren, Allâhü Teâlâ hazretleri, toprağa kan içmeyi haram kıldı ⁸⁰

Hayvanlar İnsanlardan Çekinmeye Başladı

Mukâtil (r.h.) buyurdular:

Bundan (Kabil'in kardeşi Hâbil'i öldürmesinden) önce, yırtıcı hayvanlar, kuşlar ve vahşî hayvanlar, insanlara ünsiyet ve ülfet kuruyorlardı. (İnsanlardan korkmuyor ve insanlardan kaçmıyorlardı...) Ne zaman ki Kâbü, Hâbil'i öldürünce, insanlardan kaçmaya başladılar. Kuşlar, havaya katıldılar, vahşî hayvanlar kırlara ve ovalara, yırtıcı hayvanlar da ormanlara çekildiler (ve insanlardan kaçtılar) ⁸¹

Yeryüzünde Değişiklikler

(Kabil'in Habil'i öldürmesi üzerine,)

1- Ağaçlar dikenlendi,

2- Yemekler değişti,

3- Meyveler ekşüleşip tadı değişti,

4- Su acılaştı.,

5- Yeryüzü tozlandı ⁸²...

(Bunun üzerine,) Adem Aleyhisselâm buyurdu:

-"Yeryüzünde bir hadise oldu..."

Hindistan'a geldi. Kabil, Hâbil'i öldürmüştü. Kabil'in vücudu, bundan önce bembeyazdı. (Hâbil'i öldürdükten sonra teni) simsiyah oldu. Adem Aleyhisselâm, ona kardeşinden sordu. Kabil:

-"Ben onun üzerine vekil, değilim!" dedi. Âdem Aleyhisselâm:

-"Hayır! Belki sen onu öldürdün! İşte bundan dolayı senin cesedin karardı!" dedi. ⁸³

Adem Aleyhisselâm'ın Şiiri

Âdem Aleyhisselâm oğlunun öldürülmesi üzerine tam yüz yıl hüzün ve keder içerisinde yaşadı. Hiç gülmedi. Şiir inşa edip söyledi.

İlk şiir söyleyen Adem Aleyhisselâm'dır.

⁷⁷ İsmail Hakki Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/439-440.

⁷⁸ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 24,

⁷⁹ İsmail Hakki Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/440.

⁸⁰ Mukâtil bin Süleyman Tefsiri (Tefsiri-i Kebir), c. 1, s. 295, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye,

İsmail Hakki Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/440-441.

⁸¹ Mukâtil bin Süleyman Tefsiri: c. 1, s. 295,

İsmail Hakki Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/441.

⁸² Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 24,

⁸³ İsmail Hakki Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/441.

Şehirler ve üzerinde olanlar hep değiştiler.

Yeryüzü tozlu ve çirkin oldu.

Her tat ve renk sahibi olan her şey değişti.

Güzel yüzün güleçliği azaldı⁸⁴..

İbni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdular:

- "Âdem Aleyhisselâm'ın şiir söylediğini söyleyen gerçekten yalancıdır! Muhakkak ki Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretleri ve peygamberlerin hepsi, şiir söylemekten nehyetmişlerdir. Bu konuda müsavirdirler...

Lakin, Kabil, Hâbil'i öldürdüğü zaman, Adem Aleyhisselâm mersiye söyledi. Onun söylediği mersiye "Süryânî" dili üzereydi. Âdem Aleyhisselâm, Şît Aleyhisselâm'a: (2/381)

- "Ey oğlum! Sen benim vasım (ve halifemsin)! Bu kelâmı hıfzedip, ezberle! Miras olarak aktar! Onun üzerine insanlar, hüzün-lenip kalpleri incelsinler," dedi⁸⁵.

Arabî Olarak İlk Yazı Yaşan Kişi

Bu mersiye ta Ya'rub bin Kahtân'a kadar ulaştı. Ya'rub bin Kahtan Arabî ve Süryânî dilini konuşurdu.

Arabî olarak ilk yazı yazan kişi Ya'rub bin Kahtandır. Kendisi şiir söylerdi. Bu mersiyeye baktı. Başını sona ve sonunu başa götürdü. Onu şiir olarak vezne koydu. Ve ona beyitler ilâve etti. (Şunlar onun) ilâve ettiği beyitlerdendir:

Bana ne oldu ki cömert olmayayım? Göz yaşımı dökmek-

Halbuki kabir Habili içine aldı.

Uzun hayatımı gam ve keder olarak görürüm!

Ben hayatımdan müsterih olabilir miyim⁸⁶

Salı Günü...

Rivayet olundu:

Enes (r.a.) hazretleri rivayet etti. Buyurdular:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine Salı gününden soruldu. Şöyle buyurdular:

- "Salı günü, Hazret-i Havva'nın kendisinden hayız görmeye başladığı gündür. Ve o gün Âdem Aleyhisselâm'ın oğlu kendi kardeşini öldürdü."⁸⁷

Şît Aleyhisselâm'ın Doğumu

Âdem Aleyhisselâm'ın ömründen yüz otuz (130) sene geçince, bu Habilin öldürülmesinden beş sene sonra Hazret-i Havva ona "Şîs'i doğurdu. Şîs'in tefsiri (ve manası) "Hibetüllah" (Allah'ın hibesi) demektir. Yani o Habil'in yerine doğdu, demektir.

Allâhü Teâlâ hazretleri, Şîs Aleyhisselâm'a gece ve gündüzün saatlerini öğretti.

Gece ve gündüzün her bir saatinde insanların yapacakları ibâdetleri öğretti.

Allâhü Teâlâ hazretleri, Şîs Aleyhisselâm'a elli suhuf indirdi

Şîs Aleyhisselâm, Adem Aleyhisselâm'ın vasisi ve veli ahdi oldu⁸⁸

Kabilin Ateşe Tapması

Amma Kabil'e, denildi:

- "Haydi git! Kovulmuş, şerli, kötü ve korkulu bir halde uzak-laş!"

Onu gören kişi, emin olmuyordu. Kabil, kız kardeşi, İklimân'nın elinden tutup Yemen topraklarından Adn'a kaçtı.

Ona İblis geldi:

- "Ateş (gelip Hâbil'in) kurbanını yedi! Sen de ateşe tap; ateş senin de ve senden sonra gelenlerin de taraftan olur." Dedi.

Ateş evi yaptı. Kabil, ateşe ilk tapan kişi oldu.⁸⁹

⁸⁴ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 24,

⁸⁵ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 24,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/441-442.

⁸⁶ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 24,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/442-443.

⁸⁷ Kurtubî Tefsiri: c. 6, s. 138,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/443

⁸⁸ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 24,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/443-444.

⁸⁹ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 25,

Kabil'in sonu

Kabilin yanından geçen her kişi, mutlaka ona taş atardı. Kabil'in a'mâ (kör) bir oğlu vardı. Bir gün Kabilin kör oğlu, yanında bir oğlu olduğu halde, yürüyorlardı. Kabil ile karşılaştılar. Oğlunun oğlu kör babasına;

- "Baba! Bu senin baban Kabil'dir!" dedi.

Kabilin kör oğlu eline bir taş alıp babasına attı. Kabil'i bir taş ile öldürdü. Çocuk babasına;

- "Babacığım! Sen ne ettin? Baban Kabil'i öldürdün!" dedi. Kabilin a'mâ oğlu kızdı. Kendi oğluna bir tokat vurdu. Oğlu da düşüp öldü. Sonra Kabil'in kör oğlu:

- "Yazıklar olsun bana! Bir attığım taşımın babamı öldürdüm; tokadımınla da oğlumu öldürdüm!" dedi ⁹⁰

Cehenneme Atılacak ilk Kişi

imam Mücahit (r.h.) buyurdular:

Kabil'in iki ayağı bacağından oyluklarına bağlandı. Yazlan a-teşten bir cehennem derekesine atılır; kışları kardan (bir cehennem) avlusuna atılır. Kabil, yeryüzünde Allâhü Teâlâ hazretlerine ilk isyan eden kişidir. Ve ilk olarak cehenneme sevk edilecek kişidir. ⁹¹

İlk Başlatan Olmak

Hadis-i şerifte buyuruldu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Bir kişi, zulmen öldürülürse, muhakkak ki Adem aleyhisselâm'ın oğlu (Kabil'in) üzerine o kanın günahından bir pay verilir. Çünkü o yeryüzünde kan dökme âdetini başlatan kişidir." ⁹²

Kabil, ye'cûc ve me'cûc'ün ⁹³ babasıdır. Çünkü şerli evlat, şerli babalardan olur. ⁹⁴

Kabil'in Evlâdı

(Âlimler) buyurdular:

Kabilin evlâdı, oyun âletleri edindiler. Kaval, kamaş, davul, zurna, saz, tambur ve diğer eğlence aletlerini edindiler.

1- Oyun ve eğlenceye koyuldular.

2- Şarap içmeye başladılar.

3- Ateşe taptılar.

4- Zina ettiler.

5- Fuhuş işlemeye başladılar...

Ta ki Allâhü Teâlâ hazretleri onları Nuh Aleyhisselâm'ın tufanı günlerinde suda gark edip hepsini helak etti. Geride Şît Aleyhisselâm'ın nesli kaldı ⁹⁵

Yeryüzünde Savaşların Başlaması

Tarih (kitaplarında buyuruldu):

Kabil, Yemen semtine gidince, çoğaldılar. Muhalefet ettiler. Adem Aleyhisselâm'ın diğer evlâtlarıyla savaş etmeye başladılar. Kabil'in evlâdı dağlarda, mağaralarda ve ormanlıklarda oturuyorlardı. Bu durum ta "Mehlâyîl" bin Kıynân bin Enûş bin Şîs Aleyhisselâm'ın zamanına kadar devam etti. Mehlâyîl, onları yeryüzünün değişik kıta ve bölgelerine dağıttı. Kendisi de Bâbil'de oturdu. Mehlâyîl'in küçük kardeşi, "Keyû Mürs" bu âlemde (yeryüzünde) ilk sultân olan kişidir.

Şehirler bina etmeye başladılar. Kaleler yaptılar.

Onların arasında âhir zamana kadar savaşlar hep devam etti. ⁹⁶

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/444.

⁹⁰ Bağavî Tefsiri: c. 2. s. 25.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/444.

⁹¹ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 25,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/444-445.

⁹² Sahih-i Buhâri: 3088; Sahih-i Müslim: 3277.

⁹³ Ye'cûc ve Me'cûc hakkında Kehf sûresinde yeterli malûmat gelecek oraya bakınız.

⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/445.

⁹⁵ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 25,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/445.

⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/446.

Kedersiz olmaz

Bil ki:

Muhakkak ki keder (ve bulanıklıklar) dünyada kalmaz. Ancak, "ehlüllah"ın kalplerinden keder (ve bulanıklıklar) kalkar. Ateş ve su gibidir. Ateş ve su ebediyen bir arada kalmazlar.

Lakin ateşin yakıcılığı bazıları için kalkar. İbrahim Aleyhisselâm'a vaki olduğu gibi...

Suyun boğma işi de bazıları için kalkar. Mûsâ Aleyhisselâm için vaki olup onu boğmadığı gibi...

Dünya bu hal (keder, üzüntü, mücâdele, harp ve darp) üzere devam eder. Ne mutlu (Allah'ın takdirine) razı olan ve sabredene!! (2/383)

Hafız (k.s.) buyurdular: ⁹⁷

Tasavvufî Manâlar

Bu âyet-i kerime'de şu işaretler vardır:

Ruh Âdemi, Kalp Havva ile izdivacında (evlenmesi ve çift-lenmesiyle) birinci batında Nefs Kabil ve onun ikizi olan Hevâ İklimâ doğdu. Sonra Kalp Hâbil ile onun ikizi olan Akıl Leyûzâ doğdular.

Hevâ İklimâ gayet güzeldi. Çünkü Kalp, Mevlâ'nın talebine ve yanında olanlara meyleder ve onu sever.

Akıl Leyûzâ, Kalp Hâbü'nin nazarında (gözünde) çok çirkin ve sevimsizdi. Çünkü Kalp onunla Hakkı talep etmeyi ve Allah'tan fena olmayı talep eder, yani Hakka bağlanır. Bundan dolayı:

"Akıl (gönül) erlerinin akîlesidir (yakın akrabasıdır)..."

Akıl Leyûzâ, Nefs Kabil'in nazarında da çok çirkin, sevimsiz ve kötüydü. Çünkü nefis akıl sebebiyle dünyayı talep etmekten alıkonulur (bağlanır) ve ondan helak olmaktan muhafaza edilir.

Allâhü Teâlâ hazretleri ikizlerin arasında evliliği haram kıldı. Onlardan her biri, diğerinin ikiziyle evlenmeleri emredildi ki, Kalp, Hakkı talep etmekten bağlanıp alıkonulmasın. (Devamlı hakkı, akıl talep etsin). Belki Hevâ, onu Allah'tan fena ve yok olmayı tahrik ve teşvik eder. Bundan dolayı bazıları buyurdular:

"Eğer hevâ olmasaydı, hiçbir kimse Allah'a giden yola girmezdi."

Muhakkaktır: Eğer hevâ nefse yakın olursa, nefsi "dünya esfel-i sâfilîn"e indirir. Mevlâ'ya düşman olur.

Hevâ, kalbe yakın olur ve kendisine âşık olursa, o zaman Kalp, "ukbâ a'la illîyn"e yükselir. Mevlâ Teâlâ hazretlerine yaklaşır. Bundan dolayı "aşk" adı verildi. Şâir buyurduğu gibi:

-"Ben hevâ'yı tanımadan önce, onun hevâsı bana geldi. Kalbime tesadûf etti, boş olduğu halde (ona) yerleşmiş oldu

Nefsi, dünyayı talep etme konusunda akıl erdirir ve hatta akıl onu teşvik eder. Onu hevâ'ya tabi olmaktan nehyeder.

Ruh Adem, iki oğluna Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisine emrettiğini hatırlattı. Kalp Hâbil, hemen razı oldu.

Nefis Kâbii ise kızdı ve karşı çıktı. Nefis Kabil:

-"O benim kız kardeşimdir. Yani Hevâ İklimâ benimle beraber bir batında doğdu. O Kalp Hâbil'in kız kardeşinden daha güzeldir. Yani Akıl Leyûzâ'dan daha güzeldir. Ben onunla evlenmeye daha layığım. Çünkü bizler, Dünya cennetinin çocuklarıyız. Onlar ise, Ukbâ arzının mahsulleridirler. (Bütün bu sebeplerden dolayı) ben kız kardeşime daha layığım!" dedi.

Babası ona:

-"Onunla evlenmek sana helâl değildir!" dedi.

Yani Hevâ, sana yakın olursa, sen dünya sevgisi vadisinde, dünyanın lezzetlerini ve şehvetleri peşinde koşmaktan helak olup gidersin!

Nefis Kabil, Ruh Adem tarafından gelen bu hikmet dolu hükmü kabul etmekten kaçındı. Nefis Kabil:

-"Allâhü Teâlâ hazretleri bunları kendisine emir buyurmadı. O bunları kendi tarafından söylüyor!" dedi. Ruh Adem ikisine;

-"Haydi! İkiniz Allâhü Teâlâ hazretlerine birer kurban arz e-din! Hanginizin kurbanı kabul olunursa, Hevâ İklimâ ile evlenmeye o hak sahibi olsun!" dedi.

Kurban arz etmek üzere çıktılar. Nefis Kabil, ziraat sahibiydi. Yani nâmî (üretken) olan nefsin müdebbiriydi. O da nebatî kuvvettir. Ziraatının en kötüsünden yiyecekler kurban etti. O da tabîi kuvvettir.

Kalp Hâbil ise, çoban idi. Yani insanî ahlakî güden ve hayvânî sıfatları ıslah eden biriydi. O da bir deve yani behîmî bir sıfatı kurban etti. O kurban ettiği sıfat, kendisinin en çok sevdiği sıfat idi. Çünkü gıda ve hayatını devam ettirmek (beka) için o behîmî sığata zarurî bir şekilde ihtiyacı vardı. Ve şeytanî yedi sığata nispetle o selâmetti.

Her ikisi kurbanlarını "beşeriyet dağı"nın üzerine koydular. Sonra Ruh Adem dua etti. Ceberut semâ'sından "muhabbet ateşi" indi. Behîmî deve sıfatını yedi. Çünkü o bu ateşin odunu (ve yakıtıydı). Nefis Kabil'in kurbanından bir habbe (tane) bile yemedi. Çünkü onun kurbanı muhabbet ateşinin odunlarından (ve

⁹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/446.

yakacaklarından) değildi. Belki onlar, hayvâniyet ateşinin yakacağıydı.

İşte bütün bu açıklamalar;

"Hem onlara Âdem'in iki oğlunun kıssasını hakkıyla oku. Hani İkisi birer yakınlık takdim ettiler de birinden kabul edildi, diğëerinden edilmedi. "Seni mutlak öldürürüm" dedi. Öbürü "yok" dedi. "Allah ancak müttakilerden kabul buyurur."⁹⁸

Tevilât-i Necmiyye'den...

Bu kavlı-i şerifte şu işaretler vardır:

"Bunun üzerine nefsi kolay gösterdi;" Kabil'in nefsi kendisine kolay gösterip caiz gördü. <u>4 JİS "Tuttu onu öldürdü."

0 da (yani kardeşi de) kalptir. Çünkü nefis, kalbin en büyük düşmanlarından bir düşmandır.

"Onu öldürdü ve artık

hüsrana düşenlerden olmuştu."

Yani kalbi öldürmekte, nefsin dünya ve âhirette büyük hüsrân ve zararları vardır.

Amma dünyada (mahrum kaldığı şeyler) şunlardır:

1- Vâridât(i mâneviye),

2- Keşifler,

3- Gaybî ilimlerin menşei ve kaynakları hep kalptir... (2/383)

4- Müşâhedât zevkinden mahrumiyet,

5- Ünsiyet kurma lezzetinden yoksun olur.

Böylece insaniyetin cehûliyyeti (çok câhil olma) hüsrânında kalır... Şu kavlı-i şerifte beyân edildiği üzere;

"Kasem olsun ki asra, insan mutlak bir hüsrândadır..."⁹⁹

Amma âhiretteki hüsrânı ise,

1- Neîm cennetlerine girmenin hüsrânı yani cennetlere girememek,

2- Kerim olan Allah'ın cemâline kavuşamaması,

3- Cehîm'den kurtulamaması,

4- Elim azaba düşmesidir...

"Derken, Allah gönderdi."

İşaretler gönderdi.

1- O işaretlerden biri de, Allâhü Teâlâ hazretlerinin göndermeye ve yeniden diriltmeye kadir olduğunu bilmesi...

' "Bir karga,"

Karga veya ondan başka hayvanları insana gönderip ona bilmediklerini öğretsinler diye... Melekleri peygamberlere gönderdiği gibi, Peygamberleri de ümmetlere gönderip onlara bilmediklerini öğretsinler diye...

2- Ondand (o işaretlerdendir. Melekler ve peygamberler, kendi nefislerine taaccüb edip, hakkı ve doğruyu öğretmenin sadece kendilerine mahsus olduğunu zannetmesinler. Allâhü Teâlâ hazretleri, gerektiği zaman, bir Karganın vasıtasıyla bile hakkı ve doğruyu öğretir. Onlara meleklerin ve peygamberlerin vasıtasıyla öğrettiği gibi...

3- Ondandır: Allâhü Teâlâ hazretleri için her hayvanda ve belki her zerrede bir âyet bir mucize vardır. (Okumasını bilene...) Bu âyetler, Allâhü Teâlâ hazretlerinin vahdaniyet ve ihtiyarına delâlet eder. Şu haysiyetle ki makûl olan muameleleri, akıllı olmayan hayvanlardan başlar...

4- Ondandır: Allâhü Teâlâ hazretlerinin maişet (geçim ve yaşama) sebeplerinden kullarına olan lütfunun izhârıdır. Hatta kullara bir iş çok müşkül geldiğinde, o işi halleden latif sebeplerle kullarını hallerin en güzeline nasıl irşâd ettiğinin bir göstergesidir; bu hadise...

Te'vilât-i Necmiyye'de olduğu gibi...¹⁰⁰

Öldürmek

"Bu edlden (bu hadiseden dolayı),"

Bu kavlı-i şerif, bu haberin okunmasından maksut olan (kast edilen) İsrail oğullarının işlemiş olduğu diğëer bazı cinayetlerini ve ma'siyetlerini haber vermektir.

"Bu" kavlı-i şerifi, adam Öldürme işinin büyüklüğünün ve çirkinliğinin ifratını beyân içindir.

Yani: Düşmanlık yolu üzere (kasten) adam öldürmek, mefsetet, kötülük (ve içtimaî bütün fesatların) her çeşidine şâmil (içine alan), dinî ve dünyevî bütün faziletleri ve uhrevî bütün saadetleri zarara uğratan bir hadise olması dolayısıyla: bu hakikat,

"Artık hüsrana düşenlerden olmuştu." ¹⁰¹ kavlı-i şerifinin manâsının içinde bulunmaktadır.

⁹⁸ El-Mâide: 6/27, " İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/446-449.

⁹⁹ "el-Asr: 103/1-2.

¹⁰⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/449-450.

Hasret ve düşmanlığı icap eden bütün şeyleri, kendisini o şeylerden defedecek bir şey olmaksızın yapmak ise elbette, büyük bir belâya müptela olmak ve büyük bir pişmanlığı gerektirir. Bu hakikat şu kavli-şerifin icmalı altında anlaşıldığı gibi:

"Artık pişmanlığa düşenlerden olmuştu..."¹⁰²

Ecl Kelimesi

"Ed" aslında masdardır. Şerre yaklaştığı, işlediği ve şer kendisine heyecan verdiği zaman denilen; "şerreyöneldi" /filinin masdardır. Sonra cinayetlerin ta'lilinde (illet ve sebebinde) kullanıldı.

Yani başkasının işlemiş olduğu cinayet, işin illeti kılındı, demektir. (Meselâ halk arasında:) "Onu senin sebebinle (hatırın) için yaptım," denilir. Yani sana yaklaşmak sebebiyle işledim ve bunu yaptım, demektir. Sonra bu manâ genişledi. Daha sonra her bir ta'lil (ve sebep) için kullanılmaya başlandı. Miharf-i cerri, ibtidâ gayesi içindir. Ve, (kendisinden sonra gelen) şu kavli-şerife taalluk etmektedir:

"Benî İsrail'e Kitâb'ta bildirmiştik."

Bu takdim kasr içindir.

Bundan kitaplar başlandı. Bundan neş'et buldu. Ve bu hadiseden dolayı; başka bir şeyden değil... İsrail oğullarına Tevrat'ta yazdık ve beyân ettik.

"Her kim bir nefsi öldürürse," Nefislerden bir nefsi öldürürse,

"Bir nefis mukabil olmaksızın,"

Bir nefsi öldürüp kısas icâbeden bir durum olmaksızın demektir.

"Veya yeryüzünde bir fesadı (olmaksızın)"

Kanını heder olmasını icabedecek bir fesat (meselâ) şirk ve yol kesmek gibi (büyük bir fesat) istemeksizin, demektir.

Bu kavi-i şerif, "gayri" kelimesinin kendisine müzâf kılındığı nefis üzerine atıftır. Her iki işin beraberce nefyi manasındır. (Bukavl-i-şerif, senin; D "Kim abdestsiz veya teyemmümsüz olarak namaz kılsa; onun namazı bâtıldır, "sözüne benzer. İki şıktan birinin nefyi manâsına değildir, ikisinin nefyi manasındır. Yine senin:

"Kim abdestsiz veya elbisesiz olarak namaz Marsa; onun namazı bâtıldır,"

"Sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur."

Çünkü o kişi,

1 - Kanların hürmetini yırtmıştır.

2- Öldürmede bir gedik ve yol açmıştır.

3- Öldürme işinde bir gelenek başlatmıştır.

4- İnsanları adam öldürmeye çekmiştir.

5- Veya (ayet-i kerimenin manâsı) Allâhü Teâlâ hazretlerinin gadabının üzerine çekmesi konusunda, katilin bir kişi öldürmesiyle bütün insanları öldürmesi müsavidir, demektir. Hepsini için büyük bir azap vardır.

"Hepsi" kavli-i şerifi, "insanlar"dan hâl veya te'kittir.¹⁰³

Bir İnsanı Kurtaran

"Kim de bir adamın hayatını kurtarırsa,"

Onun hayatının beka ve devamına sebep olursa; (Bir kişinin hayatını kurtarmak)

1-Onu affetmek

2- Öldürülmesine mani olmak;

3- Onu bazı helak edici sebeplerden kurtarmak,

4- Bunlar gibi ölümü kesin olan bir halden onu kurtarmak gibi (güzel bir amel işlerse),

"Sanki bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur."

Sanki bunu bütün insanlara işlemiş gibidir. Bu teşbihten maksat, haksız yere insan öldürme işinin büyüklüğünde mübalağa etmek ve insan öldürmekten sakınmaya teşvik

"Celâlim hakkı için, onlara geldi." Kitap ehline geldi.

"Resullerimiz beyyinelerle..."

Yani vallahi gerçekten onlara peygamberlerimiz geldi. Onları yeterli açık âyetlerle gönderdik. Onlara Kitap1 da yazdıklarımız ve beyan ettiklerimizi takrir edecek, kitabın gereğine riâyeti vacipli-ğini te'kid edecek ve kesinlikle onu muhafaza etmeyi destekleyecek apaçık âyetlerle onlara geldiler...¹⁰⁴

¹⁰¹ el-Mâide: 6/30,

¹⁰² el-Mâide:6/31,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/450-451.

¹⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/451-453.

¹⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/453.

Kitaplara Rağmen Taşkınlık Ettiler

"Sonra, içlerinden bir çoğu, bütün bunların arkasından,"

Bizim kitaplardan zikrettiklerimizden, peygamberleri gönderme işini te'kîd ettikten sonra, emir ve ahdi defalarca yeniledikten ve onlara okuduktan sonra... (2/384)

"Sonra" kelimesi, rütbede terâhî ve istiâb (hepsini kaplama) içindir.

"Hâlâ yeryüzünde (fesat ve cinayette) israf etmekte bulunuyorlar."

Öldürmek ve diğer (gayri meşru işlerine) hiç aldırış etmeksizin; bütün işlerinde taşkınlık ve israf ederek, ona aldırış etmeleri olmamakla beraber itidal hududundan uzaklaştılar.

"Bundan sonra," ve "yeryüzünde," kavli-i şerifleri, "İsraf etmekte bulunuyorlar." Kavli-i şerifine taalluk etmektedirler. Bu kavli-i şerif, h\ 'nin haberidir.

Bununla yani "Celâlim hakkı için, resullerimiz onlara beyyihelerle geldiler." Kavli-i seriliyle kıssa mâ kaoline (bir önceki âyet-i kerimeye) bağlanılmış oldu...¹⁰⁵

Te'vilât-i Necmiyye'den

Bil ki; Senin görmüş olduğun her şeyde, Allâhü Teâlâ hazretlerinden bir âyet vardır. O eşya hakikatte Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından sana gönderilmiş bir resul (ve âyet)tir. Onunla birlikte seni Allâhü Teâlâ hazretlerine davet eden, beyyine ve zahir mucizeler vardır. Sonra bu âyetleri müşahedelerin çoğu, beyyineri tahkik ettiler, âyetleri gördükten sonra yeryüzünde müsrif oldular. Yani beşeriyet arzında Allâhü Teâlâ hazretlerinin emirlerini ve nehiyelerini tecâvüz ederek; şeriat ve tarikat hududunu aştılar.¹⁰⁶

Gayretüllah

Bil ki;

Muhakkak ki gaflet eserleri müşahede ediyorlar. Lakin onla-ın hakikatlarını kavramada ve anlayıştan gafildirler. Onların basî-retleri yoktur. Hatta belki gayretüllah onları sahih bir niyetten menetmektedir. Çünkü onlar yabancıdırlar. Ve onlar husûsî meclislere girmeye layık değiller.¹⁰⁷

Sevgilinin Nikâb Bağlaması

Hafız (k.s.) buyurdular:

"Maşuk (mahub ve sevgili) senin yanında ayânen, zahir ve aşikâr gezer!

Lakin ağıyarın (yabancıların kendisini müşahede etmemeleri ve) görmelerinden dolayı nikâb bağladı, yüzünü örttü¹⁰⁸

Kâinatın zerrelerinden her bir zerre, eğer hak ile kaaim ise ve hakikatte onun nuruyla aydınlanır. Ancak dünya (âhirete nispetle) bir hayâldir. Sâlik, bazı meslekleri geçmeye muhtaçtır. Ta hakka ulaşınca kadar....¹⁰⁹

Rüya İçinde Rüya

Mesnevî'de buyuruldu:

"Bu cihan, suretle kaim olmaktır. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, buyurdular:

-"Uyuyanların gördüğü rüyadır!"

Sen bunu taklit yoluyla kabul ettin!

Sâlikler, (hakikî tarikat ehli) ise bu gerçeği aslından gördü!

Gündüz uykusu için bu uyku değil deme!

Gölge, feridir. Asıl ise ay ışığıdır!

Uykun da uyanıklığın da nedir?

Rüya içinde rüya görmek!

İnsan uyumaya yeni başladığını sanır;

Ama ikinci derin uykudur o...

İnsan ikinci uykuda olduğundan hiç haberi yok!"¹¹⁰

tşte bu hakikat üzerine uykudan uyanmak; ancak sahih mükâşefe erbabına ve açık müşahede asbahına kolaylıkla

¹⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/453-454.

¹⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/454.

¹⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/454-455.

¹⁰⁸ Divân-ı Hafız-ı Şirâzi: s. 23,

¹⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/455.

¹¹⁰ Mesnevî-yi Şerif: D: 3, s. 66.

müeyesser olur. Allah'ım bu makamı bize müeyesser eyle! ¹¹¹

Yeryüzünde Fesat Çıkarıcılar

Yüce Meali:

Fakat Allah'a ve Resûlü'ne harb etmeye kalkışan ve yeryüzünde fesada çalışanların cezası, taktîl olunmalarından veya asılmalarından veya ellerinin ayaklarının çapraz kesilmesinden veya buldukları yerden nefyedilmelerinden başka bir şey olamaz. Bu onlara dünyada çekecekleri bir zillettir. Âhiret'te ise kendilerine azîm bir azap vardır. ³³

Ancak, elinize geçirmezden evvel tövbe edenleri olursa, biliniz ki, Allah gafur, rahimdir. ³⁴ ¹¹²

Tefsîr-i Şerifi:

İkisinin (Allah ve Resulünün) evliyâlarıyla yani Müslümanlarla savaşanların cezası...

Allâhü Teâlâ hazretleri, Müslümanlara tazîm için, Müslümanlara karşı yapılan savaşı, Allah ve Resulü (s.a.v.) hazretlerine karşı yapılmış muharebe kıldı.

Muharebeden murad, yolu kesmektir. Bu ise ancak (bu niyetle) sahrada toplanmış olan bir kavimden meydana gelir. Bunlar (Müslümanların yollarını kesmek için örgütlenen kişiler), Müslümanların

1- Kanlarına,

2- Mallarına,

3- Eşlerine (yani namuslarına)

4- Cariyelerine saldırırlar.

5- Hayvan ve benzeri varlıklarına saldırırlar...

Bu yol kesenlerin, kendilerini murad eden kişileri kendilerinden menetmek için bir kuvvet, güç, silâh ve dayanakları vardır.

"Ve yeryüzünde fesada çalışanlar." "Çalışanlar" fiilinin failinden hâldir. Yani müfsitler, demektir. ¹¹³

Sebeb-i Nüzul

Bu âyet-i kerime, Hilâl bin Uveymir el-Eslemî kavmi hakkında nazil oldu. Bu kavim (in büyüğü olan Hilâl bin Uveymir el-Eslemî), Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle anlaşma yapmıştı:

1 - Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine yardım etmemek,

2- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin aleyhinde hiçbir kimseye de yardım etmemek,

3- Kendisine gelen Müslüman kişi emniyettedir,

4- Müslüman korkutulmaz.

5- Hilâl bin Uveymir kabilesinden kim, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine uğrarsa o kişi emniyettedir.

6- Hilâl bin Uveymir kabilesinden olanlar, Müslümanlar tarafından korkutulmazlar.

"Benî Kinâne" kabilesinden bir kavim (topluluk) Islâmı murad ederek (Müslüman olmak üzere), Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine geliyorlardı. Yolları Hüâl'in kavmine uğradı. O gün Hilâl hazır değildi. Hilâl'in kavmi, o Müslüman olmayı dileyenlerin yollarını kestiler. Onları öldürdüler ve mallarını aldılar... (İşte bu âyet-i kerime bu sebeple indi...) ¹¹⁴

Müslüman Olmayı Düşünen

Sual: Eğer sen: "Bir kişinin sadece Islâmı murad etmesi (Müslüman olmayı istemesiyle) o kişi harbî bir şahıs olmaktan çıkmaz ve yollarının kesilip mallarının alınmasıyla had icap etmez? Ve her ne kadar kendilerine emniyet verilmiş olsa bile..." dersin.

Cevap: Derim ki: Ayetin manâsı, Islâm'ın hükümlerini öğrenmek istiyorlardı, demektir. Çünkü onlar Müslüman kişiler idiler. Veya onlar, Müslüman olmak maksadıyla yola çıktıkları için o anda o kişiler, "zimet ehli" makamındadırlar. Zimet ehlinin yolunu kesenlere had (Islâmî ceza) vaciptir. ¹¹⁵

Öldürmek ve Mal Almak

¹¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/455.

¹¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/456.

¹¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/456-457.

¹¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/457-458.

¹¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/458.

Muharebe ve fesat (bozgunculuk) çıkartmak değişik (ve farklı farklı) mertebelerdedir. Ayrı ayrı yönleri vardır.

1- Mal alınmaksızın öldürmek olur.

2- Mal alarak öldürmek olur.

3- Malı alır, öldürmez.

4- Öldürmeksizin korkutma olabilir.

işte şeriat bu mertebelerinden mertebelerin hepsine ayrı ayrı muayyen (belirli) cezalar tayin etmiştir.

Cezayı (tayin ve) dağıtım yoluyla buyuruldu: ¹¹⁶

Yol Kesip Kati Yapanlar

"Öldürülmeleridir."

Yani hadları, asılmaksızın öldürülmeleridir. Eğer (yol kesenler) sadece öldürme işini yapmışlarsa; onlar da öldürülürler... (2/385) Öldürülen kişinin (maktulün) velileri, katilleri affetseler bile ona iltifat edilmez. Çünkü o (yani yol kesip kati yapanları öldürmek) şeriatın hakkıdır. Bu öldürme işinin yaralayıcı bir âletle olmasıyla olmaması arasında hiçbir fark yoktur. ¹¹⁷

Yol Kesip Kati ile Beraber Mal Alanların Cezası

"Veya asılmalarıdır."

Öldürülmekle beraber asılmalarıdır. Eğer yol kesen eşkiya, öldürmek ve mal almanın arasını toplamış (yani yolunu kestiği kişileri hem öldürmüş ve hem de mallarını almışsa);

1 - Diri olarak idam edilirler.

2- Ve okların uçlanyâ karınları delinir; ölünceye kadar öyle bekletilirler...

Amma öldürüldükten sonra idam edilmezler ¹¹⁸. Çünkü canlı olarak idam edilmeleri, başkalarını (eşkiyalık, yol kesme, adam öldürüp talan yapma konusunda) korkutma ve sakındırma daha tesirlidir. Onları (diğer insanları eşkiyalık, kati ve talandan ve) bu tür ma'siyetlere yönelmekten korur, (kimse cesaret edemez) ¹¹⁹

Müslümanların Mallarını Talan Edenler

"Veya ellerinin ayaklarının çapraz kesilmesinden."

Sağ ellerinin bilekten ve sol ayaklarının da topuklarından kesilmesidir.

Bu eğer yol kesip (can almadan ve kimseyi öldürmeden sadece) Müslüman ve zimmîlerin mallarını almış olanların cezasıdır.

El ve ayaklarının kesilmesi için,(eşkiyahk yapıp insanların yollarını kessen) kişilerin talan ettikleri malların, eşkiyalardan her birine yapılan paylaşımında on dirhem kadar para düşmesi veya ona müsâvî bir mal düşmesi halindedir...

Ellerinin kesilmesinin hikmeti, mallan elleriyle aldıkları içindir.

Ayaklarının kesilmesinin hikmeti, ise ayaklarıyla gidip insanları korkutarak mallarını aldıkları içindir. (Bu cezayla elleri ve ayakları alınarak) onların korkularından insanlar, güvenliğe kavuşturulur. ¹²⁰

Müslümanları Korkutanların Cezası

"Veya buldukları yerden sürgün edilmeleridir."

¹¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/458.

¹¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/458.

¹¹⁸ Malumdur ki.->n salb (asma)nın mânâsı kollarından bir yere germektir. Nitekim "salib" bundan alınmıştır.

İmam Şafîî hazretlerinin asmanın ölü olarak yapılmasını, yani önce öldürüp, müslüman ise namazı da kıldıktan sonra asılıp, herkese gösterilmesini tercih etmiştir ki, faydalı olduğunda şüphe yoktur. Bir yere sürgüne göndermeye gelince, esasen nefy, idam etmek, yok etmek demektir. Halbuki burada öldürme ve asmaya karşılık zikredilmiş olduğu için "asma" mânâsına olmadığı açıktır. O halde hayatta olan bir kimsenin bütün yeryüzünden sürülmesi ancak hapsedme demek olabilir ki, Arap dilinde nefy bu mânâyâ da kullanılmış olmasında fikir ayrılığı yoktur.

İmam-ı Azam Ebu Hanîfe hazretleri ve pek çok dil bilgini bu mânâyı tercih etmişlerdir. Gerçi bulunduğu memleketten diğer bir beldeye çıkarmaya veya dâr-ı İslâm (müslüman memleketin) den çıkarmaya da nefy (sürgün) denilebilirse de, bunun ikisi de sakıncadan uzak olmadığı için caiz görülmemiştir. Çünkü maksat, şerri defetmektir. Halbuki bir haydut diğer bir memlekete sevk etmek, orada bulunan Allah'ın kullarına zarar vermekten uzak değildir. Bütün İslâm memleketinden gayr-i müslimlerin memleketine çıkarmak ise gayr-i müslimlere bir şahsın katilmesini arzu etmek demek olduğundan hiç caiz olmaz demişlerdir. Bununla beraber şahısların ve yerlerin değişmesine göre anılan sakıncanın ortaya çıkmayacağı anlaşılırsa, diğer bir memlekete sürgün etmenin caiz olduğunu söyleyenler de vardır. Bu cümleden olarak Ömer b. Abdülaziz hazretlerinden bu mânâ rivayet edilmiştir. Daha Önce Tihâme çölünün en uzağında "Dehlek", Habeş'te "Nâsî" birer sürgün yeri idi denilmiştir. Dilimizde de nefy, bu mânâda kullanılmaktadır.

¹¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/459.

¹²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/459- 460.

Eğer korkutma ve fesat çıkartmaktan başka bir şey (Can ve mal almaya teşebbüs etmemişlerse), sürgün edilirler. "NefiyiMden murad, bize (Hanefi mezhebine) göre, hapistir. Çünkü hapsedilmeleri, yeryüzünden nefyedilmeleridir. Böylece onların serleri yeryüzünde olan kişilerden defedilmiş olur. Bu kişiler, toplumun emniyetini bozdukları ve insanları korkutma işini işledikleri için ayrıca ta'zir olunurlar...¹²¹

Eşkıyaya Âhirette de Büyük Bir Azap Vardır

"Bu onlara bir zillettir."

"Dünyada..."

Dünya zillet, rüsvalıktır.

"bu" kavlı-ı şerifi mübtedâîr. 1^ "onlar için vardır" kavlı-ı şerifi ise mübtedâ üzerine takdim olunmuş haberdir. - "zillet" kelimesidir. Cümlelerin hepsi bunun haberdir.

"Ahiret'te ise kendilerine vardır." Bundan başka (dünyada verilen cezalardan başka...) "Azîm bir azap..."

Cinayetlerinin büyüklüklerinden dolayı büyüklüğü takdir edilemeyecek kadar büyük bir azap vardır.

"Onlar için vardır," kavlı-ı şerifi mukaddem haberdir. "azap," muahhar haberdir, "âhirette" kavlı-ı şerifi, ^II^ "azap," kelimesinden hâl vaki olan bir mahzûfa taalluk etmektedir. Çünkü aslında kendisinin sıfatıdır. Üzerine takaddüm ettiği için, hâl olarak nasb olundu. Yanı^ âhirette olan azap, demektir.¹²²

Tövbe Edenler Hariç

"Ancak, elinize geçirmeden evvel Tövbe edenleri olursa,"

istisna Allâhü Teâlâ hazretlerinin hukukuna mahsus olan şeylerdir. Kendisinden Allâhü Teâlâ hazretleri haber verdiği gibi:

"Biliniz ki, Allah gafur, ra-hîm'dir." ¹²³

Tövbeyle Kul Hakkı Düşmez

Âdem oğullarının haklarından olan şeyler, bu Tövbeyle düşmez. Yol kesenler, eğer bir insanı öldürürler de sonra da ele geçirilmeden (yakalanmadan) önce, Tövbe ederse, bu Tövbeyle onların haddenden öldürülmelemlerinin vucübü düşer.

Ama kanın (öldürdüğü kişinin) velilerinin kisas hakları üzerinde kalır. Af da edebilirler.

Eğer yol kesen kişi, başkalarının mallarını gasp eder, yakalanmadan önce Tövbe ederse; bu Tövbeyle o kişi, el ve ayaklarının kesilmesinin vacip olmasından kurtulur. Mal sahibinin hakkı onun üzerinde kalır. Ona malını geri vermesi vaciptir.

Ama yakalandıktan sonra Tövbe ederse, âyet-i kerimenin zahirine göre, tövbesi ona menfaat sağlamaz. Dünyada onun üzerine had cezası uygulanır. Kul hakları kendisinden tazmin edildiği (gasbettiği mallar kendisinden alınıp sahiplerine verildiği) gibi... Her ne kadar (Tövbeyle) âhirette onun üzerinden azap düşse bile....

Bu âyet-i kerime, Müslüman olduğu halde eşkıyalık yapanlar yol kesenler hakkındadır.¹²⁴

Müşrik Yol Kesenlerin Durumu

Çünkü yol kesen kişi, eğer müşrik olursa, gerek yakalanmadan önce veya yakalandıktan sonra ceza düşer. Yani muharip olan müşrik, yakalandıktan sonra iman ederse, ona hiçbir had cezası uygulanmaz. Küfür halinde yaptıkları şeylerden (ve aldığı mallardan) hiçbir şey ondan istenmez. Kan ve mal ondan talep edilmez.

Nasıl ki yakalanmadan önce iman etse bile ondan hiçbir kan ve mal istenmediği gibi...¹²⁵

¹²¹ İslâm toplumunda emniyet esastır. Müslüman ülkesinde terör, eşkıya örgütü veya topluma ve kişilere zarar vermek için herhangi bir şebeke kurup, insanların içine korku salan, insanların mallarını ve canlarını almak kesinlikle yasak ve haramdır. İnsanların böyle bir şeye teşebbüs etmemeleri için Allâhü Teâlâ hazretleri, bizzat Kur"ân-ı keriminde bunlara verilecek cezayı beyan etti. İslâm hükümlerinin geçerli olduğu toplumlarda ve asırlarda en zayıf bir kişi. yanında heybelerce altın ve mücevherat ile ülkenin bir ucundan diğer ucuna tek başına ve silâhsız olarak yolculuk edebiliyordu. İnsanlar, can, mal ve namusları konusunda tam bir emniyet içindeydiler. Terör, eşkıya ve çıkar amaçlı örgütlerin hiçbiri yoktu. Kimse kimseden korkmuyordu. Kimse kimseden çekinmiyordu. Kimse kimsenin zulmünü ensesinde hissetmiyordu. Yollarda korku yoktu. Tam bir güvenlik vardı. İnsanlar, sadece Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkuyorlardı. Allah'tan korkmayanlar da kanunlardan korkuyorlardı. Suç işlediklerinde cezaya çarptılacaklarını biliyorlardı. İslâm dinini ve İslâm ahlakını tam olarak içine sindirememiş kavimler ise, İslâm adını taşıdıkları, aynı dili konuştukları halde, hep birbirlerinin mallarını talan etmişler, birbirlerine saldırmışlardır. Bu aşiretler birbirlerine yapmış oldukları saldırılara bir de hiç utanmadan "gavezât" adını vermişlerdir. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/460.

¹²² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/461.

¹²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/462.

¹²⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/462.

¹²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/462-463.

Müslüman Eşkîyaların Durumu

Ama Müslüman eşkıyadan kimi, yakalanmadan ve imam ona galip olmadan önce Tövbe eder (ve eşkıyalığı bırakırsa), hukûkullah olan had kendisinden sakıt olup düşer. Ama üzerinde bulunan kul haklan düşmez. Eğer yol keserek adam öldürmüşse, yakalanmadan önce bu günahından Tövbe ederse, o kişi, kesinlikle öldürülme haddinden kurtulur. Ama onun üzerinde kısas hakkı kalır. Maktulün velileri isterse onu affederler ve isterlerse kısasını isterler.

Eğer bu kişi (yol kesip sonra Tövbe eden kişi, yakalanmadan Önce Tövbe ederse,) halkın mallarını ellerinden almışsa, elinin ve ayağının kesilme cezasından kurtulur.

Eğer ikisinin arasını toplamış, hem adam öldürmüş, ve hem mal gasbetmiş (sonra da yakalanmadan önce Tövbe etmiş ise) kendisinden, öldürülmek ve idam edilmek sakıt olur; ama gasbettiği malı tazmin etmesi lazımdır. ¹²⁶

Tövbe Eden Kişi...

Bazı âlimler buyurdular:

Yol kesen kişi, yakalanmadan önce Tövbe edip kendiliğinden gelip teslim olursa, o hiçbir kandan ve maldan dolayı sorumlu değildir. Ancak eğer onun elinde bizzat bir malın kendisi varsa, o mal sahibine teslim edilir. ¹²⁷

Hazret-i Alinin (r.a.) Uygulaması

Hazret-i Ali (r.a.)'dan rivayet olundu.

Haris bin Bedir, (bir eşkıya idi...) Yol kestikten, kan döktükten ve mallan gasp ettikten sonra Tövbe ederek; Hazret-i Ali (r.a.)'a geldi. Hazret-i Ali (r.a.) onun tövbesini kabul etti. Asla hiçbir şey istemedi. (Ona hiçbir ceza vermedi...)

Ama yakalandıktan sonra Tövbe eden kişiden hukukî hiçbir şey sakıt olmaz (düşmez...) ¹²⁸

Amellerin En Salihi ve En Kötüsü

Bil ki:

Yol kesmek ve yolcuları korkutmak, kötülüklerin en çirkinle-rindedir. Yollarda bulunan eziyet verici bir şeyi gidermek, sâlih amellerin en güzellerinden olduğu gibi...

Hadis-i şerifte buyuruldu. (2/386)

Ebû Zerr (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Bana ümmetimin amelleri gösterildi. İyisi ve kötüsü arz edildi. İyi amellerin içinde yollan eziyet verici şeylerden temizlemek gördüm. Kötü amellerin içinde de, mescitte balgam atma ve atmış olduğu balgamı (toprağa) gömmeyen (kişinin ameli olarak gördüm)" ¹²⁹

Müslümana Karşı Silâh Tutmak

Hadis-i şerifte buyuruldu:

-"Kim herhangi bir demir (silâh) ile kardeşine işaret ederse, Muhakkak ki melekler ona lanet okurlar...." ¹³⁰

Şerhi:

Kim kardeşine işaret ederse,"

Müslüman kardeşine... Zimmîde onun hükmündedir...

¹²⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 6/463.

¹²⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 6/463.

¹²⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 6/463.

¹²⁹ Sahih-i Müslim: 859, Şu hadise çok manidardır: Çevreyi kirleten insanda keramet yoktur. Bayezid-ı Bestâmî Hazretlerine bir zatın büyük bir evliya ve keramet sahibi olduğundan bahsedildi. Allah dostlarını çok seven o büyük insan, günlerce yol yürüyerek o zatı görmeye gitti. Ziyaretine gittiği kişi de camiden çıkıyordu. Camiden çıktıktan sonra kible tarafına tükürdü. O zatın bu davranışını gören Bayazid-i Bestâmî Hazretleri, çevresine tükürüp kirleten şeyh ile görüşme ihtiyacını duymadığı gibi, selam bile vermeden geri döndü. Neden görüşmeden döndüğünü soranlara şunları söyledi:

-"İslam edep ve terbiyesinden yoksun olan bir insan, Allah'ın esrarına vakıf olamaz. Yani bu insan halkın sandığı gibi Allah'ın veli bir kulu değildir. Siz, insanların ona şeyh dediğine bakmayın. Edebe, terbiyeye riayet etmeyen ve insanlara karşı saygılı davranmayan, etrafında bulunan insanlardan utanmadan hem de kibleye karşı tüküren bir kişi. Allah'ın dostu olamaz. Keramet gösteremez."

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 6/464.

¹³⁰ Sahih-i Müslim: 4741, Hadis-i şerifin tamamı şöyledir:

-"Kim bir demir (silâh) ile kardeşine işaret ederse, Muhakkak ki melekler ona lanet okurlar. Ta ki o kişi onu bırakıncaya kadar. Bu kardeş (ister din kardeşi olsun) ve isterse, anne ve baba bir kardeşi olsun..."⁴¹²

şjuölh "Herhangi bir demir ile..."

Öldürme âleti olan herhangi bir demirle demektir. Çünkü bir rivayette bu hadis-i şerif; ise şju.^ "Herhangi bir demir ile..." yerine r-"Bir silâh ile..."¹³¹ diye geldi.

"Muhakkak ki melekler ona lanet okurlar."

Yani cennetten uzaklaşması için onun aleyhinde beddua e-derler, demektir.¹³²

Müslümanı Korkutmak Haramdır

Çünkü onun silâhı (veya herhangi bir kati âletini kardeşine karşı tutması) her şeyden önce, bir Müslümanı korkutmaktır. Müslümanı korkutmak ise haramdır. Zira Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Müslüman için, (başka) bir Müslümanı korkutması kesinlikle helâl değildir."¹³³

Veya bunda silâhın geçmiş olmasındandır. Silâh ile insan öldürülür. Müslim'in rivayetinde bu açıklandığı üzere:

-"Sizden biriniz, kardeşine (silâh ile) işaret etmesini Zira o kişi, bilmez belki şeytan, onun elindekini süsler (ve onu fesat çıkartmaya sevk eder.) Bu, kendisine işaret edilen kişi, anne ve baba bir kardeşi olsa bile..."¹³⁴

Yani şaka yoluyla da olsa ve ona vurmak maksadıyla olmasa bile kimseye karşı silâh tutmamalıdır. Bundan kinaye ile öz kardeş denildi. Çünkü insanlar çoğu kere (hiçbir zaman) öz kardeşini öldürmek istemezler.¹³⁵

Tasavvuf! Manâlar

Bu âyet-i kerimede işaret edilen manâlar:

Allâhü Teâlâ hazretlerine ve Resulü (s.a.v.) hazretlerine karşı muharebe etmek; evliyâullah'a düşmanlık etmektir. Sahih haberde, Allâhü Teâlâ hazretlerinden hikâye ile buyuruldu:

-"Kim benim bir evliyama düşmanlık ederse; muhakkak ki o kişi, bana karşı harp açmıştır. Muhakkak ki ben evliya (kullarım için başkalarına) gadab ederim; Aslanın yavruları için öfkelenmesi .gibi..."¹³⁶

Belâm bin Bâurâ

Görmüyor musun? Bel'âm bin Bâurâ, Hazret-i Musa'nın zamanında yaşıyordu. Baktığı zaman, Arşı görüyordu. Dünya ve ehline bir kere meyletti; Alfâhü Teâlâ hazretlerinin evliyasından bir veliye bir kere de olsa hürmeti muhafaza etmediği için, (Allah'ın peygamberinin Aleyhine bedduaya niyetlendiğinden) Allâhü Teâlâ hazretleri, Bel'âm bin Baurâ'dan marifeti soyup aldı. Onu kovulmuş bir köpek mertebesine indirdi.

Bu tür muhariplerin (Allah'ın evliya kullarına düşman olanların) cezası;

- 1- Rüsvalık bıçağıyla öldürülmek,
- 2- Veya mahrumiyet darağacında, ayrılık ipiyle idam edilmektir.
- 3- Veya onun ellerini vuslat eteğinden kesmektir.
- 4- Ve onun ayağını ihtilâfın hilafından kesmektir.
- 5- Veya onu gurbet ve ülfet toprağından sürgün etmektir.
- 6- Onun için dünyada uzaklaşmak vardır.
- 7- Âhirette ise büyük bir azap...
- 8- Ve ayrılık vardır...

Ancak Allâhü Teâlâ hazretlerine Tövbe eden, istiğfarda bulunan, üzerlerine velayetin reddiyle yakalanmadan önce, evliyâullah'dan özür dileyenler müstesna...

Ey evliyâullah! Muhakkak ki sizin reddiniz hakkın reddetmesidir. Sizin kabulünüz hakkın kabul etmesidir. Velayetten merdûd olan kişi, inayeti (ilâhîyardımı) kaybetmiştir...¹³⁷

Mürşid-i Kâmillerin Kabulü

Hafız (k.s.) buyurdular:

."Saadet hazinesinin anahtarı, gönül erlerinin (mürşid-i kâmillerin) kabulüdür.

Hiçbir kimse bu esrardan şek ve şüphe eder olmasın!."¹³⁸

¹³¹ Sahih-i Buhâri: 6S45, burada;

-"Hiç biriniz kardeşinize silâh ile işaret etmeyin!" buyurulmaktadır.

¹³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/464-465.

¹³³ Ebû Davud: 4351,

¹³⁴ Sahih-i Müslim: 4642,

¹³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/465-466.

¹³⁶ Kenzul- Ummal: 1170.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/466.

¹³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/466-467.

¹³⁸ Divân-ı Hafız Şirâzî, s. 99,

Gönül İncitme
Mesnevî'de buyuruldu:
Hiç şüphesiz, sana hakkın yolu kapandı.
Zira gönül erlerinin gönlü senden incindi.
Acele et! Hemen halinden Tövbe et! Bulutlar gibi ağla! Göz yaşı dök, Haline...
O Allah erlerinin gül bahçeleri sana açılsın!
Onların kerem meyvelerinden gıdalanı
Ashab-ı kehf in köpeğine bak! O kapının mensubu ol!
Köpekten aşağı olma¹³⁹

Allah'a Vesîle Ve Tasavvuf

Yüce Meali:

Ey o bütün iman edenleri Allah'tan korkun ve O'na yaklaşmaya vesile arayın ve onun yolunda mücâhede edin ki, felaha erebilesiniz.³⁵
Şüphesiz o küfredenler, bütün arzdaki ve onunla birlikte daha bir o kadarı onların olsa da, kıyamet Günü'nün azabından kurtulmak için, fide verecek olsalar, kendilerinden kabul edilmez. Onlara elîm bir azap vardır.³⁶
Ateşten çıkmak isteyecekler fakat, ondan çıkacak değillerdir. Onlara, boyuna gidecek bir azap vardır.³⁷¹⁴⁰

Tefsîr-i Şerifi:

Vesile

"Ey o bütün iman edenler! Allah'tan korkun."
Allah'ın azabından haşyet edin (korkun) ve Allah'ın ma'siyetlerinden sakının!
"Ve arayın,"
Nefsiniz için isteyin! (Kime?)
"Ona..." Allah'ın sevabına ve ona yaklaşmayı arayın!
"Vesîle," Salih amellerle ona yaklaşın, demektir.
"Ona..." kavî-i şerifi "Vesîle," kav şer/f/ne taa/fuk etmektedir. Üzerine takdim ediimesi, ihtimam içindir.
"Vesîle," kelimesi masdar değildir; ta ki mamulünün üzerine takdimine mâni oisun. Belki bu kelime, vezinde olup; kendisiyle Allâhü Teâlâ hazretlerine tevessül edilen ve yaklaşılan şey manâsmdadır.¹⁴¹

Vesile Nedir?

Vesile, kim onu vesile edinirse, ona yaklaşır, demektir. Bu kelimenin camii ise "vesileler" dir.
Atâ (r.h.) hazretleri buyurdular: Vesile, cennetin en faziletli dereceleridir.¹⁴²

Vesile isteyin

Hadis-i Şerifte buyuruldu:

-"Benim için Allah'tan vesile isteyin! Muhakkak ki vesile, cennette bir derecedir. Ona sadece bir kul nail olacaktır. Allah'tan ümit ediyorum ki, o kişi benim!"¹⁴³

Ezan Duasının Fazileti

Hadis-i şerifte buyuruldu:

¹³⁹ Mesnevi-yi Şerif: Defter: 3, s. 13,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/467.

¹⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/468.

¹⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/468-469.

¹⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/469.

¹⁴³ Sahih-i Buhâri: 3545, Bu hadisi- şerifin tamamı şöyledir:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Allah'tan vesile isteyin!" Sahabeler sordular:

-"Ya Resûlallah (s.a.v.)! Vesile nedir? Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Cennetin en yüce derecesidir ki, ona ancak bir adam nail olacaktır. Ben o kişi olmayı

ümit ediyorum." Sahih-i Buhâri: 3545,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/469-470.

Câbir bin Abdullah (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. E-fendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Bir kimse, ezân-ı şerîfî işittiği zaman, şöyle dua etse:

"Allâhümme Rabbe hâzihi'd-da'veti't tâmmeti ves-salâtil-kaaimeti âti Muhammedeni'l-vesîlete vel-fazîlete veb'ashû mekaamen mahmûdenillezî veadtehû."

"Allah'ım! Ey bu davetin ve kılınmak üzere bulunan namazın Rabbi. Peygamberimiz Hazreti Muhammed'e (s.a.v.) vesileyi ve fazileti ver. Onu kendisine va'd buyurmuş olduğun "Makâm-ı Mahmûd"a eriştir." ¹⁴⁴ Ona şefaetim halâl (vacip) olur." ¹⁴⁵

Bizim Efendimiz (s.a.v.)'e Dua Etmemiz Bir Hikmet Üzeredir

Molla Fenârî (r.h.) hazretleri, "Tefsîrû'l-Fatiha" isimle eserinde buyurdular: (2/387)

Amma vesile, adn cennetinde en yüksek derecedir. O derece Efendimiz (s.a.v.) hazretleri içindir. Ümmetinin dualarıyla onun için hâsıl oldu. Noksan sıfatlardan münezze olan Allah subhânehû ve Teâlâ hazretleri, bunu bir hikmet üzere (böyle) yaptı. Biz, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sebebiyle Allâhü Teâlâ hazretlerinden büyük bir saadete nail olduk. O yüce Resul (s.a.v.) hazretlerinin sebebiyle biz;

"İnsanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmet," ¹⁴⁶ olduk.

Allâhü Teâlâ hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sebebiyle bizleri, ümmetlerin sonuncusu kıldı; onu peygamberlerin sonuncusu kıldığı gibi...

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, müjdeleyicidir. Söylemeyi emrettiği gibi... Ve bizim için Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında husûsi bir vecih (yön ve taraf) vardır. Biz onu ondan kurtarıyoruz; o da bizleri kurtarır. Yine her mahlûkun Rabbine husûsi bir yönü vardır. Bizlere emretti, Allâhü Teâlâ hazretlerinin emrinden ona "ve-sîle" için dua etmemizi buyurdu. Hatta o ümmetinin duası sebebiyle ona iner. İşte bu ilâhî gayret babındandır... Molla Fenârînin sözleri bitti. ¹⁴⁷

Allah Yolunda Cihât Edin

"Ve onun yolunda mücâhede edin," Zahirî ve Bâtınî düşmanlarla cihât edin ki; "Felaha erebilesiniz." Allâhü Teâlâ hazretlerine vusul ve onun kerametlerine nail olup fevz-ü necat ile felaha erebilesiniz... ¹⁴⁸

Tasavvuf? Manâlar

Bu âyet-i kerime'de şu işaretler vardır:

Allâhü Teâlâ hazretleri, hakikî kurtuluşu, dört şeyde kıldı:

- 1- İman,
- 2- Takva,
- 3- Vesîle,
- 4- Cihât...

Birincisi: İmandır. İman, ilk yaratılışında isabet ve nurun saçılmasının değmesidir. Kişi, iman sebebiyle küfrün zulmetinin perdelerinden kurtulur.

İkincisi: Takvâ'dır. Takva râzî olunan ahlakların menşei ve serî emellerin kaynağıdır. Kul, takva sebebiyle ma'siyetlerin zulmetinden kurtulur.

Üçüncüsü: Vesile edinmektir. Vesîle, nâsûtiyyetin, lâhûtiyyenin bekâ'sında fena bulmasıdır. Kul, onun sebebiyle vücûd vasıflarının zulmetinden kurtulur.

Dördüncüsü: Allah yolunda cihâttir. Cihât, hüviyetin isbâtında, enâniyetin izmihlalidir... Cihât sebebiyle kul, vücûdun zulmetinden kurtulur ve şühûd nuruyla zafer bulur.

Hakikî (tasavvufî) manâ şöyledir:

. "Ey o bütün iman edenler!" Nurun isâbetiyle...

"Allah'tan korkun," Kötü ahlakı değiştirmekle...

"Ve O'na yaklaşmaya vesîle arayın,"

Vasıfları fena etmede...

"Ve onun yolunda mücâhede edin,"

Vücûdu vermek ve infak etmekle... "Felaha erebilesiniz."

Ma'bûd'tan maksûd'a nail olmakla... Te'vilât-i Necmiyye'de de böyledir. ¹⁴⁹

¹⁴⁴ Ezan Duasına şu kelimelerin ilâve edilmesi efdaldır.

inneke lâ tuhlifü'l-miâd " Şüphe yok ki Sen va'dinden dönmezsin."

¹⁴⁵ Sahîh-i Buhârî: 579,

¹⁴⁶ Âl-i'Imrân:3/110,

¹⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 470-471.

¹⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/471-472.

¹⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/472-473.

Vesile

Bil ki;

Allâhü Teâlâ hazretleri, bu âyet-i kerimede, vesîle edinmeyi sarâhatan (açık açık) emretti. Elbette vesîle edinmek gerekir. Zira Allâhü Teâlâ hazretlerine vasıl olmak ancak vesîle ile mümkündür. Vesile;

1- Hakikî âlimler,

2- Tarikat şeyhleri (mürşid-i kâmillerdir....¹⁵⁰

Mürşid-i Kâmil

Hafiz (k.s.) buyurdu:

"Hızır'ın arkadaşlığı olmadan bu merhaleyi aşmaya çalışma!

Bu yol zulmet ve karanlıklar içindedir.

Azgın tehlikelerden kork!"¹⁵¹

Nefisle amel etmek, onun vücûdunu (ve tesirini daha da ziyâde kılar. Ama mürşid-i kâmillerin işaretleri, evliya ve enbiyâ (peygamberlerin) delaletiyle amel etmek ise, kişiyi nefsin vücûdundan halâs edip kurtarır. Hicabı kaldırır.

Ve talibi Rabbine ulaştırır...¹⁵²

Hakikate Erişmek İçin

Şeyh Ebû'l-Hasan eş-Şâzelî (k.s.) hazretleri buyurdular:

-"Ben ve bir arkadaşım, Allâhü Teâlâ hazretlerine dahil olmayı talep etmek üzere, bir mağaraya kapanmıştık. Orada ikâmet ediyorduk. (İbâdet ve zikirle meşgul idik...) Biz,

-"Bize ya bu gün fütuhât olur (manevî kapılar açılır) ya da yarın!" diyorduk...

Bir gün olduğumuz mağaraya çok heybetli bir kişi girdi. Onun evliyâullah'tan olduğunu anladık. Ona sorduk: - "Senin hâlin nasıldır?" O:

-"Bize bu gün açılır veya yarın (maneviyatın kapıları) açılır, diyen kişinin hâli nasıl olur?

Ey nefsim! Niçin Allah'a ibâdet etmiyorsun! Allah'a...!" .

Böylece o evliya, bizleri uyandırdı. Biz tövbe ettik! Allâhü Teâlâ hazretlerine yöneldik! Bundan sonra bize maneviyatın kapıları açıldı.

Halin hakikatının keşfi için, bütün yönlerden taalluku kesmek gerekir.¹⁵³

Hikaye

-"Ben Ebû Yezîd Bestâmî (k.s.) hazretlerinin kürkünü omzunda taşımış bir kişiyim, bana nasıl sual edersiniz?" dedi.

Melekler, onu bırakarak geçip gittiler. Onu terk ettiler¹⁵⁴

Bunun benzerlerini akıl dışı ve olmaktan uzak görme! Zira müdekkik olan mücîb (cevap verenin) cevabı, buradan kendisiyle beraber gitmektedir. Bunun benzeri (manevî) azıklar hasil olur...¹⁵⁵

Ecir ve Sevaplar

Mesnevîde buyuruldu:

Hem öyle bir altın hazinesi ki o, Hakkın verdiği, seninle yoklukta ve ölümden de arkadaşdır!

Ötekiyse (halkın verdiği ücret yani para ise) seninle bir a-dim bile öteye gitmez.

Hakkın verdiği ecir, bütün yerlere senden önce varır!

Kabirde ve kurbette bile senin dostundur..."¹⁵⁶

¹⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/473.

¹⁵¹ Divân-ı Hafız-ı Şirâzî, s. 218, Yani marifetullah nihayet olmayan bir yoldur. Sana Hızır Aleyhisselâm gibi yol gösteren ve yolunu aydınlatan bir mürşid-i kâmil olmaksızın o yola suluk etme! Zira bu yol beşeriyet zulmeti ve yüz binlerce tehlikelerle doludur... Bu tehlikeleri ancak bir mürşid-i kâmil ile aşabilirsiniz!

¹⁵² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/473.

¹⁵³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/473-474.

¹⁵⁴ Aksemseddin (k.s.) hazretlerinin kabirlerinin başında yazılı olan şu dörtlük bu hakikati ne güzel ifâde etmektedir:

"Dü cihanda tasarruf ehlidir ruh-i velî,

Dime kim, "bu mürdedir, bunda nice derman ola"

Ruh, şimşir-i Hüdâdır. ten gılaflı olmuş ona.

Dahi a'îâ kâr eder bir tuğ ki, üryân ola..."

¹⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/474-475.

¹⁵⁶ Mesnevî-yi Şerif: Defter: 3, s. 143,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/475.

Kıyamet Gününde Fidyeye Kabul Edilmez

- "Dost için ömrü ve mâlî feda etmek gerek; Ne yazık ki bu aşk bizde yoktur." 424 Hayırlı insanların ve Sâlihlerin sohbetinde, büyük bir şeref ve büyük bir saadet vardır.

Hikâye

Şeyh Ebû Yezid-i Bestâmî (k.s.) hazretlerinin hizmetçisi, Mağrib'li bir adam idi.... Hizmetçinin yanında münkir ve nekir hakkında söz geçti. Mağribî;

- "Vallahi! Eğer bana sorarlarsa elbette onlara söylerim (diyeceğimi bilirim)! 11 dedi. Ona;

- "Sen bunu nereden biliyorsun?" dediler. O: - "Benim kabrimin üzerinde oturun; ta ki sözlerimi işitesiniz!" dedi. Mağribî dünyasını değiştirdiğinde, (onu mezara koy-

"Şüphesiz o küfredenler... Onların olsa,"

Onlardan her birinin olsa,

"Yeryüzünde olanlar," (2/388)

Bütün mal sınıfları, zahireler ve diğer menfaatler onların olsa...

Bu kavî şerif, h\ nin ismidir. ^ kavi-i şerifi de onun haberidir.

"Bütün,"

Mevsûlün te'kidî ve ondan hâldir.

"Ve daha bir o kadarı,"

Mevsûl üzerine atıftır. Yani bir katı daha, demektir.

"Onunla birlikte,"

Matuftan hâl vaki olan bir zarftır. Zamir ise mevsûl'a râddir.

"Fidyeye verecek olsalar,"

M haberin kendisine taalluk ettiğine taalluk etmektedir, iki haberden, zarftnda mukadder istikrarı kast ediyorum. car ve mecrûr ise, \j\h fiiline taalluk etmektedir. Zamir ise mevsûl'e râddir. S kelimelerin müfret olması ise, ism-i işaretin yerine geçerli olmasındandır. Sanki bununla denildi ki.

"Kıyamet Günü'nün azabından..."

fiiline taalluk etmektedir.

Yani, eğer yerde olan her şey ve onun bir misli daha şey, onların olsaydı; elbette bütün o eşyayı, kıyamet gününde vaki olan azaptan kurtuluş için nefislerine fidye kırlardı... (Ama),

"Kendilerinden kabul edilmez."

Bu... (Kıyamet gününde vaki olan azaptan kurtuluş; yeryüzü içinde olan her şey ve bir daha o kadar şeyi fidye vermek isteseler bile kendilerinden kabul edilmez...)

Bu kavî-i şerif kelimesinin şartıdır. ve olduğu yeri itibariyle o "nin" haberinin makamıdır.

Cümlelerin hepsi, kâfirler için azabın lüzumlu olduğunu ve kâfirlerin kendileri için farz edilen ve muhakkak tahakkuk edecek olan azaptan herhangi bir şekil ve yol ile kurtuluşlarının muhal olduğunu ifâde etmektedir. ¹⁵⁷

En Kolay Fidyeye Şahadet Kelimesidir

- "Kıyamet günü kâfir getirilir ve ona; - "Ne dersin, arz (yeryüzü) dolusu altının olsaydı sen onları fidye verirmiydin?" denilir. O: - "Evet!" der. Ona: - "Muhakkak ki senden (dünyada iken), bundan daha kolay şey istendi!" ¹⁵⁸

Yani bu fideden daha kolay iş senden istendi. O da Ailâhü Teâlâ hazretlerine şirk koşmayı terk etmek ve Şahadet kelimesini getirmektir...

"Onlara elîm bir azap vardır."

Acıtıcı azap, acısı kalplere tesir eden ve kalbe mahsus olan biracı... ¹⁵⁹

Kâfirler ve Cehennem

"İsteyecekler."

Sanki, "onlara nasıl olur?" denildi. (Buna cevap olarak, denildi: - "Onlar isterler;

"Ateşten çıkmak (isterler...)"

Bunun bir açıklığı (ve yönü vardır): Birincisi: Onlar (gerçekten) cehennemden çıkmak isteyecekler ve bunu kast ederek, hareket edecekler, cehennemin çıkışı kapısını arayacaklar. Ve onlar (her çıkmak istedikçe) cehennemin alevleri kendilerini yakalayacaktır.

İkincisi: Onlar, cehennem ateşinin kuvveti ve cehennem ateşinin (alevlerinin) onları çok yükseltmesinden dolayı

¹⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/475-476.

¹⁵⁸ Sahih-i Buhârî: 6067,

¹⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/477.

neredeysse, cehennem ateşinden çıkacaklardı.

Üçüncüsü: Onlar cehennemden çıkmayı temenni edecek, onu kalplerinden isteyecekler ve içlerinden geçireceklerdir.

"Ve onlar değildirler."

Onlar bunu (cehennemden çıkmayı istiyorlar ama) halbuki onlar değildirler...

"Ondan çıkacaklar..."

Çünkü onlar, her çıkmayı diledikçe, yine cehenneme iade e-dileceklerdir.

"Onlara, boyuna gidecek (devamlı) bir azap vardır."

Daimî ve asla kesilmeyen bir azap... Müddetinin sona ermeyeceğinin açıklanması ve cehennemın şiddetinin beyânıdır. Hadis-i şerifte buyuruldu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Cennet ehline denilir:

-"Ey cennet ehli! Muhalled (Burada devamlı ve ebedîlik) vardır; (artık) ölüm, yoktur... Cehennem ehline de;

-"Ey ateş ehli! Muhalled (Burada devamlı ve ebedîlik) vardır; (artık) ölüm, yoktur," denilir." ¹⁶⁰ Yani siz cehennemde ebedîsiz, demektir. ¹⁶¹

Ölümün Ölümü

Rivayet olundu:

Bu iki kavil (söz), ölüm (denilen varlığın kıyamet günü mücerret bir varlık haline) getirilip, cennet ile cehennem arasında bir köç şeklinde kesilmesinden sonradır.

Ölüm (denilen şey) bu misâl (köç şeklinde) temsil olarak meydana gelmesi, insanların kendi gözleriyle onu müşahede etmesi içindir. İnsanların kendi nefislerinde "ölüm"ün kaldırıldığı yerleşir... (Ölümün ölümüyle) cennet ehlinin sevinci ve mutluluğu daha da artar. Cehennem ehlinin üzüntü ve kederi de daha ziyâde olur...

(Ölümün kesilmesi için) köç şeklinin kendisine tahsis edilmesinin (sebebe ve hikmeti ise), Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin neslinden geldiği İsmail Aleyhisselâm'a fidye olarak köçün gelmesinden dolayıdır... Bu köç manâda dünyada bütün canlılardan dolayı bir fidye idi. Çünkü hepsi onun için yaratılmışlardı. Bundan dolayı âhirette onlardan dolayı fidye olması münâsip oldu. İbn-i Melek (r.h.)m "Şerhü'l-Meşârik"inde de böyledir. ¹⁶²

Kâfirlerin Cehennemde Ebedî Olmalarının Hikmeti?

Bil ki;

Kâfirin cezası, ebediyen cehennem azabında muhalled olmaktır. Bu, kâfirlerin ruhlar aleminde ilahî nur serpintilerinden hata etmelerinin eseridir. Allâhü Teâlâ hazretleri, bu nurların müminlere isabet ettirmesiyle müminlere in'âm (ve ikrâm)da bulundu. ¹⁶³

Mümin ve Kâfirin Misâli

Mesnevî'de buyuruldu:

-"Müminler, (bal) arıları gibi, bal kaynağı oldular. Kâfirler ise, yılan gibi zehir kaynağı oldular..." ¹⁶⁴

Ümitvâr Ol

Mesnevî'de buyuruldu: (Peygamberler:)

"Ne vakte kadar soğuk demiri döveceğiz! Üflemekie (demir) kafes olmaz," diye içlerinden geçirdiler.

Halkın yaptıkları Hakkın takdiri ve izniyledir.

Dişi keskinleştiren midenin hararetidir.

ikinci nefis, birinci nefisten etkilenir.

Balık baştan kokar, kuyruktan değil...

Gerçi bunu böyle bil ama;

Yine de sen merkebini (bineğini) süratle sür!

Çünkü Allâhü Teâlâ hazretleri, "emirlerini tebliğ et!" buyurdu.

Buna uymak vacip...

¹⁶⁰ Sahih-i Buhâri: 6063,

¹⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/477-478.

¹⁶² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/478-479.

¹⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/479.

¹⁶⁴ Mesnevî-i yi şerifi: Defter: 3, s. 126,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/479.

İki firkadan (cennet ve cehennemlik) hangisisin!
Bu gerçek sana malûm değil...
Çalış ki bu hal sana malûm olsun.
Çünkü gemiye yükü yükleyince artık yapacağın iş,
Allâhü Teâlâ hazretlerine tam tevekküldür...
O seferde boğulacak mısın, kurtulacak mısın;
Bu ikisinden hangisi olacak, onu sen bilemezsin...
Çünkü bütün işler ihtimâle bağlıdır.
Sen din işini tercih et!
Dine sarıl ve kurtul.
Zira bu kapıdan ümitten başka bir şeye izin yok.
Her şeyin doğrusunu Allah bilir..."¹⁶⁵ (2/389)¹⁶⁶

Dünya Yükünü Bırak

Bazı Sâlihler buyurdular:

- "Rüyamda gördüm; sanki ben, cehennemin köprülerinin üzerindeyim. Büyük ve korkunç cehenneme baktım. Kendi içimde, bu köprüyü nasıl geçeceğimi düşündüm. Bir de baktım ki, konuşan bir kişi şöyle diyordu:
- "Ey Allah'ı kulu, yükünü bırak da öyle geç!" Ben kendisine sordum;
- "Yüküm nedir?" O: - "Dünyayı bırak!" buyurdu."¹⁶⁷

Dünyaya Âşık Olan

Hafız (k.s.) hazretleri buyurdular:

- "Ey gönül bilen (gönül eri)! Kaçana dek, adî dünyaya gam ve keder besleme!
Yazıktır! Bir güzele ki bir çirkine âşık oldu..."¹⁶⁸

Cehennem Nimetleri

Hadis-i şerifte buyuruldu:

Enes bin Mâlik (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdu:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Kıyamet gününde dünya ehlinde en çok nimete kavuşmuş olan bir kişi, getirilir; ateşte az bir boyanmakla boyandıktan sonra, (şöyle azıcık bir ateşe atıldıktan sonra cehennem a-teşinden çıkarılıp huzura getirilir) ve ona;
- "Ey Adem oğlu! Sen dünyada iken hiçbir hayır göndün mü? Hiç sana nimet uğradı mı? (Hiç nimete erdin mi?)" diye sorulur. O da;

- "Hayrî Ey Rabbim! Vallahi! (Hiçbir nimete kavuşmadım!)" der.

Sonra dünyada en şiddetli bir geçim (ve yokluk) ehli olan bir cennetlik getirilir. Cennet nimetlerinden az bir boya ile boyandıktan (az bir sûre cennete girip nimetlerini şöyle göz ucuyla gördükten) sonra, ona:

- "Ey Âdem oğlu! Sen hiçbir sıkıntı ve yokluk gördün mü? Sana şiddet ve sıkıntı uğradı mı?" diye sorulur. O:

- "Hayır, Ya Rabbi! Vallahi, Bana hiçbir sıkıntı uğramadı! (Ve ben hiçbir şiddet ve zorluk görmedim!)" der."¹⁶⁹

İbni Melek Hazretlerinin Şerhi

"Dünya ehlinde en çok nimete kavuşmuş olan bir kişi, getirilir,"

Burada ki (be harf-i cerra) ta'diyetiçindir¹⁷⁰.

kelimesi, "nimet"ten ism-i tafildir.

Yani dünya ehlinde en çok nimete kavuşmuş ve en zengin kişi, demektir.

"Kıyamet günü

ateşte az bir boyanmakla boyandıktan sonra, (şöyle azıcık bir ateşe atıldıktan sonra cehennem ateşinden çıkarılıp huzura getir) i' bir kere cehenneme batırıldıktan (atıldıktan) sonra, elemektir. ^aJi "Boya"dan mutlak olarak ateşe

¹⁶⁵ Mesnevi-i yi şerifi: Defter: 3, s. 117-118,

¹⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/479-480.

¹⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/480-481.

¹⁶⁸ Dîvân-ı Hafız-ı Şirâzi, s. 204,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/481.

¹⁶⁹ Sahih-i Buhâri: 5021,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/481-482.

¹⁷⁰ Bilindiği üzere, lazım fiili müteaddî yapmanın sebeplerinden biri de, lâzım fiilin sonuna bir harfi cer getirmektir.

atılmak (ve batırılmak) murad edildi. Lâzım'ın melzûm üzerine itlâkı (kullanılması) gibidir. Çünkü boya, çoğu kere, ancak (boyanan şeyin boyaya batırılması) ile olur. Sonra o kişinin boyaya batırılmasıyla, o kişiye cehennem ateşinden bir alev inisabet etmesi ve kendisini az yakması murad edileli.

Sonra ona sorulur:

"Ey Adem oğlu! Sen dünyada iken hiçbir hayır göndün mü? Hiç sana nimet uğradı mı? (Hiç nimete erdin mi?)"
0 da;

"Hayır! Ey Rabbim! Vallahi! (Hiçbir nimete kavuşmadım!)" der.

Yani görmüş olduğu o cehennem azabı, onun dünyada sahip olmuş olduğu bütün nimetleri ve zenginlikleri kendisine unutturur..

Sonra şiddetli bir geçim (ve yokluk)

ehli olan getirilir."

Dünyada çok şiddet, sıkıntı, fakirlik ve belâya uğramış biri getirilir.

"Dünyada... Cennet nimetlerinden az bir boya ile boyandıktan (az bir süre cennete girip nimetlerini şöyle göz ucuyla gördükten) sonra, ona:

"Ey Âdem oğlu! Sen hiçbir sıkıntı ve yokluk gördün mü? Sana şiddet ve sıkıntı uğradı mı?" diye sorulur. 0:

"Hayır! Ya Rabbi! Vallahi! Bana hiçbir sıkıntı uğramadı! (Ve ben hiçbir şiddet ve zorluk görmedim!)" der. Yine İbni Melek'in "Şerh-i Meşârik" ¹⁷¹ inde de böyledir. ¹⁷² Ne güzel buyurmuşlar:

Her ne kadar yüzlerce taraftan, "günah deniz"ine batmış i-sem de; gerçi ben, aşkda yüzmeye âşinâ oldum. Rahmet ehlinde-nim... ¹⁷³

Hırsızın Elinin Kesilmesi

Yüce Meali:

Hırsızlık eden erkek ve hırsızlık eden kadın; sabit oldu mu, ellerini kesin, kazandıklarına cezaen Allah'tan kelepçek... Çünkü Allah azizdir, hakimdir."38

Böyle iken her kim de, işlediği zulmün arkasından tövbe edip salâha dönerse, Allah elbette tövbesini kabul buyurur. Çünkü Allah gafurdur, rahîm'dir.39

Bilmez misin ki Allah, bütün semâvât u arz mülkü O'nun; dilediğini azaba çeker, dilediğinin günahını örter olduğunu... Allah her şeye kadirdir.40 ¹⁷⁴

Tefsîr-i Şerifi:

"Hırsızlık eden erkek ve hırsızlık eden kadın,"

Bu kavlı-i şerif, mübtedâ'dir ve haberimahzûftür. Yani hırsızlığı sabit olan erkek ve kadın hakkında hüküm, size okunacak olan şu kavlı-i şeriftir:

"İkisinin ellerini kesin,"

Bu mukadder hükmü beyân etmektedir.

"fe" harfinden sonra, gelen kavlı-i şerif, mâ ba'dine (öncesine) bağlanır. Onun için burada, fe" harfi getirildi. Çünkü mâ Kabillerinden (öncesinden) maksat budur. Ve yine bundan dolayı bu âyet-i kerimenin ilk basma "fe" harfi getirilmedi. Onun bilinmediği tevehhüm edilsin diye...

Yine burada haber takdir olundu. Çünkü emir fiili inşâ'dir. (Emirlerle inşâ cümleler olur.) inşâ! cümleler ise (kızbe ve sıdka ihtimalleri olmadığı için) haber olmazlar. Ancak, izmâr ve te'vîl ile haber olurlar.

Burada geçen, "ellerinden" murad, sağ elleridir.

Bundan dolayı tesniye yerine cemi kelime irad olundu. Şu kavlı-i şerifte de olduğu gibi

"Eğer Allah'a tövbe ederseniz xne iyi, çünkü ikinizin de

kalpleriniz eğildi" ¹⁷⁵ (Burada "kalpler" kelimesi tesniye gelmesi gerekirken cemi olarak geldi...) Müzâfün

¹⁷¹ İbni Melek (r.h.) hazretlerinin yazmış olduğu "Şerhü'l-Meşârik" isimli kitabının tam ismi şöyledir. "Mübârekü'l-Azhâr Fî Şerhi Meşârikü'l-Envâr." Ruhü'l-Beyân tefsirinin kaynaklarındandır. Bu değerli kitabı bulmak, okumak ve musannif Şeyh İsmail Hakkı Bursevî (k.s.) hazretlerinin iktibas yapmış olduğu yerleri, bulup siz saygı değer okuyucularımıza cilt ve sahifesini belirterek, arzetmenin iştiyaki ve çalışması içindeydin. Allâha çok şükür, bu kitabı buldum. Bir günde okudum. Kendisinden çok faydalandım. "Mübârekü'l-Azhâr Fî Şerhi Meşârikü'l-Envâr." Kitabının iki cilt Halide Dersaadet (İstanbul) 1309'de merhum Hacı Ahmed Hulusi ve Hacı Mustafa Derviş ve ortakları tarafından "Sahafîye-i Osmanîye Şirketi"nce çok titiz bir şekilde neşredilen baskısı elimde geçti. İki cilttir. Birinci cildi, 317 sahife ikinci cildi'de 358 sahifedir. Bu kitap İmam Ebü'l-Fedâil Hasan bin Muhammed bin Hasan bin Haydar, es-Saganî (r.h.) hazretlerinin "Meşârikü'l-Envârî'n-Nebeviyye" kitabına yapılmış mükemmel bir şerhtir. "Meşârikü'l-Envârî'n-Nebeviyye, Sahih-i Buhârî ve Sahih-i Müslim'den tam 2268 hadis-i şerifi süzerek almış, 12 bab ve 63 fasıl üzere tasnif etilmiş ve kendisine "Meşârikü'l-Envârî'n-Nebeviyye" adı verilmiş. İşte İbni Melek'in "Şerhü'l-Meşârik" isimli eseri Sahih-i Buhârî ve Sahih-i Müslim'in hulâsası olan "Meşârikü'l-Envârî'n-Nebeviyye" kitabının şerhidir. Son derece faydeli bir kitaptır. Tercümesinin olmaması büyük bir eksikliklerdir. Mütercim.

¹⁷² Mübârekü'l-Azhâr Fî Şerhi Meşârikü'l-Envâr, c. 2, s.199; İbni Melek, Şirket-i Sahafîyye matbaası, Dersaadet-1309,

¹⁷³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/482-484.

¹⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/484-485.

¹⁷⁵ et-Tahrîm: 66/4,

ileyh'in tesniye olmasıyla iktifa etti.

"Sirkat" ile ilgili tafsilât bu meclisin ¹⁷⁶ sonunda gelecektir, inşallah...

Hırsızlara İlâhî Bir Cezadır

"Yaptıklarına ceza olarak Allah'tan kelepçek..."

Mefûl'ü leh olmak üzere mensupturlar. Onların yapmış oldukları;

- 1- "Sirkat" fiiline (işine) karşılık bir mükâfat,
- 2- Korkutucu,
- 3- Onları hırsızlığa bir daha dönmekten men edici,
- 4- Başkalarını da onlara uymaktan caydırıcı,
- 5- Ve Allah katında tam bir ceza olması için ellerini kesin, demektir.

'n/n fiasmda harfî cerre (be cezaya taalluk etmektedir. "Allah katında" kavN şerifi, Ulkf kelimesinin sıfatı&mı, Allâhü Teâlâ hazretleri katında olan bir ceza, demektir. "ceza" kelimesi "cezalandırma" manasında bir isimdir ve kelimesinden alınmadır. O imtina etmek, demektir.

"Ve Allah azizdir."

Allâhü Teâlâ hazretleri, emrinin üzerine galiptir; emirlerini kendisine karşı gelen ve kendisine münazaa eden herhangi bir güç ve kuvvet olmaksızın ve kendisini o işten men edecek herhangi bir zıddı olmaksızın tatbikat sahasına koyar.

"Hakimdir."

Şeriatlarında hikmet sahibidir. Ancak hikmet ve maslahat gerektiren şeyleri emreder. Bundan dolayı, şer'î hükümlerin hepsi bir çok hikmet ve maslahatlara binâen farz kılındılar. ¹⁷⁷

Tövbe Edenlerin Durumu

"Böyle iken her kim de, Tövbe ederse," Sirkattan Allâhü Teâlâ hazretlerine Tövbe ederse; ja "işlediği zulmün arkasından,"

Başkasının malını almakla zulüm etmenin arkasından, demektir. Hırsızlıktan önce Tövbe etmenin tasavvur edilmemesiyle beraber bunun sarahaten açıklanması (zulmünden Tövbe eden denilmesi), o kişinin cinayetine karşılık, Allâhü Teâlâ hazretlerinin nimetinin büyüklüğünü beyân içindir.

"Ve salâha dönerse,"

işini düzeltirse; kendisini hırsızlık etmeye iten günahlara tabi olmaktan kurtulur ve bir daha hırsızlık etmemeye azmederse;

"Allah elbette tövbesini kabul buyurur."

Allâhü Teâlâ hazretleri, onun tövbesini kabul eder ve âhirette ona azap etmez.

Ama bizim katımızda (Hanefî mezhebine göre) o kişinin Tövbe etmesiyle elinin kesilmesi sâkit olmaz (el kesilme cezası kendisinden düşmez...) Çünkü bunda çalınanın hakkı da kendisinde vardır. ¹⁷⁸

Hırsız Tövbe Ederse...

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

-"Hakime gitmeden önce, çalmış olduğu malı sahibine teslim ederse, eli kesilmez. Ama hadise hakime intikâl ettikten sonra hırsız Tövbe ederse yine de elinin kesilmesi vaciptir.

Eğer hırsızın tövbesi hakikî ise elinin kesilmesi onun derecesini artırır. (2/390)

Muhakkak ki, Allâhü Teâlâ hazretleri, Salihleri ve peygamberleri, belâ, mihnet, hastalık ve musibetlerle müptela kıldı. Bütün bunlar o (Salih ve peygamberlerin) derecelerini ziyâde kılmak içindi.

Eğer hırsızın tövbesi hakikî değil ise o zaman da elinin kesilmesi onun günahına bir ceza olmuş olur. (Eğer hırsız eli kesildiği halde,) günahlarından Tövbe etmese (ayrıca) âhirette de sorguya çekilecektir.

"Çünkü Allah gafurdur, rahîm'dir."

Allâhü Teâlâ hazretleri, mağfîret ve rahmetinde mübalağa sahibidir. Bundan dolayı tövbeleri kabul eder. ¹⁷⁹

Mülk Allah'ındır

"Bilmez misin ki

Allah; bütün semâvât u arz mülkü O'nun,"

Hitap Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinedir. Ve ondan murad bütün (ümmete ve insanlara)dır.

¹⁷⁶ Musannif İsmail Hakkı Bursevî (k.s.) hazretleri, yirmi üç yıl kadar kürsilerde vaaz ederek, "Ruhu'l-Beyân" tefsirini te'lif ettiği için. "meclis" (yani oturma) kelimesini kullandı.

¹⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/485-486.

¹⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/486-487.

¹⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/487-488.

Ayet-/ kerimenin başındaki istifhâm-i inkâr! İlmin tam yerleşmesi içindir.

Bundan murad, yakında gelecek olan azap etmesine ve mağfiretinin kudretine, şahit tutmaktır. Azap etmesi ve mağfiretinin en mübalağalı bir şekilde tam olduğunu beyandır. Yani, bilmiyor musun ki, muhakkak Allâhü Teâlâ hazretlerinin her şeye kadir tam bir saltanatının olduğunu, eksiksiz olarak her şeyi istilâ ettiğini ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin tasarrufu külliye gerektiren bir tasarruf ile ikisinde (göklerde ve yerde) tam bir tasarruf sahibi olduğunu, göklerde ve yerde, icâd etmek, yaratmak, yok etmek, diriltmek ve öldürmek ve bunlardan başka her türlü tasarrufu, kendi meşîeti (istek, dileği ve takdiri) icabı yapar.¹⁸⁰

Azap Adalettir

"Dilediğini azaba çeker,"

Velev ki küçük bir günah üzere olsa bile azap eder. Küçük günahlardan dolayı Allâhü Teâlâ'nın azap etmesi onun adaletinin tecellisidir.¹⁸¹

Mağfiret Fazl-ü Keremdir

"Dilediğinin günahını örter olduğunu..."

Velev ki büyük (günâh-ı kebaîr) işlemiş olsa bile kulunu mağfiret edip, günahını örter. Allâhü Teâlâ hazretlerinin kullarının işlemiş olduğu büyük günahları örtmesi, Allah'tan bir fazl-ü keremdir.

Yani Allâhü Teâlâ hazretleri, hikmeti, azap edilmesini gerektiren kişiye hikmeti üzere azap eder ve hikmeti mağfireti gerektiren kişiyi de hikmeti üzere mağfiret eder.

"Allah her şeye kadirdir."

Allâhü Teâlâ hazretleri, zikredilen (hikmet) üzere, azabını ve mağfiretini takdir eder.

Ibni Şeyh (r.h.) buyurdular:

Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri, (hırsızlıkta dünyevî ceza olarak) hırsızın elinin kesilmesini emrettikten sonra, âhîret cezasında ise, Tövbe edenlerin tövbesini kabul etti. Sonra Allâhü Teâlâ hazretleri, eğer Tövbe ederse, onun tövbesini kabul edeceğini beyan etti. Sonra da buna müteradif olarak, Allâhü Teâlâ hazretleri dilediğini yaptığını ve istediğine hükmettiğini, dilediğine azap ettiğini ve dilediğine de mağfiret ettiğini beyan buyurdu. Bazen ondan (ibtıla olarak) azap da güzel olur, mağfiret de...¹⁸²

Kullar İçin En Güzeli...

Zira bütün yaratıkların mâliki, sahibi, rabbi ve ilâhı Allâhü Teâlâ hazretleridir. Mâlik'in, mülkünde istediği ve murad ettiği şekilde tasarruf edebilme hakkı vardır...

Yoksa "mu'tezileMnin zannettiği gibi, "Allâhü Teâlâ hazretleri fiillerinde en güzeli (hüsnü) yapmak zorundadır," (görüşü yanlıştır.) Bütün bunlar, Allâhü Teâlâ hazretlerinin mahlûkâtın ilâhı ve mâliki olmasından dolayı değılde; belki (bu azap ve mağfiret) halkın maslahatı ve kullar için en salih olana riâyeti tazammum etmesindedir. Ibni şeyh'in sözleri bitti.¹⁸³

Hırsızlığın Tarifi

Bil ki;

(Fıkıh âlimleri hırsızlığı şöyle tarif ederler:)

"Hırsızlık, mükellef (âkil, balığ ve Müslüman) bir kişinin darp olunmuş (işlenmiş) on dirhem miktarı, korunmuş (mal)dan ve kendisinin de içinde mülkiyeti ve mülkiyet şüphesi bulunmayan bir malı (hırsızlık yoluyla) gizlice almasıdır".

(Bu tarifte geçen)

"almaktır... Başkasının vermesi hırsızlık olmaz.)

"Mükellef kelimesiyle, sabî (âkil ve balığ olmayan çocuklar) ve delilerden kaçınmak içindir. (Sabî ve deli hırsızlık yaparlarsa elleri kesilmez.)

"Gizlice" sözü, hırsızlığın bir rûknüdür. Gizlilik, hırsızlığı, gasp ve yol kesmeden ayırır, (gasp ve yol kesmenin cezası farklıdır ve bu cezalar daha önce zikredildi...)

"On dirhem miktarı," aynen on dirhem veya on dirhem miktarının kıymetinde bir şey çalan, demektir.

Bu (on dirhem, hırsızlıkta) elin kesilmesi hakkında bir nisaptır.

¹⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/488.

¹⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/488.

¹⁸² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/489.

¹⁸³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/489.

Amma ayıp hakkında ise, hırsızlıktan sonra on dirhem altında olanlar, itibâr edilir.

Yine on dirhem altında olanlar da şeriatça, hırsızlık sayılırlar (ama elin kesilmesini gerektirmezler...)

On dirhem altında olan şeyler ayıp sayılır, hatta on dirhem altında olan bir şeyden dolayı köle satıcısına iade edilir.

İmam Şafî (r.h.) hazretlerine göre ise, bir dinarın dörtte biri kadardır. Bizim (delilimiz) Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şu hadis-i şerifidir:

-"(Hırsızlıkta) elin kesilmesi, ancak bir dinarın dörtte biri (çeyrek dinar) da vardır ¹⁸⁴. Veya on dirhemde vardır. ¹⁸⁵

Çoğunluğa göre hükmetmek, haddi defetmek ihtimali içindir. Bu dirhemlerde itibâr edilen yedi miskal ağırlığında olmasıdır.

"darp olunmuş" on dirhem olduğu halde kıymet ve değer darp olunmuş (işlenmiş ve basılmış) on dirhemden aşağı olandan kaçınmak içindir. Zira bir hırsız on dirhem som altın çalsa; (bunun değeri ve kıymeti) işlenmiş on dirheme denk olmadığı için elinin kesilmesi gerekmez.

"Korunmuş (mal)dan" Yani başkasının elinin kendisine uzatılmasından ve ulaşmasından men edilmiş maldan ve koruma altına alınmış mal demektir. Bu koruma ister men edici unsur, ister, bina, ve isterse bekçi ve muhafaza edici kişi olsun fark etmez.

İmam Bağavî (r.h.) buyurdular:

1- Koruma altında olmayan bir şey, çaldığı zaman, (meselâ:) bekçisi olmayan ve duvarı bulunan (etrafı çevrilmiş bir bahçede) bir meyve çalması gibi.

2- Muhafaza edicisi (çobanı) olmayan bir hayvanı kırdı ve bayırda çalmak,

3- Veya evlerden kopuk ve uzak olan bir evde bir eşyayı çalan hırsızın eli kesilmez ¹⁸⁶.

"Kendisinin onun içinde mülkiyeti olmayan." Kaydı ile çalmış olduğu malda herhangi bir mülkiyeti ve ortaklığı olmaması demektir.)

"Ve mülkiyet şüphesi bulunmayan." Eğer çalınan malda bir şüphe varsa, o kişinin eli kesilmez.

1- Beyt-ül mal' dan (devlet hazinesinden) bir şey çalması,

3- İnsanların izinsiz olarak girip çıkmalarına izin verilen evlerden çalması gibi. (Meselâ:) hamam, kervan saray (otel ve diğer konaklama yerleri) gibi... Çünkü burada çalınan mal, mülkiyeti şüpheyle düşmüş oluyor.

4- Yine bir kişi, efendisinin malını çalsa eli kesilmez. Âdet ve geleneklere göre onun (köle) için efendisinin odasına girip çıkma izni vardır. ¹⁸⁷

Karı-Kocanın Birbirinden Mal Çalması

5- Kişi hanımının malını çalması ile yine eli kesilmez.

6- Kadın kocasının malını çalsa eli kesilmez. Velew ki ikisinin birbirinden çalmış oldukları mal, gerçekten her birinin kendisine mahsus ve diğerinin içinde oturmadığı hususî bir yerde korunmuş olsa bile... Çünkü eşlerden (karı-ve kocadan) her birinin diğerinin malına el uzatmaları sabittir. Bunun için (birbirlerinin 'malını diğerinden izinsiz kullanmalarından ötürü) ellerinin kesilmesi gerekmez. ¹⁸⁸

Usul ve Furû'un Hırsızlığı

6- Aralarında velayet akrabalığı olan (anne, baba- oğul ve kızlarının, torunların, nene ve dedeler gibi) kişilerin birbirlerinin mallarını çalmalarından dolayı ellerinin kesilmesi gerekmez... Çünkü usûl ve furû arasında mallardan faydalanma öteden beri devam edip gelen bir davranıştır. Her biri, diğerinin koruması altına olan yere rahatlıkla girebilmektedir. ¹⁸⁹

Mahrem Akrabaların hırsızlığı

7-Mahremlerinin (biri erkek diğer kadın sayıldığı zaman evlilikleri haram olan yakınların) evinde çalınan bir hırsızlıktan dolayı da hırsızın elinin kesilmesi gerekmez. (2/391) Velew ki çalınan eşya başkasının malı olsa bile... (o akrabadan) Koruma olmadığı için.... ¹⁹⁰

¹⁸⁴ Kenzul-Ummâl: 13340,

¹⁸⁵ Kenzul-Ummal: 13346, Zeylei Nasbu'r-Raye c. 3, s. 356 (Kitabüs-Sirkat),

¹⁸⁶ Bağavî Tefsiri: c. 2,s. 28.

¹⁸⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/490-492.

¹⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/492.

¹⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/492.

¹⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/492.

El Kesilme Şekli

Hırsızın sağ eli, bilekten kesilir. Bilek, kolun el ayasına olan mafsalıdır. Kesildikten sonra hemen sıcak yağın içine konularak dağlanır. Zira eğer eli dağlanmazsa, kesilen elden kan akar ve bu kan onun telef olmasına (yani ölümüne) sebep olur. Halbuki hadler (cezalar) men edici ve caydırıcıdır; telef edici (ve öldürücü) değildir... Bundan dolayı çok sıcak mevsimlerde el kesilmez ve çok soğuk olan günlerde el kesim cezası uygulanmaz. ¹⁹¹

İkinci Kere Hırsızlık

Hırsızlık yaparak sağ elinin kesilmesinden sonra hırsız eğer bir daha hırsızlık yaparsa, mafsalından (topuğundan) sol ayağı kesilir. ¹⁹²

Üçüncü Kere Hırsızlık

Ve eğer üçüncü kere de hırsızlık yaparsa, artık hiçbir şeyi kesilmez. Belki Tövbe edinceye; üzerinde ve ahlakında Sâlihlerin (iyi kişilerin) ve tövbecarların gidişatı ve yaşantısı görülünceye kadar (yani ıslâh oluncaya kadar) hapsedilir.

Zira üç kere hırsızlık yapan bir kişi hakkında Hazret-i Ali (r.a.) buyurdular:

- "Ben elbette Ona kendisiyle yemek yiyeceği ve istinca (taharet alıp temizleneceği) bir el ve üzerinde yürüyeceği bir ayak bırakmamaktan Allah'tan haya ederim!"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de;

- "Müminin firâsetinden korkun! Muhakkak ki o (mümin kişi) Allâhü Teâlâ hazretlerinin nuruyla bakar (ve işin hakikatini görür)." ¹⁹³

Bu hadis-i şerifte tövbenin eserinin (ftrasetle) bilindiğine delil vardır. ¹⁹⁴

Hırsızlığın Sabit Olması

Şarap içmenin kendisiyle sabit olduğu şeyle, hırsızlık da sabit olur. Yani şahitlik veya bir kere ikrar ile sabit olur. Nisabı ise, iki erkeğin şahitlik yapmasıdır. Çünkü hadlerde kadınların şahitlikleri makbul değildir.

Elinin kesilmesinin şartı, malı çalınan kişinin ondan davacı olması, malı ondan istemesi gerekir. Çünkü başkasının malına hıyanet ancak mal sahibinin davacı olmasıyla ortaya çıkar... ¹⁹⁵

Adalette Torpil Yoktur

El kesilmesinde, rasgele herhangi bir kişi ile, soylu kişinin arasında hiçbir fark yoktur.

Hazret-i Aişe (r.a.)'dan rivayet olundu. Buyurdular: Mahzûmiyye kabilesinden bir kadın hırsızlık yaptı. (Hırsızlığı sabit oldu.) Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, onun elini kesmek istedi. (Kadın kabilenin eşrafından olduğu için, kadının yakınları, Efendimiz s.a.v. hazretlerinin Usâme bin Zeyd'e olan sevgisini çok iyi bildiklerinden bu sevgiyi istismar ederek, Usâme bin Zeyd r.a. hazretlerine kadının elinin kesilmemesi için aracı olmasını istediler. Usâme bin Zeyd r.a. onları kırmadı. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri katında o kadın için şefaataçı oldu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Usâme (r.a.)'m şefaatinin kabul etmedi ve ona:

Çünkü şahidlerin şehâdetiyle kendisine ceza uygulandığı zaman, şahidlerin orada hazır bulunmaları şarttır... Bunun bir çok faydaları vardı. Kadınların yürekleri merhametle dolu olduğu için böyle bir şeye tahammül edemezler. Kadınlar bu psikolojik hallerinden dolayı hadlerde şahidlik etmezler... Mütercim.

- "Ey Usâme! Sen Allâhü Teâlâ hazretlerinin hadlerinden bir haddin uygulanmaması için aracı mı oluyorsun!? (dedi. Sonra sahabeleri topladı ve onlara şöyle Hitap edip buyurdular:)

- "Sizden önceki ümmetler helak oldular! Onların helak olmalarının asıl (sebebi), onlardan şerif (soylu, zengin varlıklı, arkasında kabile ve aşireti olan) bir kişi hırsızlık yaptığı (veya bir suç işlediği zaman) o kişiyi hali üzere terk ediyorlardı. (Ona cezayı gerektiren müeyyide uygulamıyorlardı... Ama) kendilerinden bir zayıf, (güçsüz, fakir, kimsesiz ve gariban) bir kişi hırsızlık yaptığı (veya herhangi bir suç işlediği zaman ona karşı şahin kesiliyorlardı ve onu yakalayıp hemen ona had (hukukî ceza) uyguluyorlardı.

Allah'a yemin olsun ki, eğer Muhammed kızı Fâtıma hırsızlık yapsa elbette eli kesilecektir!" ¹⁹⁶

¹⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/492-493.

¹⁹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/493.

¹⁹³ Tirmizi: 3052.

¹⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/493.

¹⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/493-494.

¹⁹⁶ Sahih-i Buhârî: 3216, Sahih-i Müslim: 3196, bu hadisi şerif sahih hadis kitaplarında değişik lafızlarla defalarca geçmektedir.

Mahkemeden Önce kapatmak

Bu hadis-i şerifte, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, had cezalan imama (mahkemeye) ulaştıktan sonra aracı olmayı yasakladı. Bundan dolayı Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, (hırsızlık suçundan aracı olan) Usâme bin Zeyd (r.a.) hazretlerinin şefaatinin ve aracılığını kabul etmedi.

Ama hâdis mahkemeye itikâl etmeden önce aracı olmak caizdir. Zira bir kişinin ayıbını örtmek mendûbtur. (Bu durumun caiz olması,) şer sahibi, eziyet verici (ve bunu meslek haline getirmemiş) olduğu zamandır...¹⁹⁷

Ayıpları Ört

Sa'dî (k.s.) buyurdular:

Sen kötü işlere örtü ol! Kapat!

Ve hem de sen kendin için de örtücü ve kapatıcı ol!

Yani kötülük işleme!¹⁹⁸

Adalet

Yine bu hadis-i şerif, reiyye (vatandaşlara) adaletin uygulanmasının vacip olduğunu ve hükümlerin uygulanmasının müsâvî (eşit bir şekilde) icrasının şart olduğuna delâlet etmektedir.¹⁹⁹

On Dirhem için el kesilmesi?

İmam Ebû Mensur (r.a.) hazretleri buyurdular:

Suâl: Eğer sual olunup denilse ki: "On dirhemlik bir eşya çalmanın karşılığında değeri binlerce (ve hatta milyonlarca) dirhem (altın) olan bir elin kesilmesinin hikmeti nedir? Hırsızlık işinin cezası nasıl olur da el kesilme olur? Allâhü Teâlâ hazretleri:

"Kim bir hasene ile gelirse, ona on misli verilir, kim de bir seyyie ile gelirse, ona ancak misliyle ceza edilir ve hiçbirine haksızlık edilmez."²⁰⁰ Buyurmaktadır.

Cevap: Deriz ki: Dünya cezaları bir mihnet (ve imtihandır.) Kişi, onlarla imtihan olunmaktadır. Allâhü Teâlâ hazretleri, başlangıçta kulunu dilediği şekilde imtihan edebilir. Yani bu mihnet ve imtihan kulun herhangi bir kesb (yaptığı bir amelin karşılığı) olmaksızın da meydana gelebilir. Hırsızın elinin kesilmesi, onun çalmış olduğu malın karşılığı değildir. Hırsızın elinin kesilmesi, onun Allah'ın haram kıldığı bir yasağı çiğnemesinin karşılığıdır. Görmüyor musun bu âyet-i kerimde Allâhü Teâlâ hazretleri;

"Hırsızlık eden erkek ve hırsızlık eden kadın; sabit oldu mu, ellerini kesin, kazandıklarına ceza olarak..."²⁰¹ buyurdu. Bundan dolayı, Allah'ın hürmetinin (haram kıldığı bir yasağının) ayaklar altına alınıp çiğnenmesi elin kesilmesine balığ olması caiz olur. El kesilmenin on dirhem üzerine kasredilmesi, onun ilmidir. Çünkü cezaların miktarlarını ancak ve ancak cinayetleri en doğru şekilde bilen (Allâhü Teâlâ hazretleri) bilir. İş böyle olunca (bize düşen vazife ve işin) doğrusu hakka teslim olmak (ve Allah'ın e-mirlerine) boyun eğmektir." Ebû Mensûr'un sözleri bitti.²⁰²

El Kesilmesinin hayrı

Yunus bin Ubeyd (r.h.p)²⁰³ hazretlerinin buyurdıkları ne güzeldir:

- "Beş dirhem karşılığında senden daha hayırlı bir uzvun kesilmesinden emin olma! Azabının yarın (kıyamet gününde) böyle olmasından asla emin olma!"

Mînhâcü'l-Âbidîn kitabında olduğu üzere....

Mesnevî'de buyuruldu:

(Onlar) hile, tedbir ve kandırmalarla ejderha da olsalar. (Dev gibi adamların) Hepsî,

Bir olan Allâhü Teâlâ hazretlerinin hükmünün karşısında hiçtirler..."²⁰⁴

¹⁹⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/494-495.

¹⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/495.

¹⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/495-496.

²⁰⁰ El-En'âm: 6/160,

²⁰¹ el-Mâide: 5/38,

²⁰² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/496.

²⁰³ Yunus bin Ubeyd (r.h.) hazretleri, tabînin büyüklerindedir. İlim ve hikmet sahibi bir zat idi. Basralı olup, sahabe-i kirâm'dan Enes bin Malik (r.a.) hazretleriyle görüştü. Ondandır çok hadis-i şerif rivayet etti. Hadis ilminde hafız idi. Yani yüzbin kadar hadis-i şerifî râvîleriyle birlikte ezbere biliyordu. Hadiste sika (yani güvenilir) bir kişiydi. Hasan Basri, İbrahim Teymî, Muhammed bin Şîrin gibi bir çok zat ile görüştü. Mesleği manufakturacıydı. Kumaşlarını medhetmez. Hatta hava karardığı zaman, müşterilerin tam olarak kumaşı görmeleri, mümkün olmaz da aldanırlar, düşüncesiyle hava karardığı ve bulutlu günlerde kumaş satmazdı, "Nafileleri, hafife alan kişi, farzları da hafife alır" derdi. Yunus bin Ubeyd (r.h.) 139 (m. 738) yılında vefat etti.

Mesnevî'de buyuruldu:

Kilit pek sağlam!

Açıcısı ancak Allâhü Teâlâ hazretleridir. Hemen teslimiyetle ona gönül bağla! Rızâ göster (takdirine....)" ²⁰⁵

Önce Erkek veya Kadının Zikredilmesinin Hikmeti

Sonra,

"Hırsızlık eden erkek ve hırsızlık eden kadın; sabit oldu mu, ellerini kesin, kazandıklarına cezaen Allah'tan kelepçek.

Çünkü Allah azîzdir, Hakimdir." ²⁰⁶

Âyet-i kerimesinde, Ailâhü Teâlâ hazretleri, önce *3jiIJj "Erkek hırsız," buyurdu sonra da, "Kadın hırsız" buyurdu.

Zina âyetinde ise;

"Zâniye ve zâni... hemen bunlardan her birine yüz değnek vurun, Allah'ın dininde bunlara bir acıyacağınız tutmasın, Allah'a ve Ahiret Günü'ne gerçekten inanıyorsanız! Hem müminlerden bir taife azaplarına şahit olsun!" ²⁰⁷

Âyet-i kerimesinde ise, önce "Zina eden kadın," buyurdu daha sonra da, "Zina eden erkek" buyurdu. (Bunun sebep ve hikmeti şudur:)

Zira muhakkak hırsızlık, kuvvet ile olan bir iştir. Erkekler, kadınlardan daha kuvvetlidirler. (Onun için hırsızlık âyetinde, önce erkekler zikredildi; sonra da kadınlar anıldı...)

Zina ise şehvetle olmaktadır. Kadının ise şehveti daha çoktur. (2/392) Kadın erkeği kendi nefesine çağırarak zina olur. (Tecâvüz ve zoraki olan zina ise çok azdır...) Bundan dolayı bir topluluk bir kadının başına toplansalar bile, kadının isteği olmadan kadına zina edemezler. İşte bundan dolayı denildi ki:

-"Ailâhü Teâlâ hazretleri.

"Ve Âdem rabblne âsi oldu da şaşkın düştü;" ²⁰⁸ buyurdu da; Hazret-i Havva, Âdem Aleyhisselâm'dan önce yasak ağaçtan yediği ve Adem Aleyhisselâm'ı ondan yemeye davet ettiği halde, niçin;

-"Havva âsi oldu," buyurulmadı." ²⁰⁹

Hırsızlık ve Zinâ Cezalarının Farkı

Denildi ki: Hırsızlık yapan kişinin eli kesil (meşine hükme-dil)di. Bu onun hırsızlığı eliyle yaptığı içindir. Ama nesil kesilmemesi için, zina eden kişinin kendisiyle zina ettiği zekerinin kesilmesine hükmedilmedi. Yine zina eden kişi, cima lezzetini bütün bedeniyle yaşadığı içindir.

Nisâbüri (r.h.) buyurdular:

Hırsızın elinin kesilmesine hükmedildi. Çünkü hırsız zengin (mal sahibinin) eli mesabesinde, dayanak (ve direği) sayılan malını çalıp aldı. Hırsız sanki bir insanın elini almış gibi oldu. Bundan dolayı bakasının hakkı için onun eli alınmış oldu. ²¹⁰

Hırsızlık Mahrumiyeti Gerektirir

Denildi ki:

Ailâhü Teâlâ buyurdu:

"Halbuki göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır." ²¹¹

Kulun yanında olan ve insanların sahip olduğu her bir mal, Hak Teâlâ hazretlerinin hazinesinden kendisine verilmiş bir maldır. Kul onun hazinedarıdır. Kul her ne zaman, izinsiz olarak e-fendisinin hazinesine tecâvüz ederse; efendisinin hazinesine hıyanetle tecâvüz ettiği aletten kesilme siyâsetine müstahak olur. (Yani tecavüzü kendisiyle gerçekleştirdiği yetki ve âletten mahrum edilir...) Bu alet ise tecâvüz eden kişinin elidir... ²¹²

İbâdetlerde Hırsızlık

²⁰⁴ Mesnevî-I yi Şerif: Defter: 3, s, 37,

²⁰⁵ Mesnevî-T-Şerif: Defter: 3, s, 117,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/497.

²⁰⁶ el-Mâide: 5/38,

²⁰⁷ en-Nûr: 24/2,

²⁰⁸ Taha: 20/121,

²⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/497-499.

²¹⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/499.

²¹¹ el-Münâfikûn: 63/7,

²¹² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/499.

Sonra hırsızlık, mallarda olduğu gibi ibâdetlerde de olur. Hadis-i şerifte buyruldu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Hırsızlık bakımından insanların en kötüsü namazından çalan kimsedir!" Sahabeler (r.a.) hazerâtı buyurdular:

- "Ya Resûlallah (s.a.v.)! Namazından nasıl hırsızlık eder (ve çalar)?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Namazının rükû'u ve secdelerini tam yapmaz!"²¹³

Altmış Yıllık Namazın Boşa Gitmesi

Hadis-i şerifte buyruldu:

- "Muhakkak ki adam altmış sene namaz kılar. Ve hiçbir namazı kabul olunmaz. Zira o kişi, rükû'u tamamlar, secdeyi tamamlamaz; secdeyi tamamlar; ama rükû'u tamamlamaz (yani ta'dil-i erkâna uymayarak yanlış namaz kılar...)"²¹⁴

Terğîb ve Terhîb'de de böyledir.

Bu gibi namaz kılan kişilerin sağ, vuslata nail olmaktan kesilirler. Bunlar, muradlarına asla ulaşamazlar. Belki devamlı hicranda ve kesiklikte kalırlar. Bu ise en kötü edepsizliktir. Belki Allâhü Teâlâ hazretlerinin emrettiği şeyde kusur etmektir...²¹⁵

Münafık ve Yahudiler

Yüce Meali:

Ey o şanlı resûl! Seni mahzun etmesin o küfürde yarış edenler. Gerek o ağızlarıyla "âmenna" deyip de kalpleri mümin olmayanlardan olsun ve gerek yahudi olanlardan... Onlar yalancılık etmek için dinlerler... Sana gelmeyen diğer bir kavim için dinlerler... Yerli yerinde söylenen kelimeleri sonradan tahrif ederler; "size böyle fetva verilirse tutun, verilmezse sakının" derler. Kim ki, Allah onun fitneye düşmesini murad etmiştir; sen, ihtimali yok onun lehine, Allah'tan zerrece bir şeye mâlik olamazsın. Onlar öyle kimselerdir ki, Allah kalplerini tathîr etmek murad etmemiştir. Onların dünyada haklan bir zillet, âhirette de hakları azîm bir azaptır.⁴¹

Hep yalancılık için dinlerler, devamlı haram yerler... Artık sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister kendilerinden yüz çevir. Eğer yüz çevirirsen, sana hiçbir zarar edemezler. Şayet hükmedersen, aralarında adaletle hükmet. Çünkü Allah, adalet edenleri sever.⁴²

Yanlarında Tevrat; onda hükmuliah dururken, seni nasıl hakem yapıyorlar?! Sonra arkasından ne diye dönüyorlar? Öylelerin müminlerle alâkası yok...⁴³²¹⁶

Tefsîr-i Şerifi:

"Ey o şanlı resul!"

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine, "risâlet" unvanıyla hitap etmesi, teşrif (şereflendirmek ve onurlandırmak) içindir.

"Seni mahzun etmesin o kişiler ki."

Yani onların işleri, demektir. Çünkü zatlar, arızalardan kat-ı nazar ettiklerinden (iltifat etmeyip tamamen kesildiklerinde) hüznü ve sevinci gerektirmezler. "Küfürde yarış edenler."

Kendisinden bir fırsat bulduklarında küfrü izhâr etme işine Çok hızlı bir şekilde dalmaktadırlar. Bundan maksat Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini, kâfirlerin yapmış oldukları işlerden üzmekten ve mahzun olmaktan nehyetmektir. Çünkü kâfirlere karşı Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin yardımcısı Allâhü Teâlâ hazretleridir. (Yardımcısı Allâhü Teâlâ hazretleri olan hiç üzülür mü?) Âyet-i kerimenin manâsı: Kâfirlerin hızlı bir şekilde yaptıkları küfür ve kötü işlerinden dolayı asla üzülme, demektir. (Kimden meydana gelen küfür?)

kişilerden ki," Küfürde koşanları beyan etmektedir.

"Ağızlarıyla "âmenna" (Biz İmân ettik!" dediler."

maîl- "Ağızlarıyla" kavî-i şerifinin başındaki be fa) harfi cerre, "dediler." Fiiiine taaüuk etmektedir.

Konuşma ağız ve dil olmadan olmadığı halde yine burada, konuşmanın ağızlarına taalluk edilmesi; onların dillerinin kalplerinde olanı tabir etmediğine işaret içindir. Dilleri üzerine cereyan etmektedir ve konuşmaları ağızlarını geçmemektedir. Ağızlarıyla konuştu ama konuşmaları asla dillerini geçip kalplerine ve itikatlarına taalluk etmedi.

"Ve kalpleri mümin olmayanlar..."

"Dediler" fiilinin zamirinden hâl cümlesidir. "Ağızlarıyla" kavî-i şerifiyle işaret edileni tasrih için getirildi.

"Ve gerek yahudi olanlardan..."

²¹³ Müsned-İ Ahmed; 21591.

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/499-500.

²¹⁴ Terğîb ve Terhîb: c, 1,1,261,

²¹⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/500.

²¹⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/501-502.

"O diyenlerden" kavli-i şerifinin üzerine atıftır.

Bununla küfürde koşanların beyânı tamamlanmaktadır. Küfürde koşanlar, ikiye taksîm olundular:

1- Münafıklar,

2- Yahudiler...

"Onlar dinlerler..."

Mahzûf mübtedâ'nın haberidir. Takdiri, "onlar" demektir. Yani Münafıklar ve Yahudiler dinlerler, demektir.

"Yalancılık etmek için."

Bu kavli-i şerifin başındaki harfi,

1- Ya ameîi takviye içindir,

2- Veya kabuî manâsında dinlemeyi tazammun içindir,

3- Ya dâlam-ikey" için" manâsına iamdır.

4- Mefûi'ümahzûftür....²¹⁷

Yahudi ve Münâfikların Çarpıtmaları

Manâsı:

1- Onlar dinleme işinde mübalağa ediyorlar,

2- Veya ahbar (din âlimlerinin) Allâhü Teâlâ hazretlerine iftira için uydurdukları yalanları kabul etmede mübalağa ediyorlar.

3- Kitaplarını tahrif etmede...

4- Daha ziyadesiyle sizi yalanlamak için sizin haberlerinizi ve sözlerinizi işitmektedirler.

5- Sonra o sözleri noksanlaştırır (tahrif etsinler) ve değiştirsinler diye size kulak vermektedirler.

6- Çünkü münafık ve Yahudilerden bir çokları, gelip Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin meclisinde bulunuyordu.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden hadis dinliyordu. Sonra çıkıp gittiğinde de,

-"Ben ondan şunu şunu işittim!" diyordu. Halbuki onları Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden işitmemişti...

"Onlar diğer bir kavim için dinlerler..."

Mukaddef mübtedâ'nın ikinci haberidir. Birinci haberi tahrir içindir. "Yalancılık etmek için." Kavli-i şerifinden murad edilen manâyı ilki iki vecih üzerine, beyân etmektedir. Buradaki îâm (J) "Allâhü Teâlâ hazretleri kendisine hamd edenden (sözlerini) işitti" sözünde bulunan "den" manâsına dönmesi gibidir. Çünkü burada, ex^ "Ondan hamdini kabuî etti," demektir.

(Bütün bu izahlara göre bu kavli-i şerifin) manâsı şöyledir:

Onlar başka kavimlerin sözlerini kabul etmekte mübalağa ederler, demektir.

"Sanagelmeyen..."

"kavmin ikinci sıfatıdır.

Yani senin meclisine hazır olmayanlar, tekebbür (büyüklik taslamak) veya sana olan buğzlarının ifratından dolayı senin meclisine gelmekten çekinenler için (gelip dinlerler) demektir.

Denildi:

Bunlar (kibir ve düşmanlıklarından dolayı gelip Efendimiz s.a.v. hazretlerini dinlemeyenler), Hayber Yahudileri idiler. (2/393)

"Dinleyenler" ise, Benî Kurayzâ Yahudileri idiler.²¹⁸

İlâhî Kelâmı Tahrif Ediyorlardı

"YerU yerinde söylenen

kelimeleri sonradan tahrif ederler;"

"kavmin başka bir sıfatıdır.

Yani Allâhü Teâlâ hazretleri, kelâmını vazettikten (inzal edip koyduktan sonra) onlar, ilâhî kelâmı eğiyor ve onu izâle ediyorlar. Bu tahrifi;

1- Ya lafzî olarak yapıyorlar. İlâhî kelâmı ihmal etmek (hiç zikretmemek ve yok etmek) gibi,

2- Veya vasfını değiştiriyorlar.

3- Veya onu muradın dışında bir manâya hamletmek (ve te'vil etmekle...)

4- Ya da, onu varid olduğu manânın dışında başka bir mecraya çekmekle tahrif ediyorlar...²¹⁹

Yahudiler Kabul Etmezler

"Derler."

²¹⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/502-504.

²¹⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/504-505.

²¹⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/505.

"kavmin (Münafık ve Yahudilerin) başka bir sıfatıdır.

Yani onlar, bunu kendilerini işiten kişilerin, kendileri söz ettikleri zaman, kendilerini dinlemeleri ve kendilerine tabi olmaları ve bâtil sözlerini kabul etmeleri için söylüyorlar. Bâtil olan sözlerine işaret etmektedirler.

"Eğersize (fetva) verilirse,"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri tarafından... "Bu" Tahrif olunmuş (şekilde fetva verilirse...) "Onu tutun,"

Onun gereğiyle amel edin, o haktır, "Ve eğer verilmezse," Aksine başka şekilde fetva verilirse, "Ondan sakının." Onu kabul etmekten sakının. Sizi ondan sakındırırız, derler.²²⁰

Sebeb-i Nüzul

Hikâye (Yahudilerin Âyeti Tahrifleri)

Rivayet olundu:

Hayber'lilerin soylularından bir erkek soylu bir kadın ile zina etti. ikisi de evli idiler. Onların hadlan (hukukî cezaları) Tevrat'a göre recm idi. Onların şeref (ve soyluluklarından dolayı) ikisini recm etmeyi (kerih gördüler) istemediler. İkisini kendilerinden bir topluluk ile Kurayza oğulları Yahudilerine gönderdiler. Hatta Kurayza (kabilesi) ve Nadîr oğullarına konakladılar. Onlara:

- "Siz, bu adamın halini biliyorsunuz. Onun şehrinde sahip olduğu şerefi de biliyorsunuz. Bizim aramızda bir hadise oldu. Falan erkek ile falanca kadın zina ettiler. İkisi de evlidirler. Bunlar, hakkında hükmetme işini bizim adımıza Muhammed'e sormanızı istiyoruz!" dediler. Kurayza ve Nadîr (oğulları) onlara:

- "Vallahi! Muhammed (s.a.v.), bu takdirde size hoşlanmadığınız o şeyi (bunları recm etmeyi) emreder!" dedi.

Sonra onlardan bir kavim, Ka'b bin Eşref, Ka'b bin Esed, Kinâne bin Ebî'l-Hakîk ve başkalarıyla beraber, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine gittiler. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine:

- "Ey Muhammed! Evli bir erkek ve kadın zina ettikleri zaman; senin kitabında onların hadlan nedir? Bize haber ver?" dediler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onlara sordu:

- "Siz benim hükmüme razı olur musunuz?" Onlar:

- "Evet dediler.

Cebraîl Aleyhisselâm recm âyetiyle indi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri Yahudilere bunu haber verdi. Yahudiler, bunu yani Allah'ın emrini kabullenmek ve tutmaktan kaçındılar. Cebraîl Aleyhisselâm, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

- "Seninle onların arasında İbni Sûriyâ'yı hakem Kili" dedi. Ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine İbni Sûriyâ'yı anlattı. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri Yahudilere;

- "Emred (tüysüz), beyaz tenli, şaşlı, "Fedek" te oturan ve kendisine "İbni Sûriyâ" denilen bir genç var onu tanırmısınız?" diye sordu. Yahudiler:

- "Evet!" dediler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;

- "O sizin aranızda nasıl bir adamdır?" diye sordu. Onlar:

- "İbni Sûriyâ, (Yahudilerin en büyük âlimidir.) Allâhü Teâlâ hazretlerinin Mûsâ Aleyhisselâm'a Tevrat'tan indirdiğini yeryüzünde en iyi bilen kişidir!" dediler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;

- "Ona haber gönderin (gelsin!" buyurdu.

Öyle yaptılar. Ona haber gönderip onu getirttiler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ona sordu:

- "İbni Sûriyâ'l mısın?" O,

- "Evet!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri yine sordu:

- "Sen Yahudilerin en âlimi misin?" O:

- "Yahudiler, öyle zannediyorlar!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, oradaki Yahudilere döndü:

- "Siz İbni Sûriyâ'yı benimle kendiniz arasında hakem tayin ediyor musunuz?" diye sordu. Onlar:

- "Evet!" dediler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, İbni Sûriyâ'ya döndü:

- "Kendisinden başka ilâh olmayan, Mûsâ Aleyhisselâm'a Tevrat'ı indiren, sizi Mısır'dan çıkartan, size denizi yaran, sizi boğulmaktan kurtarıp, (düşmanınız) Firavunun âlini (ve hanedanını) boğduran, o üzerinize bulutu gölgelik eden, üzerinize kudret helvası ve bıldırcın etini indiren (size taştan su fişkirtan), vâsi ve bıldırcın etini indiren (size taştan su fişkirtan), içinde helâli ve haramı beyan eden kitabını size indiren; Allâhü Teâlâ hazretlerinin aşkına söyle (doğru söyle); sizin kitabınızda zina eden evlilerin recm edilmesi hakkında hüküm bulunuyor mu?"

İbni Sûriyâ,

- "Evet! Var!" (dedi ve devam etti:)

- "(Ey Muhammed Mustafa!) Senin bana zikrettiklerine yemin olsun ki, yalan söylediğim veya Tevrat'ı tahrif edip değiştirdiğim zaman eğer üzerimize ateşin inip bizi yakmasından korkma-saydım, elbette doğruyu itiraf etmezdim... (Onun için doğruyu söylüyorum!) Lakin sizin kitabınızda bunun hükmü nedir ya Muhammed?" diye sordu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

²²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/505-506.

- "Sürme milinin sürmedanlığa sokulduğu gibi, erkek tenasül uzvunun kadının fercine girdiğini gören dört âdil şahidin şahitlikleri üzerine recm vaciptir."

İbni Sûriyâ,

- "Tevrat'ı Mûsâ Aleyhisselâm'a indiren Allâhü Teâlâ hazretlerine yemin ederim ki, Allâhü Teâlâ hazretleri Tevrat'ta da aynen bu şekilde indirdi!" dedi.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, İbni Sûriyâ'ya sordu:

- "Allah'ın emri hakkında ruhsat almaya çalıştığınız ilk hadise hangisidir ve nasıl oldu?" İbni Sûriyâ,

- "Biz, şerefli bir kimseyi (işlemiş olduğu hukukî bir suçundan) dolayı yakalar ve onu hâli üzere terk edip bırakırdık. Bir zayıfı yakaladığımız zaman ise ona hemen gereken haddi (hukukî cezayı) uygulardık... (Zamanla) bizim eşrafımızın arasında zina çoğaldı. Hatta melikimizin (kralımızın) amcasının oğlu da zina etti. Recm olunmadı. Sonra insanların bayağılarından bir adam zina etti. Kral onu recm etmek istedi. Bunun üzerine onun kavmi ayağa kalktı. (Kamu oyu oluştu.) Halk, krala:

- "Vallahi! Bunu recm edemez; ta ki (önce) amcan oğlu falanca kimseyi recm edinceye kadar...!" dediler...

Bunun üzerine biz (İsrail oğullarının âlimleri)

- "Gelin toplanalım! Recmden hafif, soylu ve düşük herkese uygulanabilecek bir ceza koyalım, dedik. Bunun üzerine,

1- Değnek,

2- Yüzünü kömürle karartma cezasını koyduk.

Değnek cezası, ziftlenmiş bir ip ile kırk kere vurmaktır.

Tahmîm (yüzünü kömürle karartma:) Sonra da ikisinin yüzleri karartılır ve sonra da tersine merkebe bindirilip, şehri dolaştırmaktır... İşte bunu recmin yerine koydular..."

Yahudiler, İbni Sûriyâ'ya:

- "Bildiklerini ne çabuk ona haber verdin! Sen bizim övgülerimize layık değilsin! Lakin yanımızda olmadığın için senin gıybetini etmek istemedik!" dediler. İbni Sûriyâ onlara:

- "Tevrat aşkına benden yemin aldı! Eğer Tevrat korkusundan helak olmaktan çekinmeseydim, elbette ona hiçbir haber vermezdim!" dedi. (2/394)

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ikisini emretti. Mescidin kapısının önünde recm olundular. Ve sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretleri şöyle buyurdular:

- "Allah'ım! Muhakkak ki ben, onların senin emrini öldürdükleri zaman, ilk diriltene!" ²²¹

İşte bu hadise üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri,

işte bu Sure-i Maide'nin 41. ayeti celilesini inzal buyurdu.

"Ve kim ki," Şartıyyedir.

"Allah onun fitneye düşmesini murad etmiştir;"

Onu dalâlete düşürmeyi veya onu rezil rüsvâ etmeyi murad etmiş ise o kişi kim olursa olsun;

"Sen, ihtimali yok onun lehine, mâlik

olamazsın." Buna gücün yetmez.

"Allah'tan zerrece bir şeye,"

Onu defetmede...

İşte onlar,"

Münafıklar ve Yahudiler,

"Öyle kimselerdir ki, Allah

kalplerini temiz etmek murad etmemiştir."

Yani küfür pislighinden ve dalâlet kirinden temizlemeyi murad etmedi. Çünkü onlar, küfür ve dalâlete battılar.

Küfür ve dalâletin üzerinde ısrar ettiler. Ve onlar, kendi istek ve arzularıyla kendilerine külliyyen (tamamen) hidâyeti tahsil etmekten sarf-ı nazar ettiler (yani kaçındılar).

"Onlara vardır."

"Daima haram yerler..."

Münafık ve Yahudilere vardır"dünyada hakları bir zillet..."

Amma münafıkların zillet görmesi, rezil olmaları, münâfik oldukları anlaşılma ile nifaklık örtülerinin yırtılması (içyüzlerinin anlaşılması) ve münafık oldukları Müslümanlar tarafından bilinmesi...

Yahudilerin zilleti ise, zillet, aşağılanma, cizyeye bağlanmaları ve onların Tevrat'ın nassını gizlediklerinin ortaya çıkıp rezil ve rüsvâ olmalarıdır.

"Ve âhiret'te de hakları..."

Dünyevî zillet ile beraber (âhirette de onlar için ...) "Azîm bir azaptır."

Bu da ebediyen cehennem ateşinde kalmalarıdır. ²²²

²²¹ Sahlh-I Müalinti 1700, Camlu'l-Usûls c. 2, 1.115,

²²² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/506-510.

Yahudi ve Münafıkların Vasıfları

"Hep yalancılık için dinlerler,"

Daha Öncekinin tekrarıdır.

Daima haram yerler²²³

Rüşvet gibi haram yerler. Kökünü kazıdığı zaman (söylenen) "ben onun kökünü kazıdım" kelimesinden gelmektedir. Çünkü haramlar da bereketin kökünü kazırlar. (Yani bereketi yok ederler...)

Artık sana gelirlerse,") fesahat içindir.

Yani halleri bu şerh edildiği gibi olduğu zaman; kendi aralarında çıkan mesele ve husûmetlerde seni hakem tutarak sana geldikleri takdirde;

"İster aralarında hükmet, ister kendilerinden yüz çevir. Eğer yüz çeviriteişih hâlini beyân ve iki tercihin eserini açıklamaktadır.

"Sana hiçbir zarar edemezler."

Senin kendilerinden yüz çevirmen (veya kendilerine doğru ve adaletli yolu göstermen) sebebiyle onlar düşmanlarıyla sana hiçbir zarar vermezler.

Zira;"Allah seni insanlardan koruyacak."²²⁴

Adaletle Hükmet

"Şayet hükmedersen,

aralarında adaletle hükmet."

0 emir olunduğun adaletle hükmet! Recm âyetinde adaletle hükmettiğin gibi...²²⁵

Âdil Kişiler

"Çünkü Allah, adalet edenleri sever.

Allâhü Teâlâ hazretleri, âdil kişileri sever ve onları her türlü kötülüklerden, hoş olmayan serlerden ve mahzurlu durumlardan muhafaza edip tam korur. Ve Allâhü Teâlâ, âdil kişilerin şân ve şereflerini büyütür. Onları tazım sahibi kılar. Hadis-i şerifte buyruldu:

-"Adaletli kişiler, nurdan minberler üzerinde Allâhü Teâlâ hazretlerinin katındadırlar."²²⁶

Allah'ın Hükümünü Beğenmeyenler

"Yanlarında

Tevrat (ki); onda hükumullah dururken, seni nasıl hakem yapıyorlar?!"

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ve onun Allâhü Teâlâ hazretlerinden getirmiş olduğu kitabına (Kur'ân-ı kerime) inanmadıkları halde onu hakem tayin edenlerin hallerine hayret ve taaccüptür... Halbuki kendilerinin kendisine imân etmeye davet olundukları kitaplarında da o hüküm o şekilde nas olunmuştur.

Bu kavli-i şerif, onların "tahkînY'den maksatlarının hakkı bilmek ve şeriatı ikâme olduğuna tembihtir. Onlar bununla kendileri için en ehven (Tevrat'ın hükümlerine göre daha basit ve en kolay bir şeyi) istediler. Fakat onların istedikleri gibi (recmi kaldıran ve basitieştiren bir) hüküm onlara verilmedi. Allâhü Teâlâ hazretleri, onların zannettiği gibi hükmetti.

"Onda Allah in hükümü var," kavli-i şerifi, " "Tevrat'tan hâldir. Veya zarf olmakla merfudur. Eğer onu kendisinde bulunan zamirden sen mübtedâ kılsan mahallen merfu olur.

"Sonra dönüyorlar?,"

"Seni nasıl hakem yapıyorlar," kavi-i şerifinin üzerine atıftır. Taaccüb hükmüne dâhildir. jLi "sonra" kelimesi, rütbede terâhî içindir.

²²³ SUHT (sin)in zammı ve "c" (hâ)nm sükûniyle ve İbnü Kesir. Kısâi, Ebu Cafer ve Yakup kıraatlerinde "E (hâ)nın zammı ile, haram mal demektir ki, bir şeyin kökünü kazımak mânâsına "saat" ten alınmıştır. Haram da bereketi olmadığı ve ev bark yıktığı için "suht" diye isimlendirilmiştir. Bir hadis-i şerifte;

"Haramın bitirdiği her ete en layık olan şey ateştir" diye rivayet edilmiştir. Suht, her türlü haramı İçine alır. Bununla beraber çoğunlukla sahibinin gizlemek zorunluluğunu duyduğu bir ayıp, bir âr olan, basit ve alçak menfaatlerde kullanılır. Nitekim Hazreti Ömer, Hazreti Osman, Hazreti Ali, Hazreti İbnü Abbas, Hazreti Ebu Hureyre ve Hazreti Mücahd'ten rivayet olarak suht," rüşvet, fahişenin aldığı ücret, erkek hayvanın dölü karşılığı alınan ücret, şarap parası, kendi kendine ölmüş hayvan satışından alınan para, kâhine verilen ücret, masiyet için verilen ücret diye açıklama yapılmıştır. Bazıları bunlara biraz daha eklemiş, bazıları da çıkarmıştır. İbnü Mes'ud hediye-İ şefaât (aracılık hediyesini) de açıkça ifade etmiştir.

²²⁴ el-Mâlde: 5/67,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/510-511.

²²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/512.

²²⁶ Sahlh-j Müslim: 3406,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/512.

"Bunun arkasından,"

Seni hakem tayin ettikten sonra, demektir. Bu katiyetle bilinen bir şeyi tasrih etmek içindir.

Istibâdi te'kfd ve taaccüb içindir.

Yani: Seni hakem tayin ettikten ve senin hükmüne razı olduktan sonra, senin onların kitabına muvafık olarak vermiş olduğun hükümden yüz çeviriyorlar, demektir. ²²⁷

Allah'ın Hükümünü Beğenmeyenler

"Öylelerin alâkası yok..."

Zikredilen ilâhî hükümden yüz çevirenlerin, (43) "müminlerle..."

Evvelâ onların kendi Kitaplarına İmânları yoktur. Ondan yüz çevirdikleri için...

İkinci olarak da, senin onların Kitaplarına muvafık olarak vermiş olduğun hükme imânları yoktur.

veya onların sana İmânları yoktur, demektir. ²²⁸

Adalet ve Zulüm

Bu âyet-i kerimede, zulmün zemmi (kötülenmesi) ve adaletin övülmesi vardır. Haram ve rüşvete büyük bir darbe vurulup yerilmektedirler. ²²⁹

Rüşvet Ehli Cehennemliktir

Hadis-i şerifte buyruldu:

"Haramdan meydana gelen her ete en layık olan şey cehennem ateşidir." ²³⁰

-"Allâhü Teâlâ hazretleri, rüşvet veren, rüşvet alan ve rüşvete aracı olana lanet etti." ²³¹

Hadis-i şerifin metninde geçen kelimesinden mu-rad, rüşvet alan ile rüşvet veren arasında yürüyen ve aracılık yapan kimsedir. ²³²

Boğaz Derdi

Mesnevi'de buyruldu:

Tane arayan nice kuşlar vardır

Boğaz hırsı, onların boğazlarının kesilmesine sebep olur!

Mide derdince nice kuşlar vardır.

Damın kenarında kafes içinde mahpusurlar.

Suda emniyet içinde nice balıklar vardır.

Boğaz hırsı yüzünden oltaya düşerler.

Bu hal yüzünden Hârut ile Mârut ²³³, Çıkamamışlardır, tekrar gökyüzüne ²³⁴

Rüşvetin Çeşitleri

İmam Hassaf (r.h.)'ın ²³⁵ "Edebü'l-Kadi" isimli kitap da zikredildi.

Rüşvet dört kısım üzeredir.

- 1- Korkudan verilen,
- 2- İş için verilen,
- 3- Memuriyet için verilen,
- 4- Adaleti sapıtmak için verilen,

²²⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/512-513.

²²⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/513.

²²⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/514.

²³⁰ Kenzul-Ummal: 15106, Bu hadis-i şerifin tamamı şöyledir:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Suht (haram)dan meydana gelen bir ete cehennem ateşi daha layıktır." Denildi:

-"Suht nedir?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Hüküm vermede rüşvet almaktır!"

²³¹ Müsned-i Ahmed: 21365,

²³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/514.

²³³ Hârut ve Mârut hakkında geniş bilgi için "Yahudî Mezâlîmi" isimli çalışmamıza bakınız.

²³⁴ Mesnevi-yi Şerif: Defter: 3, s. 65,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/514-515.

²³⁵ İmam Hassâf (r.h.),

(Birincisi) ya kendisinden korktuğu için, onun korkusunu kendi nefisinden defetmek için rüşvet verir. (2/395)
(ikincisi:) Kendisiyle Sultanın arasında iş gördürmek için rüşvet verir.
(Üçüncüsü:) Sultandan bir memuriyet almak için rüşvet verir.
(Dördüncüsü:) Kadının kendisinin lehine hükmetmesi için rüşvet verir...²³⁶

Rüşvetin Helal olduğu yer

Birinci durumda, kendisinden korkulan kişinin rüşvet alması helal değildir. Çünkü insanları korkutmaktan el çekmek, zulümden çekmektir. Zulümden el çekme ise şeriata göre vacip olan bir haktır. İnsanları korkutarak (sonra da onları korkularından emin kılmak için onlardan) rüşvet almak asla caiz ve helal değildir... Fakat (zâlim, birinin şerrinden) korkan kişinin (can, mal ve namusunu emniyete almak için ilgili zâlimlere) rüşvet vermesi helaldir. Çünkü bu rüşveti malını ve nefisini korumak için yapmış oluyor. Canı korumak uğruna mal vermek caiz olup şeriata muvafıktır.²³⁷

Memur ve Rüşvet

ikinci durumda iş görmekle vazifeli memurların rüşvet almaları haramdır. Çünkü Müslümanların işlerini mal karşılığı olmaksızın görmek (görevli ve yetkili kişilere) vaciptir. Onların bu iş karşılığında ayrıca (ücret veya) rüşvet almaları haramdır.²³⁸

İş İçin Rüşvet

Üçüncü durumda (sultandan bir memuriyet almak için yani herhangi bir işe girmek veya bir iş almak için ilgili kişilere) rüşvet vermek ve ilgili kişilerin rüşvet almaları da haramdır.²³⁹

Adalet Dağıtanların Rüşveti

Dördüncü durumda, mahkeme görevlilerinin her türlü durumda rüşvet almaları haramdır. İsterse bu, hakkı savunmak ve zulmetmek için olsun fark etmez.

Zulümden dolayı rüşvet almalarının haram olması iki yöndendir:

Birincisi aldığı rüşvettir, haramdır.

İkincisi de, aldığı şey, haksız yere hüküm vermesine ve zulüm etmesine sebep olmaktadır; yine haramdır.

Haklı (yani haklı olduğun bir davada senin lehine hüküm vermeleri için) kadılara rüşvet vermek ise tek bir sebepten dolayı haramdır. O da kadıların bir vacibi ikâme etmeleri (zaten üzerlerine gerekli olan bir işi görmeleri) için mal almalarıdır.²⁴⁰

Hediye Vermek

İlgili kişilere bahşiş ve hediye eğer (mıskalı zerre kadar bir haksızlık ve zulmü varsa) caiz değil ve haramdır. Yok tamamen haklı bir sebebe dayanıyorsa caizdir.²⁴¹

Aracıların Hediye Almaları

İbni Mesûd (r.a.) hazretleri buyurdu:

Kim bir hakkın hak sahibine kavuşması için şefaata eder veya bir zulmün defedilmesi için aracı olurda, bunun karşılığında kendisine bir hediye takdim edilir de o kişi de eğer o hediyeyi kabul ederse, suht (haram)dır..."²⁴²

Hakim ve Belediyecilere Hediye

"Nisâbü'l-İhtisâb" isimli kitapta buyuruldu:

²³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/515.

²³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/515-516.

²³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/516.

²³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/516.

²⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/516.

²⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/516.

²⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/517.

- "Muhtesib" ²⁴³ ve kadı kendisine bir şey hediye edildiği zaman; o hediyeyi veren kişinin kadılık ve hisbeye (belediyyeye) bir işi düştüğü için onları, kendisine verdiğini bilirlerse, onun hediyesini kabul etmezler. Eğer o kişinin hediyesini kabul ederlerse, rüşvet almış olurlar. Amma (daha önce arkadaş ve dostu olup) o hediyeyi kadılık ve belediye (de bulunan bir iş için değil de) dostluk, sevgi ve arkadaşlıktan dolayı verdiğini bilirlerse, almalarından bir beis yoktur. ²⁴⁴

Sahabelerin Hediyelerleri

Sahabeler (r.a.) hazerâtı kendi aralarında çok hediyelerler-di. Çünkü hediyeler, sahabelerin âdetlerindendi. Ve sahabeler, vermiş oldukları hediyelerden dolayı kimseden bir şey beklemez ve onu kötüye kullanmazlardı. Sahabeler, sadece sevgi, muhabbet ve dostluk için hediyelerlerdi. Hediyelerinin reddedilmesinde yalnızlık hissederek ve üzülmelerdi. Dolayısıyla onların hediyelerinde asla rüşvet manâsı olmazdı. Bundan dolayı sahabeler, birbirlerinden hediyeleri kabul ederlerdi. ²⁴⁵

Sultanların Verdikleri

Âlimlerden bir topluluk buyurdular:

Sultanların hediye, bahşış ve verdikleri şeyler, zengin- fakir herkese helaldir. O malın haramdan olduğu kesinlikle bilinmedikçe almak caizdir. Verilen maldan bilinmeyen haramlık ise veren kişiye aittir. (O mal haram ise günah verendir...) ²⁴⁶

Gayr-i Müslimlerden Hediye

(Gayr-i Müslimlerden hediye kabul etmek caizdir... Bu konuda) Âlimler buyurdular:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, iskenderiye Meliki Mukavkıs'ın (kendisine göndermiş olduğu) hediyelerini kabul etti. (Gayri müslimin hediyelerini geri çevirmedi...) ²⁴⁷

Gayr-i Müslimlerden Borç

(Gayr-i Müslimlerden borç almak caizdir. Alimler buyurdular...)

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Yahudilerden borç aldı. Allâhü Teâlâ hazretleri, Yahudiler hakkında.

"(Yahudiler) boyuna haram yerler..." ²⁴⁸ buyurduğu halde Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onlardan borç alırdı. ²⁴⁹

Çarşıda Mal Almak

Çarşı (ve pazarda) bir şey almanın hâli ise şöyledir. Ne zaman sen onun ekseriyetinin haram olduğunu bilirsen o malı tam teftiş etmeden satın alma. Eğer haram çok olup ekseriyet (çoğunluk) değilse; sen o malın helalini sormak sana düşer. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ve ashâbı, çarşı ve pazar ehlinde faiz, gasp, hile ve aldatmaların olduğunu bildikleri halde, yine de çarşıdan alış veriş yaparlardı. ²⁵⁰

Haram Kazançların Bazıları

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

- "Suht (haram kazançların bazıları)şunlardır;

²⁴³ Muhtesib şehircilikte belediye adına pazarı kontrol eden. kimselere denilir.

²⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/517.

²⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/517.

²⁴⁶ Sultanın (İdarecilerin) hediye, vergi ve bahşışlerine talip olmak mürüvvete sığmaz. Tasavvuf ehlinin gerek İdareci ve gerekse zenginlerden bir şeye talip olmaları asla caiz değildir. Şeyhlerin dünyalık için, bir şehirden başka bir şehre gitmeleri dünyanın en kötü yolculuğudur. Bu konuda Şeyh Ebu Vahhâb eş-Şarânî (k.s.) hazretleri, "Herhangi bir mürid, dünyalık bir menfaat (ve çıkar) için bir şehirden başka bir şehre yolculuk ederse, tarikattan atılır..." İmam Şarânî (k.s.) hazretlerinin "Tenbihü'l-Müğterrîn" isimli kitabında beyan ettiği şu hadise çok manidardır. Sultan Kaytbay Şeyh Eminüddin el-öamerî hazretlerinin huzuruna vardı. Şeyh hazretleri ekmeği suya bandırıp yiyordu. Çok fakirdi. Sultan ona bin altın hediye etti. Şeyh hazretleri kabul etmedi. Ne kadar ısrar ettiyse de şeyh hazretleri altınları almadı. Sultan mecburen altınları alıp geri döndü. Mısır'dan yola düşüp İstanbul'a padişah ve vezirlerden para almak için gelen bir şeyhi ise İlyâs paşa tam azarladıktan sonra, ona. yazıklar olsun sana ve senin Şeyhliğine, demişti.... Tenbihü'l-Müğterrîn I s. 12-14...

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/517-518.

²⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/518.

²⁴⁸ El-Mâide: 42,

²⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/518.

²⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/519.

- 1 - Şarap parası,
- 2- Domuz,
- 3- Meyte (ölü hayvan satma),
- 4- Damızlık erkek hayvanların tohumlarını satmak,
- 5- Mersiye söyleyen (ve halkı ağlatan kadının) aldığı ücret,
- 6- Şarkıcı kadınının (ve erkeğin) aldığı para,
- 7- Sihirbazın,
- 8- Büyücünün (o işlerden kazandığı para),
- 9- Torpil yapanların aldıkları,
- 10- Şefaatchilerin (aracıların) aldıkları hediyeler,
- 11- Zinâkâr kadına mehri (ücreti yani Mut'a parası),
- 12- Kâhinlere verilen (ağız) tatlılığı (ücret),
- 13- Fal bakanların aldıkları ücret,
- 14- Gaibten haber verdiğini söyleyen (yalancı) kişilerin aldıkları ücret,
- 15- Ve bunlara benzer ücretlerin hepsi bu şekilde haramdır...²⁵¹

Çalgıcıların Kazançları

(Haddâdî) buyurdu. Hazret-i Ömer (r.a.), Hazret-i Ali (r.a.) ve İbni Abbas (r.a.) hazretleri buyurdular:
-"Kaval çalan, teğannî (şarkı- türkü söyleyip) para kazanan kişinin aldığı malın haramlığı, rüşvetin haram olmasından daha hafiftir. Çünkü mal sahibi ona aralarında bir akit olmaksızın kendi ihtiyarının (arzu ve isteğinin) dışında mal vermektedir."²⁵²

Borçlunun Evinde Bir Şey yemek

İbni Keysân (r.h.) buyurdular:
Hasan Basrî hazretlerinden işittim; "Bir adamdan eğer senin alacağın varsa, senin gidip onun yani borçlunun evinde bir şey yemen suht (haram)dır."²⁵³

Kalp Helal Gıda İle Saflaşır

Ey takvâlı mümin (kardeşim) sana bütün işlerinde İhtiyatlı davranmanı tavsiye ederimi Ta ki şüpheli şeylere düşmeyesin, hatta belki harama düşmeyesin! Kalbin tasfiyesi ancak helal gıdalarla hasıl olur.

Hafız (k.s.) buyurdular:

"Şehrin sofusunu gör!

(Sofuluk iddiasında bulunan şahsa bakî) ki,

Nice şüpheli lokmaları yemektedir...

Güzel alef (yem) yiyen hayvanın,

Kuyruğu uzun olsun diye...."²⁵⁴

(Hafız Şirâzî k.s. hazretlerinin) bu beytinden kast olunan manâ şudur: Şüpheli şeylerden kaçınmayan kişi; yeme ve içmede hayvana benzetildi. O da hayvan gibi bulduğu her şeyi ayırt etmeksizin yemektedir. Zira şüpheli şeylere dalmak hırsın kemâlin-dendir. Eğer onun hırsı olmamış olsaydı, elbette o zaman helal gıdalarla kanaat ederdi. Az olsa bile... Hayvanlar, çok yemek, içmek, ve uyku ile büyümektedirler. (Onlara mahsus) tabiatın hikmeti budur...²⁵⁵

Tevrat

Yüce Meali:

Filvakî, biz Tevrat'ı indirdik. Onda bir hidâyet, bir nûr vardı. Müslim olan peygamberler, yahudilere onunla hükmederlerdi. Rabbanıyyûn ve ahbar da, Kitâbullah'ın muhafazasına memur edilmiş olmaları ve üzerine nazır ve murakib bulunmaları hasebiyle hükmederlerdi. Artık insanlardan korkmayın; benden korkun. Benim âyetlerimi birkaç paraya değiştirmeyin ey hâkimler. Her kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse, onlar hep kâfirlerdir.

²⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/519.

²⁵² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/519-520

²⁵³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/520.

²⁵⁴ Divân-ı Hafız-ı Şirâzî s. 148,

²⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/520.

Hem onda üzerlerine şöyle yazdık: "Cana can, göze göz, buruna burun, dişe diş, cerhler birbirine kıyasır". Kim de bu hakkını sadakasını sayarsa, o ona kefarettir. Ve her kim, Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse, onlar hep zâlimlerdir.4S²⁵⁶

Tefsîr-i Şerifi:

"Muhakkak ki, biz Tevrat'ı İndirdik."

Tevrat olduğu halde,

"Onda bir hidâyet,"

Şeriatları ve hükümleri hakka hidâyet edip ileten ve insanları Hakka irşâd eden....

"Ve nûr."

Onlara tembih ettiği hükümleri keşfedip, tam açan, aydınlatan ve taalluk eden ve cehaletin zulümâtı ile kapalı şeyleri açan demektir.

Nebiler onunla hükmederlerdi."

İsrail oğullarının peygamberleri, demektir. Tevrat'ın hükümleriyle hükmederler ve insanları onunla amel etmeye sevk ve teşvik ederlerdi.

Müslim olanlar". (2/396)²⁵⁷

Müslim Nebî Ne Demektir?

Sual: Eğer sen desen ki: Peygamberler zaten İslâm'ın en büyük ve en doruk noktasındadırlar. Burada peygamberleri Müslüman bir adam diye övmenin keyfiyeti nedir? Peygamberlikle vasıflandıktan sonra Müslümanlık ile vasıflanmaları, yüksek dereceden düşük bir dereceye düşürmek manâsı çıkmaz mı?"

Cevâb: Derim ki: Bazen vasıf (mevsûfu övmek için değü de, mevsûf sebebiyle o) vasfı, medh etmek için zikredilir. (Böyle durumlarda) sıfatın faydası, büyük bir zâtın o sığata sahip olmasıyla o sıfat ve vasfın derecesinin yükselmesi ve vasfının büyüklüğüne tembih olur. Peygamberler salâh ve meleklerin imân ile vasıflanmaları gibi... Onun için;

- "Vasıfların en şereflisi, eşrafın vasıflarıdır," denildi. Efendimizi (s.a.v.) Övmek (Hassa-ı Nâzım r.h.) buyurdular:

- "Ben Muhammed Mustafa (s.av.) hazretlerini, sözlerimle medh etmiyorum..."

Bilakis Muhammed Mustafa (s.av.) hazretleriyle sözlerimi medh ediyorum!"²⁵⁸

Rabbaniler ve Ahbâr

Yahudiler için..."

"hükmeder," fiiline taalluk etmektedir. Yani peygamberler, Tevrat ile Yahudilerin arasında hükmediyorlar.

Lâm (J) beyân içindir. Hükümü onlara tahsis etmektedir. Veya onlar için umumî olması içindir ya da onların üzerinde, demektir. Yahudiler için denildiği gibi...

"Rabbaniyyûn ve ahbar da/

"Peygamberler" üzerine atıftır. Çünkü Rabbaniler ve ahbar da peygamberler gibi Tevrat ile hükmediyorlardı.

"Rabbaniler ve ahbar,

Harun Aleyhisselâm'ın zürriyetinden gelen, zâhid ve âlim kişilerdi. Peygamberlerin yolunda giden, Yahudilerin içinde en dindarları onlardı.

"Kîtâbullah'ın muhafazasına memur edilmiş olmaları..."

Yani peygamberler tarafından onu korumakla memur edilmiş olanlar, demektir.

"Allah'ın kitabı," Tevrat'tır. Peygamberler, onlardan mutlak olarak Tevrat'ı zayı olmaktan ve tahrif edilmekten muhafaza etmelerini istemişlerdi. Bu isteğin Salât-ü selam üzerlerine olsun o peygamberlerden olduğundan asla şüphe yoktur. Peygamberler, onları (Rabbâniyyûn ve ahbârı) kendilerine halife tayin etmiş ve ondan hiçbir şeyi ihlâl etmeksizin Allah'ın kitabıyla hükmetmelerini istemişlerdi.

"kavî-i şerifin başındaki (^) be harf4 cem, sebebiyet için

"hükmeder," fiiline taaüuketmektedir.

Yani, Rabbaniler ve ahbâr da (peygamberler gibi), Tevrat'ı muhafaza etmeleri sebebiyle onunla hükmediyorlar. Zira (başta Mûsâ Aleyhisselâm olmak üzere bütün) peygamberler onlara (Rabbaniler ve ahbara) Tevrat'ı muhafaza etmeleri ve onunla amel etmelerini vasiyet ettiler.

"Ve üzerine nazır ve murâkib bulunuyorlardı."

Murâkib kişilerdi. Onlar, Tevrat'ı değiştirmemeleri için Yahudilerin eline terk etmiyorlardı.

"Şahitler" kelimesi, kelimesinden gelmektedir. O da hazır olmak, demektir.²⁵⁹

²⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/521-522.

²⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/522.

²⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/522-523.

İnsanlardan Korkmayın

"Artık insanlardan korkmayın;"

Kim olursa olsun, ey reisler ve ahbâr (âlimler), sizden önceki peygamberlerin ve şîâmız (ardında yürüdüğünüz büyüklerinizin) muhafaza ettiği o (ilâhî kitabın) hükümlerine riâyet edin ve ona uyun.²⁶⁰

Allah'tan Korkun

"Benden korkun,"

Onun hukukuna riâyet etmeyi ihlâl etmekten benden korkun!

Bu kavî-i şerif ile onlar (Rabbaniler ve ahbâr ve dolayısıyla hüküm vermek mevkiinde olan bütün insanlar)

1- Hükmettiği şeylerden Allah'tan başkasından korkmaktan nehy olundular. (Yani hüküm verenler, sadece ve sadece Allah'tan korkmalıdırlar. Verdikleri hükümlerden hiçbir kimseden korkmamalıdırlar...)

2- Hiçbir zâlimden korkarak ona yaltaklanma (ve yağcılık) edilmemelidir.

3- Veya büyüğün murakabesinden korkulmamalı (Allah'tan korkulmalıdır...)

Bu âyet-i kerime (her ne kadar Yahudi ahbâr ve

Rabbanilerinden söz ediyorsa da onun) hükmü Müslüman

hâkimleri de içine almaktadır. (Müslüman hâkimlere seslenmektedir...)²⁶¹

Allah'ın Âyetlerini Satmayın

"Ve benim âyetlerimi değişmeyin (satın almayın)."

"Satmak," bir eşyayı semen (altın-gümüş veya izafi değeri olan para) ile değiştirmektir. Yani malın karşılığında para almak, demektir. Sonra bu kelime, bir şeyi kendisinin bedeli olan muayyen herhangi bir şey karşılığında alma işinde istiare yoluyla kullanıldı.

Veya almanın manâsı, ona rağbet etmek, ona yönelmek ve verilen şeyden yüz çevirmektir.

Yani kitabımda bulunan âyetleri, ondan çıkararak, onda bulunmayan bir şey ile değiştirmeyin, demektir.

Veya onunla amel etmeyi terk ederek, onu değiştirmeyin. Siz kitabımdan bedel kendi nefsinizden uydurduğunuzu tutuyorsunuz, demektir.

"Birkaç paraya..."

1- Rüşvet,

2- Makam,

3- Mevki,

4- Diğer dünyevî hazlar,

5- Şan,

6- Şöhret,

7- Ve benzeri şeylere değiştirmeyin...

Her ne kadar bu dünyevî hazlar (ve rantlar) az bir menfaat sağladıkları halde, kendileri aslında rezalettir. Onları yapmakla kişinin terk ettiği (uhrevî) makamlar yanında bunlar birer zillet ve hiçtirler.²⁶²

Dünya Bir Cifedir

Ne güzel buyurmuşlar: Bu cihan bir cîfedir. Bu dünya murdardır. Bu dünya bir leştir. Bu dünya çok ucuz ve basit bir şeydir. Bu murdar şeye nice insanlar nasıl da haristirler. Onu elde etmek için nasıl da cân atıyorlar.²⁶³

Hayat Kesilmeye Mahkumdur

Doğrusu sonuçta bizim hayatımız kesilmeye mahkumdur. (Çocuğun süttten kesilişi gibi...) Onun için az çalış! Kelâm tamam oldu.²⁶⁴

²⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/523-524.

²⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/524.

²⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/525.

²⁶² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/525-526.

²⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/526.

²⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/526.

Hiçbir Sebep ilâhî Kitap Değiştirilemez

(Yahudî âlimlerin Tevrat'ı değiştirmeleri iki sebebe dayanıyordu:

- 1- Kral korkusu,
- 2- Menfaatlerin celbi...)

Tevrat'ı tahrife kalkışmaları, zararı defetmek Kralın hışmından ve cezalandırmasından korkup değiştirmeleri gibi.... Veya menfaatlerin celp edilmesi ve dünyevî hazlar için Tevrat'ı değiştirmeleri gibi... Bundan dolayı bu âyet-i kerimede her ikisinden de açıkça nehy olundular.

(Yani: Allâhü Teâlâ hazretleri,

"Artık insanlardan korkmayın; benden korkun. Benim âyetlerimi birkaç paraya değiştirmeyin." Buyurmakla krallardan, korkmamayı yasakladığı gibi dünyevî çıkarlar için ilâhî kitabı tahrif edip değiştirmeyi de yasakladı....)²⁶⁵

Allah'ın İndirdiğiyle Hükmetmeyen

"Her kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse..."

Allah'ın indirdiğini hafife alarak veya inkâr ederek; onunla hükmetmezse.... Kim olursa, olsun bu kişi; onu tahrif edenlerin gerektirdiği gibi (bunlar da);

"Onlar hep kâfirlerdir."

Allah'ın indirdiğini hafife aldıkları için ve onun gayriyle hükmederek ondan direndikleri için...

Bundan dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri onları (Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenleri Kurân-ı kerimin değişik âyetlerinde),

"Ve her kim, Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse, onlar hep zâlimlerdir." ²⁶⁶

"Ve kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse, hep onlar dinden çıkmış fâsiklardır." ²⁶⁷

Buyurarak (onları zâlim ve fâsik olarak) vasıflandırdı.

Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenlerin küfrü, inkârları sebebiyledir. Zulümleri, Allah'ın indirdiğinin aksine (ve hilâfına) hüküm vermelerindedir.

Fısk (ü fücurları) ise, onların Allah'ın indirdiklerinden (ve emirlerinden) çıkmaları sebebiyledir... ²⁶⁸

Cana Can Göze Göz

"Ve biz yazdık:" Farz kıldık.

"Fılvaki, biz Tevrat'ı indirdik." Kavi/ şerifin üzerine atıftır.

"Onların üzerlerine," Yahudilerin üzerine farz kıldık, "Onda," Tevrat'ta...

Cana can," Haksız yere birini öldürdüğü zaman ona karşılık öldürülür, "göz," Gözü çıkarılır.

"Göze,"

Başkasının gözünü haksız yere çıkarttığı zaman, ûu/j "Burun" Kesilir, Buruna."

Haksız yere kesmiş olduğu burna karşılık olarak... "Kulak," Kesilir. (2/397) "Kulağa,"

Zulmen kesmiş olduğu kulağa karşılık olarak... "Diş," Sökülüp çekilir.

"Dişe," Zorla çekilip sökülmiş dişe karşılık olarak...

"Cerhler (yaralamalar) birbirine kısastır".

Kıyas sahibidirler... Aralarında müsavat (eşitlik uygulanabilmelerinin mümkün olması ve) bilinmesi haysiyetiyle kıyas uygulanır...

Amma kendisinden kıyas yapmak mümkün olmayan şeylerden ise, kemiğin kırılması, etin yarılması ve içeriye nüfuz edilmesi gibi yerler için kıyas yapılmaz. Çünkü bu tür yaralanmaların nihayetine vakıf olmak mümkün değildir. Bu tür işlerde mâlî masrafları tazmin edilir veya âdil bir hakim gereken cezayı verir. ²⁶⁹

Affeden...

"Kim de bu hakkını sadakasına sayarsa,"

Hak sahiplerinden biri hakkını tasadduk ederse, "Onunla,"

Kıyas ile... Kim ondan affederse, demektir. Burada tasadduk kelimesinin tabir edilmesi, o işte mübalağa etmek ve teşvik içindir.

," Yani o tasadduk,

²⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/526-527.

²⁶⁶ el-Mâide: 5/45,

²⁶⁷ el-Mâlde: 5/47,

²⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/527-528.

²⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/528-529.

"Ona kefarete olur."

Tasadduk eden kişi kefarete olup, onun sebebiyle Allâhü Teâlâ hazretleri onun geçmiş bütün günahlarını siler.

Amma kâfir kişi affederse, küfrün üzerinde kaldığı için ona kefarete olmaz. Hadis-i şerifte buyuruldu:

"Kim cesedinden bir şey, kendisine isabet ederde onu Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızası için terk ederse, (bu affi ve bağışlaması) kendisine kefarete olur." ²⁷⁰

Üç Şeyi Yapan Cennetliktir

Hadis-i şerifte buyuruldu:

"Üç şeyi kim İmân ile beraber kıyamet gününe getirirse, o kişi; cennetin dilediği kapılarından cennete girer ve cennete dilediği karan "Hür-i lyn" ile evlenir.

Katilini affeden,

Her yazılmış (farz) namazın ardında on bir (11) kere,

Bismillahirrahmânirrahîm

De: 'O Allah tek bir (ehad) dir!1 Allah o eksiksiz sameddir! z Doğurmadı ve doğurulmadı! 3 O'na bir küfüv; denk ve benzer de olmadı!" ²⁷¹

Sûresini okur ve:

Gizli olan (kendisinden başkasının ve hatta alacaklısının bile unuttuğu bir borcu götürüp) ödeyen kişi..." ²⁷²

Bağışlanan Katil

Bazı (âlimler) buyurdular:

Hâ (La) harfi, yaralayan ve Katil (öldüren)den kinayedir. Yaralanan kişi, kendisini yaralayamı affettiği, cinayete uğrayan kişi, caniyi bağışladığı zaman; bu bağışlama, cânînin o cinayetten dolayı olan günahlarına kefarete olur.

Bu günahattan dolayı âhirette müâhaza ve muhakeme edilmez. Kıyas kendisine kefarete olduğu gibi... Ama bağışlayan kişinin ecri ve sevabı ise Allâhü Teâlâ hazretlerindedir ²⁷³.

Allah'ın İndirdiğiyle Hükmetmeyen

"Ve her kimt Allah'ın indirdiği

ahkâm ile hükmetmezse,"

Hükümler ve şeriatlardan...

"Onlar hep zâlimlerdir."

Zulümde mübalağa edip, hadlerini aşmış ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin koymuş olduğu bir şeyin yerine başka bir şey koymuşlardır.

Yüce Meali:

Arkadan da o peygamberlerin izleri üzerinde Meryem'in oğlu îsâ'yı gönderdik; bir tasdikçi olmak üzere önündeki Tevrat için... Ve ona İncil'i verdik; İçinde bir hidâyet ve nûr... Ve önündeki Tevrat*ı musaddık ve bir irşâd ve mev'ize olarak müttakiler için... 46 Ehl-i İncil de, onun İçinde Allah'ın indirdiğiyle hükmetsin... Ve kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse, hep onlar dinden çıkmış fâsiklardır. ²⁷⁴

Tefsîr-i Şerifi:

"Arkadan da o peygamberlerin izleri

üzerinde gönderdik;"

"Filvaki, biz Tevrat'ı indirdik." Kavli şerifin üzerine atıftır.

²⁷⁰ Müsned-i Ahmed: 22396, İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/529-530.

²⁷¹ el-lhlâs: 100/1-4,

²⁷² Kenzu'l-Ummâh 43220, İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/530.

²⁷³ Bu konuda Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Kim kâni (kaatili) bağışlarsa, o kişinin sevabı cennetten (daha düşük) bir şey değildir." Kenzul-Ummal: 39854,

Bu hadis-i şerif ve Musannif İsmail Hakkı Bursevi (k.s.) hazretlerinin yukarıda beyan buyurdıkları o güzel tefsir, şu veya bu şekilde ellerinden hâdisе çıkmış, katil olmuş insanların nasıl davranacaklarını açıklamaktadır. Katillerin öldürme işinden sonra nasıl psikolojik bir hâl içinde olmalarını beyan etmektedir. Katiller, maktulün yakınlarına (ve topluma) karşı hava atan, yükseklik veya efelik kompleksine giren kişiler olmamalıdır. Katiller, bir mahfiyyet içinde olmalıdır. Katiller, kendilerini maktulün varis ve velilerine bağışlatmak için çalışmalıdırlar. Çünkü âhirette kurtuluşlarının yolu o insanların kanlarının bağışlanmasından geçer. Eğer o insanlar kanlarını bağışlarsa, âhirette hiç sorguya bile çekilmeyecektir. Katiller, bu inanca maktulün yakınlarına gereken ilgiyi göstermeli, onlarla iyi geçinmeli ve onların kendisini bağışlamalarının yollarını arayan bir ruh halinde olmalıdır. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/530-531.

²⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/531-532.

Zikredilen peygamberlerin izleri üzerine gönderdik, demektir.

"Meryem'in oğlu İsa'yı,"

İsa Aleyhisselâm" ı o peygamberlerin akabinde (hemen ardında) gönderdik. Onlardan sonra İsa Aleyhisselâm'ı getirdik.²⁷⁵

İlmi bir inceleme

(HaİK arasında,) "Onun izini takip ettim, onun ardına düşmekle ardına düştüm," denilir, cümlesi, ?f "Ben ona tabi oldum," demektir.

fiili, bir mefûle müteaddidir. (Çünkü) sen; "Ben falanca ile onun izini takip ettim," dediğın zaman, cümleinin manâsı, "onu onun ardına düşürdüm," olur.

İzini takip etmenin) hakikati, bir şeyi, başkasının ardı sıra ve izinde getirmek, demektir.

Buradaki şedde müteadditlik için değildir. Taz'if (şedde) bazen de mücerred fiil manâsına olur. Meselâ: fiili ile fiilinin aynı manada olmaları gibi...

Lakin LM fiili be (^) harfi cerrriyle ikinci mefûle müteaddı olur. Burada fiilin birinci mefûiü mahzûftür.

Yani: "Kendilerini zikrettiğımız peygamberlere İsa Aleyhisseîâm 'ı tabi kıldık ve İsa Aleyhisselâm 'ı onların ardından gelenlerden kıldık!" demektir.

Burada mefûlhazfedildi. "onların eserleri üzerine," kavI-i şerifi mahzûf olan mefûl makamına kâim kılındı.²⁷⁶

İncil Tevrat'ı Tasdik Eder

"Bir tasdikçi olmak üzere ö- nündeki Tevrat için..."

İsa Aleyhisselâm, "'dan hâldir.

"Ve ona İncil'i verdik;"

"Ve gönderdik;" kavN şerifin üzerine atıftır.

"İçinde bir hidâyet ve nûr..."

Tevrat'ta olduğu gibi...

Bu kavI-1 şerif, İncil'den hâl olmak üzere mahallen mensuptur.

Yani kendisinde bu (hidâyet ve nur) olduğu halde İncil'i verdik, demektir. Sanki şöyle denildi: Hidâyet ve nur üzerine müştemil olan İncil'i verdik.

Ve önündeki Tevrat'ı musaddık (tasdik edici)11.

Hâlin hükmüne dâhil olmak üzere atıftır.

"Ve önündeki Tevrat'ı" kavI-i şerifin tekrarı ziyâde takrîr içindir.²⁷⁷

Takva Ehline Hidâyet Kaynağıdır

"Ve bir irşâd ve mev*ize olarak müttakiler için..."

Bu kavI-i şerif, "Tasdik edici" kelimesinin üzerine atıftır. Onunla birlikte hâl cümlesinin tazmine ve içerisine dâhildir. Hepsini onun müştemil kıldıktan sonra hepsini hidâyet kıldı.

Şu cihetle ki buyurdu: İçinde bir hidâyet var," Ve İncil'in müttakiler için mev'ize ve hidâyet olmasının tahsisi ise, çünkü onlar (takva ehli) İncil ile hidâyet bulmakta ve onun caddesinden menfaat görmektedirler.²⁷⁸

Süleymânî Meşreb

Hafız (k.s.) buyurdular:

Eğer o yüzünde Süleyman Aleyhisselâm'ın yüzüğü değılse,

0 kadar hususiyet nakş edip durma! O bir fayda sağlamaz.²⁷⁹

Çünkü o yüzükten faydalanmak ancak Süleymânî bir meşreb üzerine olana nasip olur.

Kitaptan menfaat görmekte ancak, takva ile rûchân bulan ehli takvaya nasip olur.²⁸⁰

Allah'ın İndirdiğiyle Hükmetmeyen

²⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/532.

²⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/533.

²⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/533-534

²⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/534.

²⁷⁹ Divân-ı Hafız Şirâzi'de bulamadım.

²⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/534.

"Ehl-i İncil de, onun içinde Allah'ın indirdiğiyle hükümler..."
Yani biz İncil'i indirdik. Ve biz;
"Ehl-i İncil de, onun içinde Allah'ın indirdiğiyle hükümler..." dedik, demektir.
Ve kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse,"
Allah'ın indirdiğini inkâr ederek ve küçük görüp hafife alarak...
"Hep onlar dinden çıkmış fasıklardır.,"
Bunlar İmândan çıkmış azgın ve taşkın kişilerdir. Bu âyet-i kerime, İncil'in "ahkâm" (hükümler ve hukukî meselelere) şâmil olduğuna delâlet eder.²⁸¹

İsa Aleyhisselâm

Yine bu âyet-i kerimede İsa Aleyhisselâm'ın müstakil bir şeriat getirdiğine delâlet vardı. İsa Aleyhisselâm, az veya çok olsun kendisine amel edilmeye memur olan hükümler içeren bir şeriat getirmişti. Yoksa hususiyetle sadece Tevrat üe amel etmiyordu.²⁸²

Hâkimlere Büyük Tehdît

Bu âyet-i kerimede hâkimlere büyük bir tehdit vardır. Hadis-i şerifte buyruldu:
-"Âdil kadı kıyamet günü getirilir. Azabın şiddetinden dolayı, iki hurma arasında da bile fasl (taksim ve ayırma) yapmamış olmayı temenni eder."²⁸³
Adaletli kadınların hâli böyle olunca, zulüm, haksızlık ve rüşvetle iş gören kadınların hâli nice olur?²⁸⁴

İmam-ı Âzam ve Kadılık

İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe hazretleri, kadılık etmedi. (Kadılık yapmaktansa) Ölümü tercih etti. Bunun için öldürüldü. Eğer sen kadılık yapmazsan sende ölürsün²⁸⁵.
Hadis-i şerifte buyruldu:
-"Kadılar üçtür.
iki kadı cehennem ateşindedir. Biri de cennettedir.
Kadı'nın biri, bilerek haksız hüküm veren kadı işte bu cehennemliktir. Kadı'nın biri de, bilmeyerek, haksız yere hüküm verdi. Ve böylece insanların mallarını (ve canlarını) helak etti. İşte
-"Kıyamet günü âdil kâdî getirilir. O kadı, görmüş olduğu şiddetli hesaptan dolayı, bir hurmanın taksiminde de olsa iki kişinin arasında hükmetmemiş olmayı temenni eder."
bu da cehennem ateşindedir. Hak (ve adaletle) karar veren kadı ise cennettedir."²⁸⁶
İmam Sahavî (r.h.) hazretlerinin "el-Makâsîdül-Hasene" isimli kitabında da böyledir²⁸⁷

Hikâye Olundu (adalet ve rüşvet)

İsrail oğulları, kendi aralarında hüküm icra etmesi için üç hâkim tayin ederlerdi. Bir hasım, davasını hâkime ilettiğinde, onun hükmüne râzî olmazsa, ikinci hâkime giderdi. Onun kararına da râzî olmazsa; sonra kalbinin tam mutmain olması için üçüncü hâkime giderdi.
Bu hakimleri imtihan için Melek'in biri bir gün insan suretine girdi. Bir beygire bindi. Bir kuyunun başına gelip

²⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/534-535.

²⁸² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/535.

²⁸³ Kenzu'l-Ummâl: 15008, Bu hadis-i şerif burada şu ibarelerle geçmektedir:

²⁸⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/535-536.

²⁸⁵ İmam-ı Azam Ebû Hanîfe hazretleri, kendisine teklif edilen Kadılığı kabul etmediği için öldürüldü. İslam'ın hakim olduğu ve şer-î kanunların yürürlükte olduğu bir dönemde bile, İmam-ı Azam Hazretleri gibi büyük bir âlim, "Kadı olup, insanların malı ve canı hakkında ahkam vermektense ölümü tercih ederim" diyerek hakimliği kabul etmemiştir. Hakimliği kabul etmediği için, hapse atılmış ve zindanda günlerce işkence gördükten sonra, şahadet şerbetini içmiştir. İmam-ı Azam hazretleri, geçimini esnafılık ile sağlıyordu. Devletten bir görev ve maaş almadı. (Dört büyük imamın hiçbiri devlet memuru değildi. Büyük hizmetler, memuriyetle değil, aşk, şevk, heyecan ve büyük bir özveriyle çalışmakla olur...) Halife Mansur'un kendisine verdiği. Temyiz Mahkemesi Reisliğini kabul etmediği için zindana atıldı. İşkence ettikten sonra, ayaklarının altından kanlar akan ve halsiz düşen İmam-ı Azam Hazretlerini, zorla sırtı üstü yatırıp ağzına zehirli şerbeti dökerek, 767 (H. 150) senesinde Bağdat zindanlarında şehid ettiler. Mütercim.

²⁸⁶ Tirimizi: 1244. Ebû Davud: 3102, İbni Mace: 2306,

²⁸⁷ Makâsîdül-Hasene: 753,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/536-537.

durdu. Adamın biri bir inek ve yanında buzağı olduğu halde kuyuya sulamaya getirdi. Adam inek ve buzağıyı suladıktan sonra geri dönmek istediğinde, melek, o buzağıya işaret etti. Buzağı beygirin yanına gelip (sanki onun yavrusuymuş gibi) yanında durdu.

Sahibi buzağıya seslendi ve onu çağırdı, ne ettiyse buzağı annesinin yanına gitmedi. Sahibi geldi, buzağıyı sevk etmek ve sürüp götürmek için bütün imkanları kullandı; buzağı yine gitmedi. Melek:

"Ey adam! Bu buzağı benim beygirimin doğurduğu bir yavrudur! Git! Buzağımı bırak!" dedi.

(Adam şaşırıldı. Bir meleke baktı! Bir beygire baktı! Bir de buzağıya... Önce melekin şaka ettiğini sandı. Yine buzağının başından tutup sürüklemek istedi... Melek,

"Beygirimin doğurduğu buzağıya karışma!" dedi.

Adam hayret etti. Büyük bir şaşkınlıkla;

"Hiç beygir buzağı doğurur mu?" diye sordu. Melek:

"Baksana beygirimin yanından ayrılmıyor! Eğer senin ineğinin yavrusu olmuş olsaydı, onun yanına giderdi... Adam Meleke;

"Sen beni delirtmek mi istiyorsun?" Tarihte hiç böyle bir şey olmuş mu?" dedi...)

Melek ile adam arasında münaza ve münakaşa büyüdü. Olay mahkemeye aksettirildi. Melek, adamdan önce davranıp, birinci hâkime gitti.

"Eğer buzağının benim (beygirimin yavrusu olduğuna) hükmedersen, sana şu kadar para veririm!" dedi. Hakim rüşveti kabul etti. Mahkemede birinci hakim (aldığı rüşvete dayanarak) buzağının beygirin yavrusu olduğuna hükmetti. Adam buna râzî olmadı. (Mahkemede feryat ve figan etti. Hiç beygir buzağı doğurur mu dedi. Adam,

"Allah'ım aklımı sen koru!" diyordu.)

Ve ikinci hâkime gittiler. (Melek yine adamdan önce gidip i-kinci hâkimi gördü. Ona eğer, kendisinin lehine karar verecek o-lursa, ona şu kadar para vereceğini söyledi ve rüşvet teklif etti...)

İkinci hâkim de birincisi gibi buzağının beygirinin yavrusu olduğuna hükmedip, buzağıyı meleğe verdi.

Adam ikinci hakimın kararına da râzî olmadı. (Adam bağırıyordu:

"Bu hâkimler mi deli yoksa ben mi delirdim? Hiç beygir buzağı doğurur mu?"...)

Üçüncü hâkime gittiler. (Melek yine o adamdan önce davranıp gidip) üçüncü hâkime rüşvet teklif etti. Üçüncü hâkim;

"Bu hükmü vermeye benim gücüm yetmezi" dedi. (Melek sordu;

"Neden?" Hakim;

"Çünkü ben hayız oldum," dedi. Melek, şaşıtı. Hayretle sordu: "Sen ne diyorsun? Hiç erkekler hayız olur mu? Hayız kadınların hususiyetlerinden (kadınlara ait bir hal) değil mi?" dedi.

Kadı, melek'e;

"Sen benim sözüme taaccüb mü ediyorsun? Benim sözüme hayret edip şaşıyorsun da, kendi sözüne şaşmıyorsun? Erkekler hayız görmedikleri gibi, beygir de buzağı doğurmaz!" dedi.

İşte bu hadise üzerine melek;

"İki kadı ateştedir; bir kadı cennettir!"²⁸⁸ buyurdu.

Bu kelâm onun dilinden nakledilmiştir. Yine bu hadiseyi bazıları, Şeyh Hazret-i Aziz Mahmûd el-Hüdâî el-Üsküdârî (k.s.) hazretlerinin mübarek ağızlarından naklettiler...²⁸⁹

Kurân-I Kerim

Yüce Meali:

Sana da bu hak kitabı indirdik; kitap cinsinden önünde olanı musaddık ve üzerine nigâhban hâkim olmak üzere... Onun için sen de aralarında, Allah'ın indirdiğiyle hükmet. Bu sana gelen haktan ayrılıp da, onların arzuları arkasından gitme... Her biriniz için bir şîr'a yaptık, bir de minhac... Allah dileseydi hepinizi bir tek ümmet kıları, lâkin sizi her birinize verdiği şeyde imtihan edecek... O halde durmayın, hayırlara yarış edin; nihayet dönümünüz hep Allah'adır. O vakit, O sizlere nelerde ihtilâf ettiğinizi haber verecektir.

Ve şu emri indirdik: Aralarında sırf Allah'ın indirdiği ile hükmet, keyiflerine tâbi olma ve onlardan sakın... Allah'ın sana indirdiği ahkâmın birinden seni şaşırtmasınlar. Yine yüz çevirirlerse bil ki, Allah onların bazı günahları sebebiyle, başlarına mutlaka bir musibet getirmek istiyor ve her halde insanlardan bir çoğu fâsıktırlar... Durmuşlar da, câhiliyyet devrinin hükmünü mü istiyorlar?! Kimmiş Allah'tan güzel hüküm verecek? Fakat bunu, yakın sânından olan bir kavim anlar so²⁹⁰

Tefsîr-i Şerifi:

"Sana da indirdik;"

²⁸⁸ Kenzu'l-Ummal: 14982,

²⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/537-539.

²⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/539-540.

Ey habibim Ahmedî Resulüm Ya Muhammed (s.a.v.)!

"Kitabı,"

Kur'ân-ı kerimî indirdi. İhtiva eder olduğu halde,

"Hak ile..."

Kur'ân-ı kerim doğruluk ve hak üzere olduğu bir hal ile,

"Kitap cinsinden önünde

lanı musaddık (tasdik edici...)"

Kendisinden önce geçmiş (ve inmiş) olan kitapları, o kitapların (asıllarının) Allah tarafından indirildiğini tasdik eden. Kendisinde bir sıfat olan ve;

1- Tevhit,

2- Adalet

3- Ve Şeriatın usûlünde ona muvafıktır. ²⁹¹

Kur'ân-ı Kerimî Muhafızlığı

"Ve üzerine nigâhbân hâkim (koruyucu) olmak üzere... ²⁹²

Diğer Kitapları değişiklikten muhafaza edendir. Kur'ân-ı kerim, kendisinden önce gökten inmiş olan Kitapların;

1- Sıdk,

2- Doğruluk,

3- Sıhhat,

4- Sebatına şahitlik eder ve onların;

5- Usul-ü şeriatlarını,

6- Onların fer'î meselelerini (amelî ve fikhî taraflarını) ebedî-leştirdi,

7- Onun hükümleri neshedilmiş konularını beyân etmekle o Kitaplara yardım etmektedir. O Kitaplardan istifade edilmiş olan hükümlerin neshini Kur'ân-ı kerim beyân etmektedir.

8- (Kur'ân-ı kerimî inmesiyle) o kitaplara ve onların nesh olan âyetleriyle amel etmenin kesildiğini (Kur'ân-ı kerimî açıklamaktadır.

Hiç şüphesiz, Kur'ân-ı kerimî temyiz olan hükümlerinin meşruluğu (şeriatının geçerli olması) ebediyete kadardır.

Diğer Kitapların meşruluğunun (geçerliliğinin) vakitleri geçtiği için, ebedî bir kitap olan Kur'ân-ı kerimî'nin âyetleri onların üzerine muhafız ve koruyucu oldu. ²⁹³

Kur'ân-ı Kerimî ve Diğerleri

"Onun için sen de aralarında hükmet,"

Cümlenin başındaki fe harfi, mâ ba'dini mâ kabii üzerine tertib içindir.

Yani: Kur'ân-ı kerimî'nin sâni zikrettiğimiz gibi (daha önce inen bütün Kitaplar üzerine muhafız ve hakim olunca), kitap ehli kendi

aralarında olan meselelerinde sana baş vurduklarında sen onlara hüküm ver;

"Allah'ın indirdiğiyle..."

Allâhü Teâlâ'nın sana indirdiğiyle hükmet! Çünkü Kur'ân-ı kerimî (daha önce inen) bütün ilâhî kitapların serî hükümlerine şâmil olan bakî bir kitaptır.

"Bu sana gelen haktan ayrılıp da, onların arzuları arkasından gitme..."

Kitaptan, onların arzuladıkları (bozuk şeylere) sapmakla... Taalluk eden şeyler, "Tabi olma- uyma" ifadesiyle, sapma, tahrif ve bozma gibi manâların tazmîn etmesi kastedildi.

Sanki: Onların hevâ-ü heveslerine tabi olarak, sana indirilenden sapma," denildi. ²⁹⁴

Şeriat Ve Minhâc

"Her biriniz için bir şir'a yaptık, bir de minhâc..."

Hıtâb "iltifat" yoluyla bütün insanlardır. Lakin sadece (o an) mevcut olanlara değil... Belki "tağlîb" yoluyla geçmişte yaşamış olanlara (bunda) hitap vardır. (2/399)

Cümlenin başındaki, lam (j) harfi cerri, "Biz kıldık," fiiline taalluk etmektedir. Bir mefûle müteaddidir. Oda, mazî olan "kıldı" fiiliyle olan ihbarî cümledir, inşâf cümle değildir. Car ve mecrûrün müteallikinin üzerine takdimi

²⁹¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/540.

²⁹² "MÜHEYMİN kelimesi. "heymene"den ism-i fail olarak bir şey üzerine râkîb (gözetici) ve hafız (koruyucu) olan şahit ve emîn (inanılan) demektir.

²⁹³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/541.

²⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/541-542.

tahsis içindir.

. "Sizden," kavf-i şerîfî, sıfat vaki olan mahzûfa taalluk etmektedir Ondan ivaz (bedel) olarak ""hepsi" kelimesi tenvîni getirildi.

Manâsı: Ey bakî ve hâlf olan ümmetleri (Ey gelmiş ve geçmiş olan milletler)! Sizden olan her bir ümmet için kıldık. Yani tayin ettik, Her bir ümmete mahsus bir şeriat ve minhâc koyduk. Hiçbir ümmet kendisi için meşru kılınan, kendisine tahsis ve tayin edilen yoldan hata edip şaşırmasın.

Mûsâ Aleyhisselâm'dan İsa Aleyhisselâm'a kadar gelen ümmetlerin üzerinde gönderildiği şeriat ve yolları Tevrat idi.

İsa Aleyhisselâm'ın gönderilmesinden sonra, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin gönderilme zamanına kadar gelen ümmetlerin şeriatı ve yolları ise İncil idi.

Ama sizler! Ey mevcut olan insanlar (bütün ümmetler!) sizin şeriatınız ve yolunuzu teşrî eden Kur'an-ı kerimdir. Kur'an-ı kerimden başkası yoktur. Ancak o vardır.

Kur'an-ı kerime İmân edin! Kur'an-ı kerimin içinde bulunanlarla amel edin. ²⁹⁵

Şeriat

"şir'at," veşerîat," ²⁹⁶ kelimeleri, su yolu (vesuya giden yol.) manâsınadırlar. Allah'ın teşri ettiği (koyduğu) dine benzetildi. Allah'ın koyduğu, namaz, oruç, hac, zekât, nikah ve diğer salâh ve güzellikler... (Burada su yolu manâsında olan şeriat kelimesinin Allah'ın dini manâsında kullanılmasının sebebi) su yolu insanın fânî hayatının (susuzluktan ve Ölmekten) kurtuluşuna sebep olan suya ulaştırdığı gibi; din de insanın ebedî hayatının kurtuluşuna sebep olan Allah'ın emirleri ve yasaklarından kanunlara ulaştırdığı için şeriat adı verilmiştir. ²⁹⁷

Minhâc

"Minhâc", dinde geniş yol, demektir ²⁹⁸. Bu kelime, yol açık ve geniş olduğu zaman söylenen, den gelmektedir.

"İş açıktır," sözün- ²⁹⁹

Önceki Ümmetlerin Şeriatı

Denildi ki;

Bunda (yani "Her biriniz için bir şir'a yaptık, bir de minhac..." kavf-i şerifinde)

- "Muhakkak ki biz, bizden önce olanların şeriatları üzerine ibâdet ediciler değiliz" sözüne bir delil vardır.

Fakat tahkiki yapıldığında (bu kavf-i şerif ve diğer naslar iyice incelendiğinde şu gerçek) ortaya çıkar:

- "Muhakkak ki bizler, eski ümmetlerin (neshedilmeyip) bakî bırakılan şeriatların hükümleri, eski şeriatlar olmak haysiyetiyle değil de bizim şeriatımız olması haysiyetiyle amel ediyor ve ona göre ibâdet ediyoruz..." ³⁰⁰

²⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 6/542-543.

²⁹⁶ ŞİR'A, ŞERİA. MEŞRAA, ası! lügatte bir ırmak veya herhangi bir su kaynağından su içmek veya almak için gidilen yol demektir. Bunda insanların ebedî hayata ve gerçek saadete ermesi için AHahü Teâlâ'nın koyup teklif ettiği özel hükümlere ve doğru yola istiare yoluyla isim verilmiştir ki din demektir. Ya kapalı bir şeyi yarıp açmak, beyan ve açıklamak mânâsına "şeraa" masdarından veya bir şeye girmek mânâsına "suru" "dan alınmıştır. Birincisi şaria (yol göstericiye), ikincisi sâlike (yola girene) göre münasebeti demek olur.

²⁹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 6/543.

²⁹⁸ Minhâc da. vazıh, açık yol demektir. Bazıları şir'a ile minhâcın bir mânâdan ibaret olup tekit için tekrar edildiğine ve her ikisinden de maksadın "din" demek olduğuna kani olmuşlardır. Diğerleri ise aralarını ayırmışlar ve demişler ki, şir'a mutlak şeriaten, tarikat da mekârim-i şeriaten (şeriatın kıymetlerinden) ibarettir. Minhâcdan maksad budur. Şu halde şeriat önce, tarikat sonradır demişler. Müberred, "Şir'a tarikin (yolun) başlangıcı, minhâc da devamlı yoldur." demiştir. İbnü Enbârî de;

- "Şir'a o yoldur ki, bazan açık ve bazen kapalı olabilir; minhâc ise her halde açık olur," demiştir. Gerçek budur ki, âyette şir'a ve minhâc bir mânâdan ibaret değildir. Şir'a, zamanların ve zeminlerin, ahvâlin ve durumların değişmesiyle değişebilen dinin fûrû (dalları); minhâc da daima sabit, açık ve devamlı olan dinin asıllarıdır ki, şir'a bunun şubeleri ve çeşitleri demektir. Her milletin mensup olduğu peygambere indirilen Özel hükümler birer şir'a; Allah'a, peygamberlere, ahirete iman gibi bunların hepsinin müşterek ve birlik oldukları usul (asıllar) da minhâcdır.

²⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 6/543.

³⁰⁰ Bizden önceki peygamberlerin şeriatları, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ümmetine nispetle iki kısımdır.

Birinci kısım: Kur'an-ı kerim ve sünnet-i seniyyede zikredilmeyenler. Bütün âlimlerin ittifakıyla bunlar tamamen nesh olunmuştur. Hiçbir hüküm yoktur, ikinci kısım: Kur'an-ı kerim ve sünnet-i seniyyede zikredilenlerdir. Buda üç kısımdır.

1-Kur'an-ı kerim veya hadis-i şerifte nesh olduğu haber verilenler. Şu âyet-î kerimede olduğu gibi.:

De ki: "Bana vahyolanlar içinde bu haram dediklerinizi yiyecek bir adama haram kılınmış bir şey bulmuyorum. Meğer ki şunlar olsun: Ölü yahut dökülen kan, yahut hınzır eti ki, o şüphesiz bir pistir. Yahut Allah'tan başkasının ismi anılmış sarıh bir fişk ki, bunlarda da her kim muztarr olursa, diğer bir muztarrı tecâvüz etmediği ve zaruret miktarını aşmadığı takdirde... Şüphe yok ki, Rabbin gafurdur, rahimdir.1'145

Yahudilere her tırnaklıyı haram kıldık. Bir de bunlara sığır ve enamdan sırtlarında olan veya bağırsakları üzerinde bulunan veya kemikle ihtilât eden kuyruk kısmından maada yağlarını dahi haram kıldık. Fakat bunu onlara bağıyleri yüzünden bir ceza yaptık. Şüphesiz biz her hususta sadıkız.146 El-En'âm: 6/145-146,

2-Müslümanlar hakkında da kendisinde hüküm bulunduğu haber verilenler; şu âyet-i kerimede olduğu gibi:

Allah Dileseydi Bütün İnsanları Tek Yaptı

"Allah dileseydi,"

Allah eğer sizi tek bir ümmet kılmayı dileseydi;

"Elbette hepinizi bir tek ümmet kıları,"

Bütün asırlarda bir din üzerine ittifak eden bir cemaat yaptı. Sizinle sizden önce yaşayan ümmetlerin arasında hiçbir ihtilâf olmaksızın insanlığı tek bir ümmet yaptı. (Ümmetlerin değişmesiyle hiçbir zaman) dinî bir hüküm değişmez, nesh olmaz ve değiştirilmez³⁰¹.

İmtihan İçin

"Ve lâkin,"

Lakin Allâhü Teâlâ hazretleri bunu dilemedi. Allâhü Teâlâ hazretleri bütün insanları, tek bir ümmet kılmayı dilemedi. Belki Allâhü Teâlâ hazretleri, ümmetlerin arasında câri olan kanunları ilâhî lisân üzere diledi ki;

"Sizi imtihan etmek için..."

Sizi imtihan eden kişinin yapmış olduğu muameleyle size muamele etmek için...

"Size verdiği şeyde..."

Her biri kendi asrına ve o dönemde yaşayan insanlara muvafık olarak size vermiş olduğu değişik şeriatlarla sizi imtihan edecektir.

Onunla amel ediyor musunuz?

Şeriata boyun eğiyor musunuz?

Şeriatın (Allah'tan geldiğine itikat edip inanıyor musunuz?)

Muhakkak ki şeriatların ihtilâfı (değişik ümmetlere değişik şeriatların verilmesi) tebliğ edilen hükmün esasî üzerine bina kılınan bir meşiyeti gerektirir. Bu durum;

1 - Tebliğ edilen hükmün esasını,

2- Sizin maişetinizde (dünya hayatınızda) maslahat ve fayda olan şeyleri,

3- Meâd (âhiretiniz için) faydaları,

4- Veya haktan saparsınız!

5- Hevâ-ü hevâse tabi olursunuz,

6- Zararlı şeyleri faydalı şeylerle değiştirirsiniz!

7- Dalâleti hidâyet karşılığında satın alırsınız.³⁰²

Diken Karşılığında Bağ

Mesnevîde buyuruldu:

Veli, Allâhü Teâlâ'ya itiraz etmez.

Çünkü Allah;

Diken karşılığında bağ verir,

Bahçeler, bostanlar ihsan eder...

Bağını yaksa, üzüm ihsan eder,

Matemi yüzlerce sevinç kaynağına çevirir.

Elsiz el bağışlar,

Zayıfı kuvvetlendirir.

"Ey o bütün iman edenler! Üzerlerinize oruç yazıldı; nitekim sizden evvelkilere yazılmıştı. Gerek ki, korunursunuz." Bakara: 2/183, Oruç diğer ümmetlere farz olduğu gibi bize de farz kılındı. Yine hadisi şerifte de;

-"Kurban kesini Çünkü kurban kesmek babanız İbrahim Aleyhisselâm'ın sünnetidir."

Tirmizi: 16,

3- Kur'an-ı kerim ve sünnet-i seniyyede kabul veya reddi hakkında herhangi bir işaret bulunmayan ve Müslümanlar hakkında mensûh olduğuna dair bir delil bulunmayanlardır:

"Hem onda üzerlerine şöyle yazıldı: "Cana can, göze göz, buruna burun, dişe diş, cerhler birbirine kıyaslır". Kimde bu hakkını sadakasına sayarsa, o ona keffâret olur. Ve her kim, Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse, onlar hep zâlimlerdir." El-Mâide: 5/45,

Netice: Bizden önceki peygamberlerin şeriatlarının bize ulaşması ya Kur'an-ı kerimde zikredilmesi veya hadis-i şerifte Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin haber vermesiyledir. Eğer red ifâdesi olmaksızın ve nesh olduğuna dair bir delil yoksa, onlar da Kur'an-ı kerim veya sünnet-i seniyye'dir. Usul-u fıkıh kitaplarında zikredilen kitap ve sünnet hükümlerine tabidir. Bu konuda daha geniş bilgi için Usul-u Fıkıh, Usul-u Hadis ve Usul-u Tefsir kitaplarına bakınız. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/544.

³⁰¹ Dinlerin bütün akâdi ayıdır. Akâidlerin değişmesi asla mümkün değildir. Adem Aleyhisselâm'dan bu yana akâid hiç nesh olunmadı. Allah'ın sıfatları, isimleri, melekler, kitaplar, peygamberler, ahiret, cennet, ceennem, mizan sırat ve benzeri konulardaki inançlar hep aynıdır. Ancak amelî konular zamanla değişti.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/545-546.

³⁰² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/546-547.

Gam ve keder sarhoşunu, sevinç sarhoşuna çevirir..
Verdiği karşılık, maksûdumuzdan çok üstün olduğuna göre,
Ona itiraz edilmez ³⁰³.

Hayırda Yarışın

"O halde durmayın, hayırlara yarış edin;"
İş zikredildiği gibi olduğu (insanların imtihan için değişik ümmetlere ayrıldığından dolayı); dünya ve âhirette sizin için en hayırlı olan şeye kavuşmada yarışın!
Kur'an-ı kerimin içinde bulunan hakikî akâid (sağlam inanç) ve Salih amelleri elde etmek için yarışın! Fırsatları kollamada bir-birinizle yarışın, Bu fazilet yarışında olun.
"Nihayet dönümünüz hep Allah'adır. l
Dönüşünüz Allah'adır. İmân eden ve etmeyen bütün insanların dönüşü Allah'adır.
hitap zamirinden hâldir.
ilâ "O vakit, O sizlere nelerde
ihtilâf ediyor idüğinizi haber verecektir."
Allâhü Teâlâ hazretleri sizin aranızda hak üzere olan ile bâtıl üzere olan kişinin arasını fasledecek (ayırıt edecek) ceza ve mükâfatı verir. İşte o zaman, sizin onunla beraber dünyada kendisinden ihtilâf ede durduğunuz, din işinde ve şeriatla hiçbir şaibemiz ve tereddüdünüz kalmaz, (işte işin iç yüzünü anlamış olursunuz...)
Zikredilen şeyde bununla tabir edilip ifâde olundu. Haber vermenin vazifesi olan ihtilâfın izâlesinin mevkiinde vaki olduğu içindir... ³⁰⁴

Allah'ın İndirdiğiyle Hüküm

"Ve şu emri
indirdik: Aralarında sırf Allah'ın indirdiği ile hükmet, keyiflerine tâbi olma."
kitap" kavlı-şerifinin üzerine atıftır.
Yani biz sana kitabı indirdik ve hüküm onun içindedir. Onun içindekilerle hükmet, demektir.
"Ve onlardan sakın..." Korkarak;
"Allah'ın sana indirdiği
ahkâmın birinden seni şaşırtmasınlar."
Seni şaşırtmaları ve seni kitabın bazısında sarf edip saptırmaları velev ki azın azı da olsa bile... Bâtılı hak suretinde tasvir etmekle... ³⁰⁵

Fitne Nedir?

Burada, seni şaşırtmasınlar. Kavlı-şerifinde zikredilen) fitneden 'murad, haktan sapmak ve bâtıla düşmektir. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hadis-i şeriflerinde olduğu gibi:
-"(Allah'ım) hayatın fitnesinden sana sığınırım," ³⁰⁶ Yani sı-rat-ı mustakîm'den saptaktan sana sığınırım, demektir.
İnsanı, haktan bâtıla sarf eden ve insanı asıl maksattan saptıran (ve kötülüğe meyil ettiren) her şey fitnedir. ³⁰⁷

Sebeb-i Nüzul

Rivayet olundu:
Yahudi din adamları,
-"Bizi Muhammed'e götürün! Belki onu dininden fitneye düşürürüz!" dediler.
Onları alıp Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine götürdüler. (2/400)

³⁰³ MesneVî-yi Şerif: Defter, 3, s. 72,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/547.

³⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/547-548.

³⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/548.

³⁰⁶ Buhâri: 833, Müslim: S89, Namazda Rabbenâ Âtinâ ve Rabbenâğfirli'den sonra okunması tavsiye edilen bu duanın tamamı şöyledir:

"Allâhümme innî eüzü bike min azâbi cehennem ve eüzü bike min azâbi'l-kabri ve eüzü bike min fitneti'l-mesiyhfd-deccâal ve eüzü bike min fitneti'l-mahyâa ve'l-memâat."

"Allah'ım. Cehennem azabından, kabir azabından, deccâiin fitnesinden, hayat ve ölüm fitnesinden sana sığınıyorum."

Abdullahi'bnî Abbas (r.a.), Peygamber Efendimizin bu duayı Kur'an-ı Kerim'den bir sûreyi öğrettiği gibi talîme çalıştığını rivayet buyurmuşlardır. Resûlullah Efendimiz'den, tavsiye edilen başka dualar da mevcuttur,

³⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/548-549.

Yahudî âlimler;

-"Ey Ebe'l-Kâsım! Senin de bildiğin üzere bizler, Yahudilerin bilgin ve âlimleriyiz. Eğer biz sana tabi olursak; bütün Yahudiler, gelir sana tabi olurlar. Bizimle kavmimiz arasında bir husûmet var (peyda oldu.) Biz sana mahkemeye geleceğiz. Eğer sen kavmimizin aleyhinde ve bizim lehimizde hükmedersen; biz sana İ-mân eder ve seni tasdik ederiz!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, bundan kaçındı. İşte bu hadise üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu. ³⁰⁸

Peygamberlerin Unutmaları

Âlimler, bu âyet-i kerimeyle, peygamberlerden hatâ ve u-nutmanın sadır olmasının caiz olduğuna delil getirdiler. Çünkü Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"Allah'ın sana indirdiği ahkâmın birinden seni şaşkırtmasınlar."

Ama peygamberlerin bilerek (amden ve kasten hatâ etmeleri) caiz değildir. Peygamberlerin üzerinde ancak hatâ ve unutmadan başka bir şey kalmadı... ³⁰⁹

Allah'ın Hükümünden Yüz Çevirenler

"Yine yüz çevirirlerse,"

Eğer Allâhü Teâlâ hazretlerinin indirdiğiyle hükmetmekten yüz çevirir ve onun gayrisini murad ederseniz...

"Bil ki, Allâhü Teâlâ mutlaka istiyor,"

Bil ki onların yüz çevirmeleri, muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretlerinin dilemesinden dolayıdır.

"Onların bazı günahları sebebiyle,

başlarına bir musibet getirmek,"

Onların üzerine musallat kılmakla; dünyada onlara acilen a-zap eder... Ve dünyada;

1- Kati (öldürülmek),

2- Sürgün,

3- Cizye

4- Ve benzeri azaplarla onlara azap eder. Diğerlerini de âhirette cezalandırır.

Bu kavli-i şerifte geçen, "Onların bazı günahları sebebiyle," kavli-i şerifinden murad; onlar hükümlâh (Allah'ın hükümlerinden) yüz çeviren günahıdır. Onların günahlarından ancak bununla tabir olunması; onların çok günahlarının olduğuna tembih içindir. Bu günahlarından birinin büyüklüğünü ifade etmektedir. Diğer günahları da bunun cümlesindedir.

"ve her halde insanlardan bir çoğu fasıktırlar..."

Küfürde ileri gidip taşkınlık yapmaktadırlar. Küfür üzerinde ısrar ediyorlar. Belirli hadlerin dışına çıkıyorlar. İşte bundan dolayı, Allâhü Teâlâ hazretlerinin hükümünden çıkıyorlar. ³¹⁰

Câhîliyyet Hükümünü Arayanlar

"Durmuşlar da, câhiliyyet devrinin hükümünü mü istiyorlar?!"

Onların hallerini inkâr ve taaccüptür. Ve onları azarlamadır.

Fe (İ) harfi makamın iktizâ ettiği bir mukadder üzerine atıf içindir.

Yani: Onlar senin hükümünü bırakıp, o sadece hevâ-ü heves ve cehalet olan ve hiçbir ilâhî kitaptan sâdir olmayan ve vahye dayanmayan câhiliyyet döneminin hükümlerini mi istiyorlar?! demektir. ³¹¹

Hükümlerin En Güzeli

"Kimmiş Allah'tan güzel hüküm verecek?"

Inkâridir. Çünkü hiçbir kimsenin hükmü, Allâhü Teâlâ hazretlerinin hükümünden daha güzel veya Allâhü Teâlâ hazretlerinin hükmüne müsavî (eşit güzellikte veya ona denk) olamaz.

Âyet-i kerimenin zahirinin gelişi (siyak ve sibakı) müsavat ve inkârının nefyine taarruz etmiyorsa; fakat sürüp gelen örf ve devam eden kullanma (bu konuda seni) irşat etmektedir...

Zira; "Falancadan daha kerim kim var?" denildiğinde veya "Falancadan daha faziletli kim var?" denildiği zaman; o kişinin bütün kerimlerden kesinlikle daha kerim olduğunu ve bütün faziletli kişilerden daha faziletli

"Hüküm" kelimesi temyizdir. Mübtedâ'dan menkûldür.

³⁰⁸ Kurtubî Tefsiri: c. 6, s. 154,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/549.

³⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/550.

³¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/550-551.

³¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/551.

Bunun takdiri, f hükmünden daha güzeldir."

"en güzel," kelimesinden "Kimin hükmü, Allah'ın

"Fakat bunu, yakın sâından olan bir kavim anlar."

Onların yanında... Lam (J) harfî beyân içindir. Bir mahzûfa taalluk etmektedir. "Allah sana iyilik versin!" Çünkü sika, bir muhatabın lehine, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisini rahmetine gark etmesi manâsında duadır. "senin için," kelimesi de onun için beyân olmuş olur.

Yani bu yakînen imân eden bir kavim için istifhamdır (sorudur.) Çünkü onlar, nazarlarıyla bütün işlerin takdirini (ve iç yüzünü) çok iyi bilmektedir. Onlar yakînen bilirler ki muhakkak hükümlerin en güzeli ve en âdilidir, Allâhü Teâlâ hazretlerinin hükmüdür.

Lâm (J) harfî - kelimesine taalluk etmemektedir.

Çünkü Allâhü Teâlâ hazretlerinin hükmü bir kavim berisinde diğer kavme mahsus değildir.³¹²

Din Fürû Cihetinden Değişir

Bu âyet-i kerime, (Allah tarafından gönderilen semavî bütün dinlerin) usûl cihetinden dinin bir olduğuna ve fürû yönünden ihtilâf edip (değiştirmeye) delildir³¹³.

Her asır ve zamanda dilediği gibi hükmetmek Allâhü Teâlâ hazretlerine mahsustur. Allâhü Teâlâ hazretlerinin hükümlerinde büyük bir hikmet ve maslahat vardır.

Bize düşen ise,

1 - Teslîm olmak,

2- (Allah'ın emirlerine) boyun eğmektir.

3- İtiraz etmeyi terk etmek,

4- Ölümünden ve zaman kaçırmadan önce hayır işlerinde koşmaktır.³¹⁴

Ganimet Bilinmesi Gereken Beş Şey

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Beş şeyden önce beş şeyi ganimet bilin, ihtiyarlığından önce gençliğinin, Hastalığından önce sıhhatinin, Meşguliyetten önce boş vaktinin, Fakirliğinden önce zenginliğinin, Ölümünden önce hayatının (değerini bil...)"³¹⁵

Gençliğin Değerini Bilmek

İhtiyarlığından önce gençliğini (n değerini bil!)11

Çünkü kişi, ihtiyarlığında yapmaya kadir olamadığı amelleri, gençliğinde yapmaya kadir olup gücü yeter. Gençlik masiyete döndüğü zaman, ihtiyarlığında o günahlardan imtina etmek mümkün olmaz, (insan gençliğinde şekillenir... Ve kişilik kazanır...)³¹⁶

Sihhat

Hastalığından önce sıhhatinin..."

Çünkü sahih (sağlıklı ve afiyet içinde olan) kişi, malı ve nefsinden dolayı vermiş olduğu emirleri geçerlidir. (Malını ve canını istediği gibi Allah yolunda kullanabilir...) Kişi hastalandığı zaman, bedeni taat ve ibâdet etmekten zayıflar. (Gereğince ibâdet ede-mez olur,..) Yine kişi hastalandığı zaman ise, malında hükmü geçmez

³¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/551-552.

³¹³ Dinlerin amelî tarafından nesh ve değişikliği insanlığa bağlı olarak değişmektedir. Ama dinlerin akâidî konulan, Âdem Aleyhisselâm'dan günümüze kadar hiçbir değişikliğe uğramadı. Bütün peygamberler, Allah'ın varlığını, birliğini, bu gün bizim ehl-i sünnet ve'l-cemaatin akâid ve kelâm ilimlerinde öğrendiğimiz, Allah'ın mübarek sıfatları, güzel isimler. İlâhî kelâm, melekler, peygamberler, âhiret, cennet, cehennem, ceza ve sevabı aynen bizim inandığımız şekilde haber verdiler. Peygamberlerin herhangi bir çağda ve herhangi bir yerde ve herhangi bir ümmete getirmiş oldukları semavî dinin itikâdî yani inancı ile bizim inancımız aynıdır. İtikadî şeylerde asla bir değişiklik yoktur. İnanç yönünden bütün dinler birdir. Ancak dinlerin amelî yani fikhî tarafları neshe uğramıştır. Meselâ Adem Aleyhisselâm'ın şeriatında ayın batında olmamak şartıyla kişiler kız kardeşleriyle evlenebiliyorlardı. Bu hüküm yeryüzünde insan-değişiklik yoktur. İnanç yönünden bütün dinler birdir. Ancak dinlerin amelî yani fikhî tarafları neshe uğramıştır. Meselâ Adem Aleyhisselâm'ın şeriatında ayın batında olmamak şartıyla kişiler kız kardeşleriyle evlenebiliyorlardı. Bu hüküm yeryüzünde insanların çoğalmasıyla neshedildi. Yakup Aleyhisselâmın şeriatında iki kız kardeşi bir nikah altında toplamak caizdi. Bu daha sonra haram kılındı. Dinlerin gelmesi, İslâm dini ile son buldu. İslâm dini en mükemmel ve âhirete kadar yeryüzüne gelecek olan bütün insanların her türlü ihtiyacına cevap verebilecek bir şeriat ve hükümlere sahiptir. Mütercim.

³¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/552-553.

³¹⁵ İhyâ-u Ulûmüddin, c.4 s. 459

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/553.

³¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/553-554.

olur; ancak malının üçte birini vasiyet edebilir. ³¹⁷

İşsizliği İyi Değerlendirmek

"Meşguliyetten önce boş vaktin (değerini bil),¹

Yani geceleyin boş olursun. Gündüzleri meşgul olursun. 0-nun için boş vakitler olan geceleri namaz (ibâdet, taat ve okumakla) geçirmelisin. Çalıştığın ve meşguliyetin olduğu zaman da oruç tut; özellikle kış günlerini oruçlu geçir. Çünkü kış mevsiminde oruç tutmak; müminin ganimetidir. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi:

"Kış, müminin ganimetidir. Geceleri uzundur; kıyam ile geçirir. Gündüzleri, kısadır; oruçla geçirir." ³¹⁸

Başka bir rivayette de buyuruldu:

"Geceler, uzundur; onları uykun ile kısaltma; gündüzleri aydındır, onları günahlarınla bulandırma!" (2/401) ³¹⁹

Varlığınla Kanaatkar 01

"Fakirliğinden önce zenginliğinin,"

Sen, Allâhü Teâlâ hazretlerinin sana verdiği rızık ile kanaat ettiğin vakit, bunu ganimet bil. Ve insanların elinde olana göz dikme. ³²⁰

Hayat

"Ölümünden önce hayatının (değerini bil...)"

Çünkü kişi, hayatta olduğu müddetçe amel yapabilme gücüne sahiptir. Öldüğü zaman da ameli kesilir. Bundan dolayı ölümler, bir daha dünyaya gelip, bir kere olsa bile tehtil okumayı veya iki rekat namaz kılmayı çok temenni ederler. Onun için fırsatı ganimet bil; ömür kısadır... ³²¹

Ömür Değerlidir

Hafız (k.s.) hazretleri buyurdular:

"Ey kardeş! Fırsat kaçtı

Fırsatların hemen geçip gitmesi.

Sıcak günlerde oluşan bulutlar gibidir...

Aziz olan ömrünü değerli şeyleri elde etmeye baki

Eğer boşa geçerse, yazık olmuş olur ömre!..." ³²²

Ömür Azizdir

Seyyid Şerif (Cürânî r.h.) oğluna şöyle nasihat etti. (Ey oğul!) Pederinin cân ciğer evlâdı. Nasihatimi can kulağıyla dinle!

Ömür azizdir. Onu boş yere zayi etme! ³²³

Ne Zaman İbâdet Edeceksin?

Akıllı kişiye düşen vazife günlerini boş yere zayi etmemesidir. Hakîm Bekûdekî Bâzî buyurdu:

"Canın mest oldu. Yaşlı ihtiyar oldun daha ne zaman Allah'a ibâdet edeceksin?" ³²⁴

Tarikat Şeriatın Bâtınıdır

Şeriat ile ilgili çalışman ve ibâdet etmen bittiği zaman, tarikatta çalış! Tarikat, şeriatın bâtınıdır. Akılların en akıllısına tabi ol! Her peygamberin bir şeriat ve minhâcî olduğu gibi her velinin (mürşid-i kâmilin) de husûsî bir

³¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/554.

³¹⁸ Kenzul-Ummal: 37287. Keşfü'l-Hafâ: 1533, değişik lafızlarla...

³¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/554.

³²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/555.

³²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/555.

³²² Divân-ı Hafız-ı Şirâzî s. 235.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/555.

³²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/555.

³²⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/555-556.

tarikât ve mesleği vardır. Onların ışıklarından mahrum olup sapıtan kişi, elbette sapıtmıştır. ³²⁵

Yahudî Ve Hıristiyanları Dost Edinmeyin

Yüce Meali:

Ey o bütün imân edenleri Yehûd ile Nasârâ'yı yâr tutmayın; onlar ancak birbirlerinin yaranıdır. İçinizden her kim onlara yardıklık ederse, muhakkak onlardan madûddur (sayılır). Allah ise, zulmedenleri doğru yola çıkarmaz.⁵¹

Onun için, yüreklerinde nifak illeti olanları görürsün ki, onların İçine koşar dururlar: "Ne yapalım, tersine bir devrin başımıza dönmesinden korkuyoruz." derler. Memul ki, Allah yakında o fethi veya nezd-i ilâhîsinden bir emir ihsan ediverir de, nefislerinde gizlediklerine pişman olurlar.sz

Müminler de: "Hâ!" derler; "şunlar mı o sizinle beraber olduklarına olanca yeminleriyle Allah'a yemin edenler?" Bütün çabaladıkları boşuna gitti de, hüsrân içinde kaldılar.⁵³ ³²⁶

Tefsîr-i Şerifi:

* "Ey o bütün imân edenleri"

Hitâb umûmîdir. Hükümü bütün müminleredir. İhlâslılara ve diğerlerine de hitâp etmektedir; her ne kadar âyet-i kerimenin inmesine sebep olan müminlerden bazı kişiler ise de.... ³²⁷

Sebeb-i Nüzul

Rivâyet olundu:

Ubâde bin Sâmî (r.a.) hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine buyurdular:

-"Benim Yahudilerden sayıları çok dostlarım var. Ben onların dostluklarını bırakıyorum, Allah ve Resulü (s.a.v.) hazretlerine sığınıyorum (dost ediniyorum!)"

Abdullah bin Übey,

-"Ben devrânlardan (felâket ve gücün başkalarına geçmesinden) korkan biriyim! Ben Yahudilerle olan dostluğumu kesmiyorum! Onlar Kaynukaoğulları Yahudileridir!"

Bunun için Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

(ve dost) tutmayın;"

Onlardan hiçbirini velî yani dost ve arkadaş edinmeyin. Onlara ahbap muamelesi yapmayın. Onlarla olan muaşeret, hakikî dostluk mânâsında değildir. Bu zaten kendi başına yasak olan bir şeydir. (Burada ki) nehiy ona taalluk etmez. ³²⁸

Yahudi ve Hıristiyanlar

"Onlar ancak birbirlerinin yaranıdır."

Bu iki fırkadan her biri, diğerlerinin dostudur. Diğer fırkanın değildir. Çünkü Yahudi ve Hıristiyanların arasında resen dostluk yoktur. Hepsî küfür üzerine olup, size zarar vermek için icma etmişlerdir. (Fikir birliği içindedirler...) Size zarar vermek üzere birleşenlerle sizin aranızda dostluğun olması nasıl düşünülebilir??' ³²⁹

Dost Edinenler Onlardandır

"İçinizden her kim onlara yardıklık eder-

Kim Yahudî ve Hıristiyanları dost edinirse,

"Muhakkak onlardan madûddur (sayılır).¹¹

Yahudî ve Hıristiyanları yâr (ve dost) edinenler, Yahudî ve Hıristiyanların dinleri üzerinedir. Ve cehennem ateşinde onlarla beraber olacaktır. Bu durum, (Yahudî ve Hıristiyanları sadece) dinlerinden dolayı dost edinenler içindir...

Ama alış-veriş muamelesi için onlarla sohbet etmek; dinî işlerde ve itikada Yahudî ve Hıristiyanlara muhalefet ettikten sonra onlardan bir işin yapılmasını talep etmek (gibi şeylerden) dolayı bu vaîd (korkulu hâl) yoktur.

Mevlâ Ebûs Suûd (r.h.) buyurdular:

³²⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/556.

³²⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/556-557.

³²⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/557.

³²⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/557-558..

³²⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/558.

-"Her ne kadar hakikatte dostluk olmasa bile, görünüşte Yahudî ve Hıristiyanlara dostluğu izhâr etmede, müminlere büyük bir men ve yasaklama vardır..."³³⁰

Zâlimlere Hidâyet Yoktur

"Allah ise, zulmedenleri doğru yola çıkarmaz."

Yahudî ve Hıristiyanları dost edinmenin (yasak olmasının) ta'lilidir. Yani, mümin kardeşlerini terk ederek; Allâhü Teâlâ'nın düşmanlarını (Yahudî ve Hıristiyanları) dost edinerek nefislerine zulmedenleri, Allah irşâd etmez. Belki onları (nefisleriyle baş başa ve) işleriyle serbest bırakır. Onlar da küfür ve dalâlete düşerler.

-"Allah'ım göz açıp kırıncaya kadar veya bundan daha az bir zaman olsa bile beni nefsim bırakma!"³³¹

Hafız (k.s.) buyurdular:

O aşk yolunda yüzlerce tehlike var. Tak ey genç, demeyesin ki ömrüm boşa geçti.³³²

Münafıkların Endişeleri

" Onun için görürsün,

Ey habibim Ahmedl Resulüm ya Muhammed (s.a.v.)!

Veya hitap ehliyetine sahip olan herkes; gözün görmesiyle görür;

Kalplerinde nifak hastalığı olanla-

Kalplerinde nifak hastalığı ve dinde akdin rehaveti olanları görürsün ki,

"" "Onların içine koşar dururlar." (2/402)

Mevsûl'dan hâldir.

Yani Yahudî ve Hıristiyanların dostluğuna ve onlara yardım etmeye koşuyorlar.

Burada "içinde," harf-i cerrinin, harf-i cerrine tercih edilmesinin sebebi; (yani i onlara değil de onların içine," buyurulması;

"Münafıkların Yahudî ve Hıristiyanların dostluklarında istikrar ettiklerine delâlet etmesi içindir."

Lakin onların koşmaları birbirlerinin üzerinde olan bazı mertebelerdedir. Onlardan murad; Abdullah bin Übey ve benzerleri gibi, Yahudî ve Necrân Hıristiyanlarının dostluğu için çalışanlardır. Onlar, müminlere karşı, zamanın geçmesinden emin olmadıklarına dair mazeret beyan ediyorlardı. Allâhü Teâlâ

Özürler beyân ederek diyorlar ki:

"Ne yapalım, tersine bir devrin

başımıza dönmesinden korkuyoruz."

Bu kavî-i şerif, "koşuyorlar" fiilinin zamirinden hâldir. "Devrân" kelimesi İse, mevsûfu çoğu kere kendisiyle beraber zikredilmeyen sıfatlardandır.

Yani: Zamanın devrânlarından bir devrin aleyhimize dönmesinden, işin tersine dönmesiyle devletlerinden (varlıklardan) bir devletin bizim aleyhimize olmasından, başımıza herhangi bir tehlikenin gelmesinden ve devletin kâfirlerin olmasından korkarız. ..

Denildi: Biz, zamanın mekruhlarından bir mekruh olan kuraklık ve kıtlık (gibi haller olduğunda) onlar (Yahudî ve Hıristiyanlar) bize, herhangi bir yiyecek ve borç vermezler. Belki gün olur, kâfirler, müminlerin üzerine hâkim olurlar...

Münafıklar, "devrân" kelimesiyle son manâyı murad e-dip, birinci manâyı da kendi nefislerinde gizlerler...³³³

Münafıklara İlâhî Cevaplar

Memul ki, Allah yakında o fethi ihsan ediverir..."

Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından onların bâtil illetlerinin reddi vardır. Onların tamamı (arzu ve isteklerini) kesti. Ve müminleri zaferle müjdeledi.

Zira i "Me'muldür," fiili, Allâhü Teâlâ hazretlerine nispet edildiği zaman, kesin vaad manâsına gelir.

Zira kerim (iyi) kişi, tama ettirdiği (ümit verdiği zaman mutlaka yedirir. Peki ekremü'l-ekremîn (kerimlerin en kerimi olan Allah) hakkında ne düşünürsün?³³⁴

³³⁰ Ebûs Suûd Tefsiri: c. 3, s. 48,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/558.

³³¹ Kenzu'l-Ummâl: 5075, Keşfü'l-Hafâ: 564,

³³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/559.

³³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/559-560.

³³⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/560-561.

Fetihten Murad

Burada geçen, "Fetih'ten murad;

1- Mekke'nin fethidir.

2- Veya Yahudilerin şehirlerinin fetihleridir. Hayber ve Fedek'in fethidir.

3- Ya da kendisine muhalefet edenlere karşı Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin nusret (ve ilâhî yardım ile) fasi ile kaza etmesidir.

4- Dinin aziz olmasıdır.

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

Nusret, fetih diye isimlendirildi. Çünkü içinde muğlak emir (iş) vardır. ³³⁵

Kökleri Kazılır

"Veya nezd-i ilâhîsinden bir emir ihsan ediverir."

Öldürülme ve sürgün ile Yahudilerin köklerinin kazınması gibi...

(Burada köklerinin kazınması diye tercüme ettiğimiz) kelimesi, (aslında) ayakların altında çıkan yaraya denir. Ayak altında çıkan bu yaranın durması için ayak altı dağlanır ve böylece yara gider. Darb-i meselde "Allâhü Teâlâ onun kökünü kazısın," yani, Allâhü Teâlâ hazretleri, ayak altında çıkıp dağlanmakla tamamen giden yara gibi onun da aslını ve kökünü tamamen yok etsin," (manâsında bir bedduadır...) ³³⁶

Pişman Olurlar

"Oldular," Bu zikredilenlere taalluk eden münâfıklar, demektir.

"Nefislerinde gizlediklerine pişman (olurlar)"

Onların içlerinde gizledikleri şeyler, münafıkların içlerinde gizledikleri küfür ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin gönderilme işi hakkında besledikleri şek ve şüphedir... ³³⁷

müminlerin Tarizleri

"Müminler de, derler;"

Münafıkların pişmanlıklarının zahir olduğu zaman derler.

Bu mübtedâ bir kelimedir. Bu zikredilen taifenin (münafıkların) kötü hallerinin durumlarını tamamıyla beyân için sevk edilmiştir.

Yani Müminler, Yahudilere hitap edip, Münafıkları işaret ederek; o kendileriyle dostluk kurdukları, gayet büyük bir muhabbet besledikleri, müşahede anında onların hıyanetlerinden korktukları için, sıkıntı ve genişlikte, zorluk ve sevinç hallerinde kendilerinden ayrılmadıkları, kendilerinden hıyât beklentileri içinde oldukları halin tersinin meydana gelmesinden çekindikleri, murakabe etmekte oldukları, muhatapların hallerinden kendisiyle taaccüb ettikleri illetleri beyan ve onları tariz için derler ki:

şunlar mı o sizinle beraber olduklarına olanca yeminleriyle Allah'a yemin edenler?"

Nusret ve yardım ile yemin edenler... Kendilerinden hikâye yoluyla beyan edildiği üzere;

"Bakmaz mısın şu münafıklık yapanlara, ehl-i kitab'dan o küfreden ihvanlarına şöyle diyorlar: Yemin ederiz ki eğer siz çıkarılırsanız, her halde biz de sizinle beraber çıkarız ve sizin hakkınızda ebedâ kimseye itaat etmeyiz ve şayet size kıtal yapılırsa muhakkak size yardım ederiz'. Hal bu İse Allah şahadet ediyor ki onlar katiyen yalancıdır!." ³³⁸

işaret (yani kavl-i şerifi) mübtedâdir. Mâ ba'di (kendisinden sonra gelen cümle ise) haberidir.

Manâsı: Onların yaptıklarını inkâr ve meydana gelme yönünde (akıl ve pratikte) çok uzak görmektir. Onların bu konuda hata ettiklerini beyandır.

"Sizinle beraber," kavl-i şerifinde hitap. Müminler tarafından, Yahudilerdir.

"Cehdi yeminler" Galîz yeminlerdir.

O (jfe kelimesi) aslında masdardır.

Nasb olması, "Olanca yeminleriyle bütün gayretleriyle çalışacaklarına Allah 'ayemin ettiler," fiilin tak-ririyledir. Burada üil hafzedildi. Makam onun yerine ikâme edildi. Lafzen marife olmasına aldırış edilmez. Çünkü nekre ile te'vll e-dilmiştir. Yani "Yeminlerinde olanca gayretiyle çalışıyorlar, " demektir. Veya masdardır. "Yeminlerinde ictihad edenlerin yeminiyle yemin ettiler, " demektir.

"Bütün çabaladıkları boşuna gitti de, hüsrân içinde kaldılar."

³³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/561.

³³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/561.

³³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/562.

³³⁸ el-Hasr: 59/11,

istinaf cümlesidir.

Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından onların yapmış oldukları işlerinden velayeti iddia etmeleri, sevinç ve kötülük anlarında beraber olduklarına dair yapmış oldukları yeminlerinden asıl maksatlarını beyan için sevk edilmiştir. (Bu kelam) istifhâm-ı inkârî ile işaretin eserinin bâtil olduğunu beyan etmektedir. Yani münafıkların onların (Yahudilerin) dostluğu uğruna yapmış oldukları amellerinin bâtil olduğunu ve onların bu konuda çok belirgin bir şekilde çalıştıklarını; ama Allâhü Teâlâ hazretleri bir daha Yahudilere devlet vermediği için, bütün çalışmalarının bâtil olduğunu beyân etmektedir. Münafıklar, bu çalışmalarından büyük bir zarar ile zarar ettiler. Meşakkat ve zorlukları yüklenmekten başka bir şey yapmadılar...

Hafız (k.s.) buyurdular:

- "İsm-i A'zam kendi işini işler...

Ey gönül sen hoş ol!

Tuzak ve hile ile,

Şeytan, Süleyman Aleyhisselâm olamaz...

³³⁹(2/403) ³⁴⁰

Bâtil Ehline Meyledilmez

Bil ki hakkın devleti, bâtilin ise savleti (birden parlayıp sönmeye) vardır. Bâtil parlar (alevlenir) ve sonra hemen söner. Mümine düşen vazife, bâtil tarafına ve bâtil ehline asla meyletme-mesidir. Bâtil ehli kim olursa olsun... ³⁴¹

Gayri Müslim Memur Edinmek

Rivayet olundu:

Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a.) buyurdular:

- "Ömer bin Hattab (r.a.) hazretlerine dedim ki;

- "Benim Hıristiyan bir kâtibim var!" dedim. Hazret-i Ömer (r.a.) bana buyurdular:

- "Ne olmuş sana? Allah seni kahretsin! Neden hanîf (İslâm dini) üzere olan bir katip edinmedin? Sen, Allâhü Teâlâ hazretlerinin şu kavli-i şerifini işitmedin mi?

Ey o bütün imân edenler! Yehûd ile Nasârâ'yı yâr tutmayın; onlar ancak birbirlerinin yaranıdır. İçinizden her kim onlara yardımlık ederse, muhakkak onlardan madûddur. Allah ise, zulmedenleri doğru yola çıkarmaz." ³⁴²

(ben ona);

- "Onun dini ona! Bana onun kâtipliği lazım!" dedim. Hazret-i Ömer (r.a.) buyurdular:

- "Allâhü Teâlâ hazretleri, onları küçülttüğü zaman, siz onlara (Yahudî ve Hıristiyanlara) saygı göstermeyin!

ikramda bulunmayın!

Onlar, Allâhü Teâlâ hazretlerine ihanet ettikleri zaman; onlara asla güvenmeyin!

Allâhü Teâlâ hazretleri, onları uzaklaştırdığı zaman, onları kendinizden uzak tutun!" ³⁴³

Rivayet olundu:

Hazret-i Ömer (r.a.) buyurdular:

Görmenin kıyımı, ancak onunla olur!

Farz etki Hıristiyan memurun öldü, o zaman ne edeceksin? İşte şimdi bu saatte onu yaptı. Ondan müstağni oldu.

Ve onun yerine Müslüman bir memur (kâtip) tayin et!" buyurdu. ³⁴⁴

Hıristiyanların Mamûdiye Suyu..

Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin-i Arabî (k.s.) el-athar (tertemiz) hazretleri buyurdular:

Dımışk (Şâm-ı şerifte gördüm, (Müslüman) erkek ve kadınlar, Hıristiyanlarla dostluk ediyorlar, onlara müsamaha (hoşgörüle) muamele ediyorlardı. Onların büyükleri küçük çocuklarıyla beraber Kiliselere gidiyorlardı. "Mamûdiyye suyundan çocukların

üzerine teberruken serpiyorlardı... İşte bu küfürdür. Bundan Allah'a sığınınız. ³⁴⁵

Mamûdiyye Suyu

³³⁹ Divân-ı Hafız-i Şirâzî s. 89,

³⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/562-564.

³⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/564,

³⁴² el-Mâide; S/51,

³⁴³ Beyhâkî: 9384,

³⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/564-565.

³⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/565-566.

Mamûdiyye (vaftiz) ³⁴⁶ suyu, Hıristiyanların bir suyudur. San renktedir. Yani doğan çocuklarını o suya batırırlar. Böylelikle yeni doğan çocukların o suya batırılmakla temizlendiğine inanırlar. Başkalarının (Müslümanların çocuklarını) sünnet etmeleri gibi bir şeydir. ³⁴⁷

Yılbaşını Kutlamak

Hıristiyanların Nevruz gününe tazim etmeyi buna kıyâs et! Hıristiyanların yılbaşı günlerinde onlara bir şeyler hediye etmek o günü kutlamak, yılbaşını kutlamak için onlara katılmak ve müşterek hareket etmekte (mamûdiyye suyuna teberruken kullanmanın küfür olduğuna) kıyâs edilmelidir. Bazı işlerde ve özellikle dostluk damarlarını kesmede iyi tedbir alıp hisbe etmek lazımdır. "Multakatatü'n-Nâsırî" isimli kitapta buyuruldu: "Müşriklerin üd (ve diğer çalgı âletlerini) çalmalarını bırakmam (izin vermem)." ³⁴⁸

Zimmilerin Domuz ve şarabı

İmam Muhammed (r.h.) buyurdular:

İslâm dininin Müslümana yapmayı menettiği her şeyi (İslâm ülkesinde yaşayan zimmî ve) müşriklerin de yapmalarına mani olurum. Ancak, şarap ve domuz eti hariç....

Lakin küfür ehlinin şarap ve domuzlarını alenen ve teşhîr ederek Müslüman sokaklarından geçirmelerine mâni olunur. Çünkü bunda Müslümanları (ve İslâm dinini) hafif görmek vardır. Onların (Müslümanların ülkesinde) müminleri hafife almalarına imkan vermeyiz. ³⁴⁹

İslâm'ın Yasakladığı Şeyleri Satmak

Eğer onların (Hıristiyanların ve bütün gayri müslimlerin) herhangi bir bayramları gelirse, saliplerini ortaya çıkartmalarına izin verilmez.

Zurna, tambur gibi çalgı aletlerini açıkça satışları onlara yasaklanır. Teğannî ve bundan başka Müslümanların men olundukları her şeyden men olunurlar. ³⁵⁰

Yeni Kilise Yapmak

Hıristiyanlar, yeni kiliseler yapmaktan da men olunurlar.... ³⁵¹

İnsanı Burmak

Efendimiz (s.a.v.) buyurdular:

- "İslâm'da burmak yoktur, kilise de yoktur." ³⁵²

Hadis-i şerifte geçen, "burmak"tan maksat, insanı burmaktır. ³⁵³

Hayvanları Burmak Caizdir

Hayvanların (Öküz, koç ve teke gibi) hayvanları burmak caizdir. Biz bunu söyleriz (buna göre fetva veririz...) Nasıl ki insanların etine olan ihtiyacından dolayı hayvanların kesilmesi caiz olduğu gibi; insanların menfaati

³⁴⁶ Ma'mûdiyye suyu yani vaftiz. Hıristiyanlığa girme alameti ve Hıristiyanlığın şartı sayılan yedi merasimden biridir. Vaftiz Ortodokslarda suya girmekten, Katoliklerde üzerine su serpmekten ibarettir. Vaftize Arapçada "ta'mid" vaftiz suyuna da "Ma'mûdiyye suyu" denilir. Hıristiyanların bozuk İnançlarına göre, vaftiz, Hz. Adem'le Havva'dan intikal eden ilk (aslı) günahattan arınma olmakla beraber, kişinin yeni bir hüviyete bürünerek Allah'ın krallığına katılmasının takdisi manalarına da gelir. İlk günah İnanç Hıristiyanlıkta önemli bir unsurdur; bir günahattan kurtulmanın tek yolu da vaftiz olmaktır: Tarih boyunca vaftiz, kiliselerde kişinin tamamen suya daldırılması, vücudunun bir kısmının suya batırılması, başına su dökülmesi veya üstüne su serpilmesi vb. şeklinde uygulanmıştır.

Vaftiz, doğan çocuğun Hıristiyan dinine kabulünü sağlayan bir işlemdir. Vaftiz, ileri yaşlarda da yapılır; çünkü vaftiz edilen kişinin, o zamana kadar işlediği bütün günahlarından kurtulacağına dair Hıristiyanlarda kesin ve bozuk bir inanç vardır. Müslümanlar gidip, Hıristiyanların inançlarından dolayı yaptıkları şeyleri yaptığı zaman onların inançlarını benimsemiş olmuş olurlar. Yahudî, Hıristiyan, Mecûsi, Müşrik ve putperestlerin âlâmet-i farikalarını benimseyerek yapmak kişinin imanına zarar verir. İşte bu küfürdür...

³⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/566.

³⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/566.

³⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/567.

³⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/567.

³⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/567.

³⁵² Nasburrâye c. 3, s. 453,

³⁵³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/567.

olduğu zaman hayvanları burmak caiz olur....³⁵⁴

Burulmuş İnsan

Sual: Eğer sen, "Adem oğlunu burmakta da (hayaları burmak gibi) menfaat vardır!" (İnsanı burmak neden caiz olmasın?)" dersen,

Cevâb: Denilir ki: İnsanı burmakta hiçbir menfaat yoktur. Çünkü burulmuş insanın da burulmamış insan gibi kadınlara bakması asla caiz değildir. "Bostanü'l-Ârifin" kitabında da böyledir.³⁵⁵

Nefis ve Şeytan Yahudî ve Hıristiyan Gibidirler

Sonra bil ki, muhakkak nefis, şeytan ve şer kuvvetleri, insanın vücûdunda, Yahudî ve Hıristiyanlar gibidirler. Yahudî ve Hıris-tiyanlardan uzaklaşmak ve dostluk kurmamak gerekli olduğu gibi... Çünkü Allâhü Teâîâ hazretleri Yahudî ve Hıristiyanları düşman saydı ve onlarla düşman olup dostluk kurmamayı emretti, işte böylece bu zikredilen, nefis ve diğerlerinden (şeytan ve şer kuvvetleriyle de) dostluk kurmak asla caiz değildir. Hevâ-ü hevese yüklenmek de caiz değildir. Bunlar kişiyi ateşe sevk ederler. Cehennem ateşine ve ayrılık ateşine....

mümin, Allâhü Teâlâ hazretlerine düşman olanlarla mutlak olarak düşman olmakla memurdur. Yoksa asla İmânî sahil olmaz.³⁵⁶

Melun Nefis İnsanı Harap Ediyor

Mesnevî'de buyuruldu: Firavunun işi sende var. Bir bakî Lakin senin ejderhan kuyuda mahpus...

Yazıklar olsunî

Bunlar hep senin hallerindi...

Hayalin Firavuna gitti, ona ait olduğunu sandım.

Sana senden bahsedince sıkılır;

Başkasının hikâyesinden hoşlanırsın!

O Melun nefsin seni nasıl harap ediyor?

Bu kötü arkadaşın seni Hak'tan uzaklaştırıyor³⁵⁷

Nefis Firavun Gibidir

(Mesnevî'de buyuruldu:)

Senin ateşinde Firavununki gibi ateş yok.

Zira onun gibi fırsat ve imkana sahip değilsin³⁵⁸.

Yani Firavun, (Rububiyet) davası ve hevâya tabi olma sebeplerine ve genişliğine sahip oldu. Bundan dolayı söylediğini söyledi ve yaptığını yaptı. Ama sana ne oluyor? Halbuki sen koşulacak o geniş sebeplere sahip değilsin. Sen hevâ-ü hevesinde bir yardımcı bulamazsın ardında... Bundan dolayı sen Firavunun izhâr ettiklerini asla izhâr etme, demektir.³⁵⁹

Allah Tarafından Sevilenler - Allahı Sevenler

Yüce Meali:

Ey o bütün imân edenleri İçinizden kim dininden dönerse duysun: Allah onun yerine öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sever, onlar Allah'ı severler, müminlere karşı boyunları aşağıda, kâfirlere karşı başları yukarıda... Allah yolunda mücâhede ederler, dil uzatanın levminden korkmazlar, işte o, Allah'ın fazlıdır. Onu dilediğine verir ve Allah vâsîdir, alîm'dir.⁵⁴

Sizin velîniz; evvel Allah, sonra resulü, sonra o imân etmiş olanlardır ki, namaza devam ederler ve rükû' halinde zekât verirler.⁵⁵

Ve her kim, Allah ve Resûlü'ne ve imân edenlere yâr olursa, şüphe yok ki, Allah hizbidir ancak galip

³⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/568.

³⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/568.

³⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/568.

³⁵⁷ Mesnevi-yi Şerif: Defter. 3, s. 37,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/568-569.

³⁵⁸ Mesnevi-yi Şerif: Defter: 3, s. 37,

³⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/569.

olacaklar...56³⁶⁰

Tefsîr-i Şerifi:

"Ey o bütün imân edenler! içinizden kim dininden dönerse duysun,"

Bu, daha vuku bulmadan (meydana gelmeden) önce Kur'ân-ı kerimin olacağını haber verdiği kâinat (olacak olaylardır)...³⁶¹

Mürted Olan Kabileler

Rivayet olundu:

On bir (11) fırka İslâm dininden irtidad etti (dönüp çıktı...) ³⁶² Üç fırka, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin döneminde İslâm'dan çıkıp mürted oldular. (2/404) (Onlar)

- 1- Müdlec oğulları,
- 2- Hanife oğulları,
- 3- Esed oğulları...³⁶³

Müdlec oğulları

Müdlec oğullarının reisleri, Zü'l-Himâr idi. O Esved el-Ansî i-di. Kâhin bir adam idi. Yemende peygamberlik iddiasında bulundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine tabi olup Müslüman olan bir çok şehirleri istilâ etti. Hatta Muaz b.Cebel (r.a.) hazretleri gibi Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin vali, kadı ve memurlarını ve Yemenin ileri gelenlerini Yemenden çıkarttı.

(Bu hadise üzerine) Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Muaz b.Cebel (r.a.) hazretlerine ve beraberindeki Müslümanlara, insanlara dinleri üzere kalmaya ve dinlerine sarılmalarını teşvik etmeleri, Esved-el Ansî'ye karşı toparlanmaları ve savaşmalarını emretti.

(Müdlec kabilesinin kâhini Esved el-Ansî) yatağının üzerinde yatarken Firûz ed-Deylemî (r.a.) hazretleri gidip onu öldürdü.

peygamberlikte Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ortak olduğunu zan ve iddia ediyordu. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine şöyle yazdı:

İbni Ömer (r.a.) buyurdular:

-"Esved el-Ansînin öldürüldüğü gece, haber semâ'dan (Cebrail Aleyhisselâm) vasıtasıyla, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine geldi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Dün gece Esved öldürüldü. Onu mübarek bir kişi öldürdü!" Denildi:

-"O kimdir?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdu:

-"Feyrûz"dur." ³⁶⁴

Böylece Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ashabına, Esved'in helak olduğu haberini müjdeledi. ³⁶⁵

Müjdeli Haberden Sonra

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, islâm düşmanı yalancı peygamber Esved el-Ansî'nin öldürüldüğü haberini verdikten bir gün sonra vefat ettiler....³⁶⁶

Hazret-i Ebû Bekir (r.a.)'ın İlk Fetih Haberi

Esved- el-Ansî kâfirinin öldürüldüğü haberi Medine-i Münevvere'ye ta Rabîü'l-Evvel ayının sonlarına doğru geldi. Bu haber, Emîrül-müminin Halife Hazret-i Ebû Bekir (r.a.)'ın hilâfetinin ilk fetih haberi idi. ³⁶⁷

Hanife Oğulları

³⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/570.

³⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/570-571.

³⁶² Müfessiran-ı ızâm (r.h.) hazerâti burada, bu âyet-i keriminin haber verişine uygun olmak üzere, sonra çeşitli zamanlarda meydana gelen on bir (11) irtidat (dinden dönme) olayından bahsetmişlerdir ki, üçü Resülüllah'ın vefatından önce vâki olmuştur.

³⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/571.

³⁶⁴ Kenzu'l-Ummâl: 37473,

³⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/571-572.

³⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/572.

³⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/572.

Mürtetlerin ikinci fırkası da Yemende bulunan Hanîfe oğullarıdır. Reisleri Müseylemetü'l-Kezzâb idi. Müseylemetü'l-Kezzâb (denen kâfir) Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hayatında hicrî o-nuncu senesinin sonlarında peygamberlik iddia etti. Kendisinin

"Allah'ın elçisi Müseylime'den, Allah'ın Resulü Muhammed'e: Şimdi, yeryüzünün yarısı benim, yarısı senindir". Müseylemetü'l-Kezzâb, bu mektubu ile beraber, kendi ashabından iki kişiyi göndermişti. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri o iki adama:

- "Eğer "elçiler öldürülmez" ³⁶⁸ (prensibi) olmamış olsaydı, elbette sizin boyunlarınızı vururdum," ³⁶⁹ buyurdu.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Müseylemetü'l-Kezzâb'a şöyle cevâb yazdı:

"Allah'ın Resulü Muhammed (s.a.v.)'den çok yalancı Müseyleme'ye; bundan sonra şimdi (iyi bil ki):

"Muhakkak yeryüzü Allah'ındır, onu kullarından dilediğine verir, sonuç Allah'tan layıkıyla korkanlarındır". ³⁷⁰

Sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, hastalandılar. Vefat ettiler. ³⁷¹

Müseylemetü'l-Kezzâbın Sonu

Daha sonra, Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) Halid bin Velîd (r.a.)'ın komutasında büyük bir orduyu Müseylemetü'l-Kezzâb'm üzerine gönderdi. Hatta Allâhü Teâlâ hazretleri, Müseylemetü'l-Kezzâb'ı, Hazret-i Hamza bin Abdülmuttalib'in katili olan Hazret-i Vahşî (r.a.) in eliyle şiddetli bir harb'ten sonra helak ettirdi. Vahşî Mut'im bin Adiyy'in kölesi idi ve (r.a.) şöyle derdi:

- "Câhiliyet döneminde insanların en hayırlısını öldürdüm; İslâm döneminde ise insanların en şerlisini öldürdüm!" Yani benim câhiliyetim ve İslâmiyet'im demeyi murad ediyordu. ³⁷²

Esed oğulları

Üçüncü fırka, Esed oğulları olup reisleri, Tuleyha bin Huveylid idi. Tuleyha, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hayatında mürted olup, peygamberlik iddia edenlerin sonuncusuydu. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin vefatından sonra kendisiyle savaşılan ilk riddet (dönme ve mürted) ehliydi.

Hazret-i Ebû Bekir (r.a.), Halid bin Velîd'i (ordu ile) onun ü-zerine gönderdi. Şiddetli bir savaştan sonra, Halid bin Velîd (r.a.) hazretleri onları hezîmete uğrattı. Bozguna uğradılar. Tuleyha mağlup olduktan sonra Şam taraflarına kaçtı. Bundan sonra gelip Müslüman oldu. Müslümanlığı güzel bir şekilde yaşadı. ³⁷³

Bütün Arapların Mürted Olmaları

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin vefatından sonra Mekke, Medine ve Bahreyn ehli (Abdülkaystan hariç) bütün Araplar mürted oldular, ancak; ³⁷⁴

Zekât Vermeyenlere savaş

Mürted olan Araplar,

- "Biz namaz kılarız; amma zekâtı vermeyiz. Biz malımızı gasp ettirmeyiz!" dediler.

Bu konuda Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) ile konuşuldu. Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) buyurdular:

- "Allâhü Teâlâ hazretlerinin; "Hem namazı dürüst kılın ve zekâtı verin," ³⁷⁵ Kavî-i şerifleriyle aralarını cem ettiği (topladığı) namaz ile zekâtı birbirinden ayırt edemem. Vallahi! Eğer onları Efendimiz (s.a.v.) hazretleri (zamanında zekât olarak) verdikleri oğlağı benim zamanımda vermeyecek olurlarsa, elbette o zekât için onlara savaş açarım!" buyurdu.

Allâhü Teâlâ hazretleri, Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) ile beraber büyük bir kalabalık gönderdi. Allah'ın peygamberi (Efendimiz s.a.v. hazretlerinin) üzerinde savaştığı şeyler (yani İslâm'ın düsturları hakkında) onlarla savaştı. Ta ki zekâtın farzıyetini kabul edinceye kadar....

Enes bin Mâlik (r.a.) buyurdular: (başlangıçta) sahabeler, zekâtı vermeyenlerle savaşmayı kötü gördüler. Buyurdular:

- "Onlar kible ehlidirler! (Sadece zekât için onlarla savaşılmaz!)"

³⁶⁸ Elçiye zeval yoktur, prensibi eskiden beri dünya kamu oyununda kabul görmüş uluslararası diplomaside çok önemli bir prensiptir. Kendisini bilen devlet adamları ve şahıslar, kendilerine gelen elçilere asla zarar vermezler. Elçiler, olmazsa devletler ve kişiler arasında sağlam bir iletişimin sağlanması mümkün değildir.

³⁶⁹ Ebû Davud: 2861.

³⁷⁰ el-Araf. 7/128

³⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/572-573.

³⁷² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/573-574.

³⁷³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/574.

³⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/574.

³⁷⁵ Bakara 2/43,

Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) kılıcını kuşandı. Tek başına savaşa çıktı. Neden sonra bütün sahabeler onun ardında (zekât vermeyenlere karşı savaşmak için) yola çıktılar.

tbni Mes'ûd (r.a.) hazretleri buyurdular:

-"Zekât vermeyenlerle savaşmayı başlangıçta kerih (ve kötü bir şey) gördük; ama sonuçta Hazret-i Ebû Bekir (r.a.)'ı çok övüp takdir ettik!"³⁷⁶

Hazret-i Ebû Bekir (r.a.)'ın Fazileti

Denildi:

Peygamberlerden sonra Hazret-i Ebû Bekir (r.a.)'dan daha faziletli bir kişi doğmamıştır. Gerçekten irtidad ehli (mürtetlerle) savaş bakımından Hazret-i Ebû Bekir (r.a.), bir nebî'nin makamına kâim oldu³⁷⁷.

Şeyh Attâr (k.s.), Hazret-i Ebû Bekir (r.a.)'ın na'tında (övmesinde) şöyle buyurdular:

Her ne olduysa, o Kibriya'nın yüküydü.

Mustafâ'nın o şerefli sadrına gelenler,

Sıddıkın sinesine döküldüler,

Hepsi....

Hiç şüphesiz ta ki hakikaten bu dökülen

Yani ilmin aktarılması oldu...

imam Hasan hazretleri buyurdular:

-"Hazret-i Ebû Bekir (r.a.)'ın zekâtı vermeyenlere yapmış olduğu şey (kendilerine savaş açması) olmasaydı; elbette insanlar ta kıyamete kadar zekât konusunda haddi tecâvüz ederlerdi..."³⁷⁸

Zekât Zorla Alınır mı?

"El-Eşbâh" (isimli fıkıh kitabında) buyuruldu:

-"(Hanefî) mezhebinde itimat edilen (fetvaya göre Zekatın farzıyetini inkâr etmeyen bir müslümandan) zekâtın kerhen alınmamasıdır..." (Yoksa Zekâtı kökten ret eden bir kimse dinden çıkmış sayılır ki onunla muharebe caizdir.)

"El-Muhârte buyuruldu:

-"Zekâtını vermek istemeyen kişiden zekât memuru zorla zekât almaz. Eğer zorla alınsa zekât olmaz. Çünkü o zaman o kişi (inanarak) kendi arzu (ve hür seçimi) ile zekâtını vermemiş olur."³⁷⁹

Zekât Vermeyen mümin

Lakin zekâtını kendi isteğiyle vermeyen (bir Müslüman) hapsedilir ki, kendi isteğiyle zekâtını vermesi sağlanır.³⁸⁰

Allah'ın sevdiği Kavim

"Allah yakında getirecek,"

Onları helak ettikten sonra onların yerine getirecektir. "Öyle bir kavim ki, Allah onları sever," Yani onlara dünya ve âhret hayırlarını murad eder. "Ve onlar da Allah'ı severler."

Yani Allâhü Teâlâ hazretlerine itaat etmeyi dileyip; Allah'a isyan etmekten sakınan bir kavim³⁸¹

³⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/574-575.

³⁷⁷ Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) aynı zamanda Silsile-i Nakşibendiyyenin birinci halkasıdır... İslâm tasavvufunun ona büyük bir nisbeti vardır.

³⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/575-576.

³⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/576.

³⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/576.

³⁸¹ İrtidad edip dinden dönme bir olaya mahsus olmadığı gibi, bu kavim de belli bir kavimden ibaret değildir. Dinden dönenlerin zararlarına karşı olmak ve onların terk ettikleri saadet mevkiini işgal etmek üzere kıyamete kadar zaman zaman nöbetle gelecek ve ilâ-yı kelimetullah (Allah'ın kelimesini yükseltmek) ile İslâm'a hizmet edecek

birçok toplumlara işaretidir ki, anılan vasıflar bunların mümeyyiz (ayırıcı) vasıflarını ve birleşme yönlerini teşkil eder. Şu halde bunların hepsini ancak alim olan (çok iyi bilen) Allah Teâlâ bilir. Fakat gerek ortaya çıkmasından sonra ve gerek eserlere göre ortaya çıkmadan önce bazılarını tayin ve tasavvur etmek mümkün olabileceğinden Müfessir-ler, bunları kaydetmişlerdir:

1- Hz. Hasan, Katâde, Dahhâk, İbnü Cüreyc demişlerdir ki, bunlar Ebu Bekir ve arkadaşlarıdır. Çünkü dinden dönenlerle bunlar savaşmışlar.

2- Ebu Bekir, Ömer ve arkadaşlarıdır. Zira Resûlullah'ın devrinden sonra mücahedeler bunların halifelikleri zamanında olmuştur.

3- Süddî demiştir ki, bu âyet önce Ensar hakkındadır. Zira ilk önce kâfirlere karşı Resûlullah'a yardım eden ve dinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olan bunlardır.

4- Yemen ehlidir. Zira Hâkim'in "el-Müstedrek" inde sahih senet ile rivayet edildiği üzere bu âyet indiği zaman Peygamberimiz Ebu Musa'l-Eş'arî (r.a.)ye işaret buyurarak "bunun kavmi" buyurmuştur. Ve hakikaten bunlar Resulullah zamanında çok mücahedeler ve hizmetler etmişler ve Hz. Ömer'in fetihlerinin çoğu da bunların eliyle olmuştur.

Yemen Ehlinin Fazileti

Denildi ki, onlar Yemen ehlidirler³⁸².

Zira Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "İmân Yemenedir ve hikmet, Yemen'e mensuptur."³⁸³

İmân Yemenlilere nispet edildi; İmânın onlarda kemâl derecesine ulaştığını işaret etmek içindir. Zira bir kimse bir şeyle vasıflanır ve o şeyin kıyâmı kendisiyle kuvvet bulursa, o şey o kişiye nispet edilir. Bu şeyin başkalarında bulunmasını nefyetmez. Bu hadis-i şerif ile;

- "İmân Hicaz ehlidir." ³⁸⁴ Hadis-i şerifinin arasında hiçbir zıtlık yoktur.

Sonra bundan murad, o zaman hayatta olanlardır. Yoksa her zaman Yemende yaşayan herkes için söylenilmiş değildir. İbnü'l-Melek'in Şerhü'l-Meşârik'inde de böyledir.³⁸⁵

Ensâr (r.a.) Hazerâtının Fazileti

Denildi ki:

Onlar (Allah tarafından sevilen ve Allah'ı sevenler diye övülen kavim) ensâr (r.a.) hazerâtıdır...³⁸⁶

Fâris Ehlinin Fazileti

Onlar Fâris ehlidirler. Hadis-i şerifte buyuruldu:

- "Eğer İmân, Süreyya (yıldızına) bağlanmış olsa bile elbette Fâris oğulları ona nail olurlar."³⁸⁷

Bu hadis-i şerifte bu kabilenin fazileti beyan edilmektedir³⁸⁸

5- Fûrs (fars, eski İran) kavimidir. Çünkü yine sahîh rivayette geldiği üzere Peygamberimizden sorulmuş, mübarek elleriyle Selmân-ı Farisi (r.a.)'nin omuzuna vurup: "bu ve bunun arkadaşları" buyurmuş, sonra da: "İman, Süreyya'ya bağlı olsa, Acem soyundan olan birtakım insanlar her halde uzanır alırlardı" buyurulmuştur ki, bu hadis-i şerifte tmâm-ı Azam Ebu Hanîfe hazretlerine de delâlet vardır.

6- Denilmiş ki, bunlar Neha'den ikibin, Kinde'den beşbin ve diğer insanlardan üç bin kişi idiler ki. Kadisiye günü cihad ettiler.

Sözün kıyası bu kavmi, bir zamana mahsus tek bir kavimden ibaret kabul etmemek, imandan sonra herhangi bir şekilde İslâm'dan yüz çevirenlerin kendilerine mevkiyi terketmeye mecbur oldukları ve olacakları herhangi bir kavim olarak anlamalıdır. Ve burada İtikat (iman) itibarıyla dinden dönme değil, amel bakımından da dinden dönme bahis konusudur. Vaktiyle yahudilerin hıristiyanlara, hıristiyanların müslümanlara mevkiyi terkettikleri gibi, İslâm nimetinin kadrini bilmeyen nankörler de onun kıymetini bilecek, şükürünü eda edecek yeni bir müslüman kavme mevkiyi terketmeye mecbur olacaklardır. İnsanlık tarihi, İslâm tarihi bunun büyük küçük misalleriyle doludur. Fertleri, küçük toplumlara bırakalım da en büyük misallerini alalım:

Araplar, kavimden kavime bu hizmeti yapmışlar, bundan sonra Emevilerin son zamanlarında olduğu gibi bu hizmet, Araptan Aceme doğru geçmiştir.

Acemler İslâm'a büyük hizmet ettiler, hadis-i şerifin de gösterdiği üzere Fars kavmi maddî ve manevî olarak İslâm'a çok büyük hizmetler etmiş, sonra bunlar da aynı hale gelmiş, bu defa da Allah Türkleri göndermiş, Arapların, Farsların kıymetini bilemeyip kaybettikleri İslâm devletini ele alarak İstanbul'a ve oradan yeryüzünün her kıtasına yaymışlardır. Şu halde "Ebnâ-i Fâris" hadisinin delaleti ve İstanbul'un fethi ile ilgili:

-İstanbul elbette fethedilecektir. Onu fetheden emir ne güzel emirdir. O ordu ne güzel ordur." Kenzul-Ummal: 38468, Hadis-i şerifinin açıklığı ve

"Umulur ki Allah, bir fetih İhsan eder ve katından bir emir getirir." (Mâide, 5/52) ilâhî vaadinin mutlak oluşu ve işareti ile Türkler de,

- "Allah onun yerine öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sever, onlar Allah'ı severler. Mü'minlere karşı boyunları aşağıda, kâfirlere karşı başları yukarıda... Allah yolunda mücadele ederler, dil uzatanın levminden korkmazlar." El-Mâide: 5/54, Müjdesine girmişlerdir.

Salâhaddin-i Eyyûbi hazretleri, Gazneî Mahmud ve değişik kavimlere mensup olan İslâm, komutan ve âlimler İslâm dinine büyük hizmetler ettiler. Demek ki, onlar da bu nimetin kadrini, kıymetini bilmez, küfür ve küfrâna doğru giderlerse yerlerini Allah'ın göndereceği diğer bir topluma terk etmeye mecbur olacaklardır. Ve kimbilir lutfu geniş ve ilmi çok olan Allah kıyamete kadar daha ne toplumlar gönderecektir. İşte tâ yukarıdan "Allah'ın üzerinizdeki nimetini anın" hatırlatmasından beri gelen ve daha devam edecek olan açıklamaların gelişi ve akışına göre mealin özeti bu noktada toplanmaktadır. Âhir zamanda da. Mehdi Aleyhirrivân, ashâb-ı kehf ve Mehdi Aleyhirrivâna yardımcı olup İslâm'a hizmet eden şanlı askerler, "Allah onları sever,

onlar Allah'ı severler." Makâmına nail olurlar. Mehdi Aleyhirrivânın yardımcıları evlerinde vefat etseler bile şahadet mertebesine nail olurlar. İslâm dinini onlar yayacaklardır. Allah bizi kendilerine ilhak etsin ve şefaatten mahrum etmesin! Âmin. Mütercim

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/576-577.

³⁸² Belki o zaman. Yemende Veysel-Karânî (r.h.) hazretlerinin bulunmasındandır. Veysel-Karânî hazretleri "Muhadramûn"dandır. Yani Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin zamanında yaşadığı ve iman ettiği halde, Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle sohbet etme şerefine nail olmayan kişilere, "Usul-u hadis" ilminde muhadramûn denilir.

³⁸³ Sahih-i Buhârî: 3238, Sahih-i Müslim: 77

³⁸⁴ ,Müsned-i Ahmed: 14031,

³⁸⁵ Şerhü'l-Meşârik: c. 2, s. 95,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/578-579.

³⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/579.

³⁸⁷ Sahih-i Müslim: 2546, Bu hadis-i şerif Sahih-i Buhârîde şu lafızlarla geçmektedir:

Yezid bin Esam, Ebû Hüreyre (r.a.) hazretlerinden rivayet ettiler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Din (iman) Süreyya (yıldızının) yanında olsa bile elbette Fâris'ten bir adam onu getirir." Veya şöyle buyurdu: "Fâris oğullarından biri ta ki ona nail olur." Sahih-i Müslim: 2546,

³⁸⁸ Bu konuda bir çok hadis-i şerif vardır:

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/579.

Müminlere Karşı...

"Müminlere karşı boyunları aşağıda,"

"Zeliller" kelimesi "Zelil" kelimesinin cemiidir. Yumuşak, merhametli, şefkatli zelil ve mütevazidirler.

"üzerine" (manâsına olan harf-i cer) ile kullanılması, atıf, şefkat, saygı duymak ve eğilmek manâsı içindir.

"Kâfirlere karşı başlan yukarıda..1

Kâfirlere karşı şiddetli, üstün ve galiptirler. Kendisine galip olduğu zaman, (söylenen) "ona üstün geldi" fiilinden gelmektedir.³⁸⁹

Müminler cihatta Utanmazlar

"Allah yolunda mücâhede ederler,"

Kavim için başka bir sıfattır. Makablinin üzerine mürettip olup, ma ba'di ile beraber, onların izzetlerini beyan etmeye mebnidir.

"Ve dil uzatanın levminden korkmazlar."

Bu kavli-i şerif, "Mücâhede ederler," kavli-i şerifinin üzerine atıftır.

(Allah tarafından sevilen ve Allah'ı seven kavmin) Allâhü Teâlâ hazretlerinin yolunda mücâhede ile salâlebet-i diniyyeyi kendilerinde topladıkları manasınadır.

Onda (yani "Ve dil uzatanın levminden korkmazlar." Kavli-f şerifinde) münafıklara tariz vardır.

Çünkü münafıklar, Müslüman ordularının içinde savaşa çıktıkları zaman, dostları olan Yahudiler tarafından kınanmaktan korkuyorlardı.

kelimesi, "kınamak"tan (masdar binâ-i) merredir. Bunda ve üy "fevm" kelimesinin nekre olması, ikisi de mübalağa içindir.

Sanki: Hangi dil uzatan kişiden olursa olsun vaki olan levmin (kınama ve dil uzatmaların) hiçbirinden asla korkmazlar, denildi.

Birinci mübalağa ile, bütün kınayan (ve dil uzatanlardan) korkunun olmadığı beyân edildi.

İkinci mübalağa ile de, bütün kınanma ve dil uzatılmalarından korkulmadığı anlatıldı.

Bütün bunlar, nekrelere nefyinin sibakında olduğu zaman umûm ifade etmesindedir....³⁹⁰

Allah'ın Fazlı

Geçen güzel ve değerli vasıflara işaret etmektedir. O kavmin kendileriyle vasıflandığı;

1- Muhabbet,

2- Allah'ı sevmeleri,

3- Allah tarafından sevmeleri,

4- Müminlere karşı zelil olmaları,

5- Kâfirlere karşı aziz olmaları,

6- Allah yolunda mücâhede etmeleri,

7- Hiçbir kınamadan korkmamaları (gibi sıfatlar); "Allah'ın fazlıdır."

Allah'ın lütfü ve ihsanıdır... Yoksa onlar kendi başlarına müstakil olarak bu vasıflara (ve yüce ahlaka) sahip olmuş değiller...

"(Allah) onu dilediğine verir."

Bu vasıflar ona Allah vergisidir. Onu, bu vasıflan kesbe ve tahsil etmeye muvaffak kılar. Hiç şüphesiz, bu vasıfları, hikmet ve maslahatının icabı olarak onlara verir.

"Ve Allah vâsî'dir,"

Allah'ın fazlı ve lütufları çoktur. (54) "Alîm'dir.

Allah mübalağa ile ilim sahibidir. Bütün eşyayı bilir. Fazilet ve tevfikehlinin durumlarını bilmesi de ilminin cümlesindedir...³⁹¹

Âb-ı Hayat ve Zülkarneyn (a.s.)

Hafız (k.s.) buyurdular:

-"İskender'e (Zülkarneyn Aleyhisselâm'a) bir içim (âb-ı hayat) suyu vermezler.

³⁸⁹ Eger ilim Süreyya (yıldızında) olsa bile elbette Fâris oğullarından bazı insanlar, ona nail olurlar." Müsned-i Ahmed: 9095,

³⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/579-580.

³⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/580-581.

³⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/581.

Bu iş (âb-ı hayatı içme Nasibi) kuvvetle ve altın ile müyesser değildir. (İlâhîtevfik gerek....)" ³⁹²

Maneviyat Makamları

Bil ki; muhakkak sâliklerden bazıları;

1 - Akabelerden (manevî geçitlerden) kesilir ve yetmiş yıl kadar hicaplardan (perdelere) yanar.

2- Ve onlardan bazıları da yirmi yıl kadar (Akabe ve manevî perdelerden) yanarlar...

3- Onlardan kimi de bir sene kendisine hâsıl olur.

4- Onlardan kim, bir seneden kesilir.

5- Hatta beli bir Cuma (bir hafta) da kesilir.

6- Belki bir saatte...

7- Hatta kimine de bir lahza da manevî makamlar nasip olur; husûsî bir tevfiik ve sebkât etmiş olan bir inayet ile...." ³⁹³

Firavunun Sihirbazları

Firavunun sihirbazlarını hatırlamıyor musun? Onların Mûsâ Aleyhisselâm ile olan müddetleri çok kısa bir zaman idi. Sihirbazlar, bir an Mûsâ Aleyhisselâm'ın mucizelerini gördükleri zaman;

"İmân ettik o Rabbü'l Alemine; Mûsâ ve Harun'un rabbine..." ³⁹⁴

Onlar, yolu gördüler. Hakikatini kat ettiler. Bir saatten diğer saate kadar, hatta belki bir saatten daha kısa bir zaman içinde

"Ârif-i billâh", (Allâhü Teâlâ hazretlerini tanıyanlardan) oldular.... (2/406) ³⁹⁵

Hikâye

Muhakkak ki İbrahim bin Ethem (k.s.) hazretleri, (daha önce) dünya işlerindeydi. Bu işi bırakıp, tarikata yöneldi.... İbrahim Ethem (k.s.) hazretleri, Belh şehrinden Mervruz şehrine varıncaya kadar öyle bir makama ulaştı ki bol bir suyun olduğu nehrin üzerinden geçerken köprüden suya düşen bir adama işaret edip ona, "Dur!" dedi.

Adam suya düşmeden havada olduğu yerde durdu. Ve kurtuldu. ³⁹⁶

Râbiatü'l-Adeviyye

Râbiatü'l-Basriyye (r.h.) hazretleri, yaşlı bir câriye idi. Onu Basra sokaklarında (satmak için) gezdiriyorlardı. Râbiatü'l-Basriyye hazretleri, yaşlılığından dolayı hiçbir kimse onu almaya rağbet etmiyordu...

Bazı (Müslüman) tüccarlar ona acıdılar. Onu yüz dirhem kadar bir değerle satın alıp, azat ettiler. Râbiatü'l-Adeviyye hak yolunu seçti. İbâdetlere yöneldi. Daha bir senesi tamamlanmadan; Râbiatü'l-Adeviyye'nin menzil ve mertebesinin büyüklüğünden dolayı Basra'nın kurrâ ve âlimleri onu ziyaret etmeye başladılar. ³⁹⁷

Nefsiyle Baş başa Bırakılanlar

Amma kendisi için ilâhî inayet (tevfik-i ilâhî) sebkât etmemiş olan kişiler ise ona teveccüh etmezler. Fazilet ile muamele edilmezler. Kendi nefislerine bırakılırlar. (Nefisleriyle baş başa bırakılırlar...) Manevî geçitlerin birinin bir bölümünde bazen yetmiş yıl kalırlar. (Yetmiş yıl ibâdet ederler, hep aynı yerde kalırlar... Manen ilerleyemezler.) Oradan kesilmezler (bir adım olsa bile ileri gidemezler...) O kişi, nice sabahlar, ve nice feryat eder:-"Bu ne kadar karanlık!"

-"Bu yol, ne müşkül!"

-"Bu iş ne zor!"

-"Ve güçtür!" ³⁹⁸

³⁹² Divârü Haft-ı Şirâzî s. 125,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/582.

³⁹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/582.

³⁹⁴ el-A'râf: 7/121-122.

³⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/582-583.

³⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/583.

³⁹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/583.

³⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/583.

Bu Yol Herkese Nasip Olmaz

Sual: Eğer sen, "Bu kişi, neden husûsî tevfiğe nail oldu da bu diğer kişi, bundan mahrum kaldı? Halbuki ikisi de kulluk ipine sarılmakta ve ibâdette müşterektirler?"

Cevap: (Derim ki:) Bu soru yanında, Celâl perdelerinde sana şöyle seslenilir:

"Edebe sarıl! Rubûbiyetin sırrını ve ubudiyetin (kulluğun) hakikatini anla! Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri yaptığından sorulmaz; ama kullar sorulurlar.

"O yaptığından mesul olmaz, onlar ise mesûldürler!"³⁹⁹

(Ve yine Allâhü Teâlâ buyurdu:)

"O, işte o azîzü-alîm'in takdiridir!"⁴⁰⁰

"Ve hakikat fazl Allah'ın yedindedir, onu dilediğine verir ve Allah çok büyük fazl sahibidir?"⁴⁰¹

Râzî ol; onun verdiği. Alnından tutup çeker. Eğer bana ve sana ilâhî ihtiyar açılmazsa...

Allah'ım! Bizleri ilâhî inayet kendisinin hakkında sebkât etmiş ve hakkında husûsî tevfiğ ve hidâyet geçmiş olan kişilerden eyle! Amin. Ya Rabbe'l-âlemin (ey âlemlerin Rabbi!)⁴⁰²

Dost Edinin

"Sizin veliniz; evvel Allah, sonra resulü, sonra o imân etmiş olanlardır ki:"

Yahudî ve Hıristiyanlar! dost edinmeyin. Çünkü bazıları bazıların dostlarıdır. Onlar sizin dostlarınız değiller. Sizin veli ve dostunuz, sadece ve sadece Allah, Resulü ve müminlerdir. Dostluğu onlara tahsis edin. Onlardan gayriye iltifat edip dostluk kurmayın.⁴⁰³

Te'vilât-i Necmiyye'den

Allâhü Teâlâ hazretlerinin dostluğu, mâsivâ (Allah'ın gayriyi) düşman bilmekle olur.

İbrahim Halil Aleyhisselâm buyurduğu gibi:

"Hep onlar benim düşmanım, ancak o Rabbül Alemin başka."⁴⁰⁴

Efendimizi (s.a.v.) Velî Edinmek

Resul (Peygamber Efendimiz s.a.v.) hazretlerinin dostluğunu da, nefse düşmanlıkta, hevâ-ü hevâse muhalefette aramalıdır. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi:

"Hiçbiriniz İmân etmiş olamaz; tâ ki onun hevâ-ü hevâsi benim getirmiş olduğuma (Kurân-ı kerim ve sünnet-i seniyyeye) tabi olmadıkça..."⁴⁰⁵

Ve yine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Hiçbiriniz imam etmiş olamaz tâ ki ben kendisine;

1- Nefsinden,

2- Malından,

3- Oğlundan (kızından),

4- Bütün insanlardan;

Daha sevimli (ve beni bunların hepsinden daha çok sevmekçe İmân etmiş sayılmaz....)"⁴⁰⁶

Müminleri Dost Edinmek

Müminleri dost edinmek; onları dinde kardeş edinmekle o-lur. Allâhü Teâlâ'nın kavî-i şerifinde olduğu gibi:

"Müminler ancak kardeşlerdir; onun için iki kardeşinizin aralarını düzeltin ve Allah'tan korkun ki rahmete şayan olasınız."⁴⁰⁷

"Hiçbiriniz İmân etmiş olamaz; tâ ki kendi nefsi için sevmiş olduğu bir şeyi, kardeşi için de sevmiş

³⁹⁹ el-Enbiyâ: 21/23,

⁴⁰⁰ Yâsin: 36/38,

⁴⁰¹ el-Hadîd: 57/29,

⁴⁰² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/584.

⁴⁰³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/584-585.

⁴⁰⁴ eş-Şuârâ: 26/77,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/585.

⁴⁰⁵ Fezîlül-Kadir. 7362,

⁴⁰⁶ Sahih-i Buhârî: 13, Sahih-i Müslim: 63,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/585-586.

⁴⁰⁷ el-Hucurât: 49/10,

olmadıkça..."⁴⁰⁸

Namaz Kılan ve Zekât Veren Müminleri Dost Edinin

"Namaza devam ederler
ve zekât verirler."

"Ve o imân etmiş olanlar ki," kavlı-i şerifinden bedeldir.

"Ve onlar rükû' halindedirler."

iki fiilin failinden hâldir.

Yani;

1- Namaz kılmak,

2- Zekât vermek,

3- Onlar huşu halindedirler.

4- Allah'tan korkuyorlar.

5- Allâhü Teâlâ hazretlerine karşı mütevâzîdirler. Bundan maksat, ihlaslı Müminleri, İmâna çağırılanlardan ve münafık olanlardan ayırt etmektir.

Çünkü bir kişinin ihlâsı, onun namaza devam etmesi ve rükû halinde namaz kılmasına bağlıdır.

"Ve onlar rükû' halindedirler," yani onlar huşu halindedirler, Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkuyorlar, demektir.

⁴⁰⁹

Hizbullah

"Ve her kim. Allah ve Resülü ne ve imân edenlere yâr olursa,"

Yani kim onları;

1- Allah'ı,

2- Resulünü,

3- Ve Müminleri dost edinirse;

Allah hizbidir ancak galip olacaklar."

Yani muhakkak ki onlar (Allah'ın hizbi) galip olacaktır.

Üzerine olan burhana tembih için zahir isim "Allah ve Resülüne ve İmân edenler) kavlı-i şerifi, zamir makamında kullanıldı.

Sanki şöyle denildi: "İşte bunlar, Allah'ın hizbidirler. Ancak galip olacaklardır..."

Onların (müminlerin) Allâhü Teâlâ hazretlerine izafe edilmesi, onlara bir şeref içindir. Bunlardan (Allah ve Resülü ve müminlerden) gayriye dostluk kuranlara da bir tariz ve onların şeytanın hizbi olduğunu beyân etmektir.⁴¹⁰

Hizb Nedir?

Bir adamın hizbi, arkadaşları (çevresi ve yakınları)dır. Hizb⁴¹¹ Zira; kendilerine isabet eden (başlarına gelen bir iş veya bir maksat için) bir araya toplanan taife (topluluğa) denilir.⁴¹²

Düşmanlara Galebe...

Bil ki; Allâhü Teâlâ hazretlerinin zahîrî ve Bâtînî düşmanlarına galip olmak; (meselâ) hevâ-ü heves, nefis ve şeytan gibi (bâtînî düşmanlara galip olmak;) ancak Allâhü Teâlâ hazretlerinin yardımıyla hâsıl olur. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi:

"Ey o bütün İmân edenler! Eğer siz Allah'a yardım ederseniz, O size nusret verir ve ayaklarınızı kaydırmaz."⁴¹³

Nusret, yardım olunmak ve (düşmanlara) galebe çalmak ancak; Allâhü Teâlâ hazretlerinin tesiriyle olur.

Muizz (izzet, kuvvet ve şeref veren) Allâhü Teâlâ hazretleridir. Bütün izzetler Allâhü Teâlâ hazretlerindedir...

⁴⁰⁸ Sünen-i Neseî: 4930.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/586.

⁴⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/586-587.

⁴¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/587.

⁴¹¹ Hizb, lugatta bir şahsın fikrine tâbi olup kendisiyle beraber bulunan arkadaşlarıdır ki. kendilerini sıkıştıran bir iş için toplanmış kimseler demektir. Hizbullah" tabirini müfessirler, "Allah'ın askeri", "Evliyâullah"

"Allah'ın yardımcıları",

"Allah'ın taraftarları," diye çeşitli tabirlerle tefsir etmişlerdir. Yani gerçekte galip olanlar, ancak Allah ordusu veya Allah dostları yahut Allah yardımcıları ya da Allah taraftarları. Allah fırkasıdır. Asıl velayet Allah'ındır. Diğerlerinin üstünlüğü görünüşte veya geçicidir.

⁴¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/587-588.

⁴¹³ Muhammed: 47/7.

(2/407) ⁴¹⁴

Allâhü Teâlânın Şikâyetleri

Rivayet olundu:

Allâhü Teâlâ hazretleri, miraç gecesinde, bu ümmetten bazı şikâyetlerle (Efendimiz s.a.v. hazretlerine) şikâyette bulundu:

Birincisi: Ben onları yarının ameliyle mükellef kılmadığım halde onlar; benden yarının rızkını istiyorlar.

İkincisi: Ben onların rızklarını gayrilerine kaldırmadığım halde; onlar benim ibâdetimi başkalarına kaldırıyorlar.

Üçüncüsü: Onlar benim rızkımı yiyorlar; ama benden gayriye şükrediyorlar. Bana ihanet ediyorlar; ama kullarımla iyi geçiniyorlar.

Dördüncüsü: İzzet benimdir. Muizz (izzet veren) benim! Fakat onlar izzeti benim gayrimde arıyorlar.

Beşincisi: Ben cehennem ateşini her bir kâfir için yarattığım halde; onlar kendilerini cehennem ateşine atmak için (büyük bir) gayretle çalışıyorlar. ⁴¹⁵

Cesaret Hasârettir

Kim, nefsinin hevâ-ü hevesine tabi olur ve nefsini tezkiye etmek için ihtimam etmezse; elbette o kişi, nefsinin düşmanların arasına atmış olur. Bu kişi elbette mansûra (ilâhî nusret ve yardıma) nail olmuş olamaz. Zira "cesarettten ancak hasâret" (büyük bir zarar) hâsıl olur. Hevâ-ü heves nefsi gerektirir. Nefis ise zulmâniyettir. Zulmâniyetten ise ancak ve ancak zulüm doğar. ⁴¹⁶

Nurlunun Aksi de Nurludur

Mesnevîde buyruldu:

"Mestteki yılanı havadan görüşüm, kendi hususiyetimden değildi.

Ey Allah'ın Resulü (s.a.v.)! Senin nurunun aksinden gördüm... Nurlu kimsenin aksi de nurdur.

Zulmetlerde kalanların aksileri de zulmettir.

Külhanlar gibi karanlıklarla doludur.

Hak kulunun aksi can ve gönül nurudur.

Hak ve ibâdetten mahrum olanın aksi ise körlüktür. Böyle ⁴¹⁷ bil. ⁴¹⁸

Bâtınî Düşmana Galebe

Mümine düşen vazife, oruç, namaz ve bütün ibâdet çeşitlerini büyük bir gayret (ve ihlasla) yapmaktır. Ta ki (bu ibâdetler sebebiyle) nefsinin rezalet ve düşük ahlakından tezkiye ederek Bâtınî düşmanlara galebe çalsın. Bâtınî düşmanlara galebe çalmak, zahirî düşmanlara galip olmanın anahtarıdır. Bundan dolayı peygamberler ve evliyayı bütün hallerinde ilâhî nusret (ve yardıma) nail olmuş ve muzaffer görürsün.

İşte bu nusret ve velayet kendilerinin üzerine sebkât etmiş olan ilâhî inayetin eseridir. Nasıl ki üzerlerine ezeli nur serpilmiş kişilerin üzerinde ebediyen zulmet görülüyorsa; yine böylece ezelde bu nura hidâyet bulmayan (üzerlerine nur serpilmeyen kişiler), ömürlerinin sonlarında muradlarına nail olamazlar...

Hafız (k.s.) hazretleri buyurdular:

-"(Hiçbir su ile ve hatta...) Zemzem suyu, Kevser havuzunun suyu ile beyaz (ve temiz) olamaz...

O kişi ki, baht kilimi siyah olarak ⁴¹⁹ dokunmuş ⁴²⁰

⁴¹⁴ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/588.

⁴¹⁵ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/588-589.

⁴¹⁶ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/589.

⁴¹⁷ Mesnevî-yi Şerif: Defter 3, s. 124,

⁴¹⁸ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/589-590.

⁴¹⁹ Divân-ı Hafız-ı Şirâzî, s. 232.

⁴²⁰ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/590.